ספר

תולדות אנשי השם

מחכמי העמים

הלא הם

אבעלאר, דאנטע, גוס, ראמוס, ולינקאלין.

טֹוב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב (קהלת ז׳ א׳)

נעתק מאתי

שלמה שריידער

ונדפס בשנת שבע עשרה לימי חיי.

ווילנא

בדפוס ר׳ ש״י פין ור׳ א״צ ראזענקראנץ ור׳ מ״מ שריפטזעטצער.

שנת תרל״ד לפ״ק

ספר

תולדות אנשי השם

מחכמי העמים

הלא הם

אבעלאר, דאנט, גוס, ראמוס, ולינקאלין.

טֹוב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טֹוב (קהלת ז׳ א׳)

נעתק מאתי

שלמה שריידער

ונדפס בשנת שבע עשרה לימי חיי

ווילנא

בדפוס ר׳ ש״י פין ור׳ א״צ ראזענקראנץ ור׳ מ״מ שריפטזעטצער.
שנת תרל״ג לפ״ק

ТОЛДАТЪ АНШЕЙ ГАШЕЙМЪ
Біографія Замѣчательнѣйшихъ въ исторіи лицъ
соч. Соломона Шрейдера.

ВИЛЬНА.
Въ Типографіи Фина, Розенкранца, и Шрифтзетцера. 1873.
На Вилейской улицѣ домъ № 715/24

Дозволено Цензурою 16 Іюля 1873 г. Вильна.

בני שלמה נ"י!

העתקתך «תולדות אנשי השם מחכמי העמים» לשפת עברית, תביא לשמחת לבבי ברכה רבה לנערים אשר יראת אבותיהם תכביד עליהם נחושתה, מלמוד ספרי העמים, למטרה הזאת בקשתי את ידידי הנכבד מו"ה **יצחק** נ"י ה' **מיכאלעווסקי** איש ווילנא **סוכן כללי להמגיד**, להדפיסה על הוצאותי באלף עקזעמפליארין, ומלאתי את ידו*) לתת שמונה מאות מהם למנחה לטובת חברה מרבה השכלה בישראל בס"ט פעטערסבורג. ואת שני מאות הנשארים אחלק לידידי ואוהבי. — אדמה כי פעולתי זאת תמצא חן גם בעיניך בני היקר! ותחשבה לתודה על עמלך. ואולי תרהיב בנפשך עוז להוסיף ידך שנית בהעתקה אחרת, כי עוד נער ורך בשנים אתה, ומה אומר לך עוד? חכם בני ואשיבה חורפי דבר.

אביך **אליהו זלמן** שריידער.

6 טען מאיי שנת 1873.

באבמוט.

---

*) וכזה הנני ממלא את ידי ידידי הנכבד להקים את דברי! —. ובמכתבו לחברת מרבה ההשכלה בישראל בסט"פ על דבר מנחתי זאת, יבקשה לקצוב מחיר כל עקזעמפליאר, ולמכרם כרצונה, ואת כסף המחיר, ישלח אליה, לעשות בו דבר מועיל, כטוב וכישר בעיניה.

א"ז שריידער.

אל המבקר!

אם נער בן שבע עשרה שנה אתה.
נא גשה אל בקרת העתקתי.
כי שנותיך שנות ידידך.

המעתיק

אַבֶּלַאר

עברו שנות מאות אחדות אחרי לידת הנוצרי, וגוים חדשים ולאומים שונים, באו לאייראפא, ובמלחמות עוז ובחרב נטושה לכדו את רומא הקדמוניה, ויחלקוה לחבלים, בחבלים האלה נוסדו ממלכות שונות, ענגלאנד, צרפת, אשכנז, ספרד, שוועדען, דאניע, ועוד אחרות, העמים החדשים האלה היו אז אחוזים ודבקים בקשר הסכלות, באי דעת ותבונה, ואף כי הן קבלו את דת הנוצרית, בכל זאת היתה ביניהם לדת משונה ולאמונה נפלגה היא דת הקאטאליקים (מלבד הרוסים והיונים התהלכו במישרים באמונת הנוצרי), לרגלי האולת אשר שררה אז על מרחבי אייראפא בא הריש והמחסור ויקח מהם עמדתם. רובם ככלם היו עניים וְגוְעים מנוער, ויהיו מטרה לחצי כל נגע ופגע מחלאים רעים ונאמנים, המות קבצם כעמיר גורנה וכפלגי מים היו ביד מלך בלהות לכל אשר חפץ הטם • כי לא ידעו להעלות ארוכה ותרופה למחלותיהם ולהשמר מהם. על כן [בעבור המחסור אשר הרים ראש עליהם] היו כלם חברי גנבים, דרך רצחו שכמה, וגם מלחמות רבות התעוררו ביניהם, וילחמו גוי בגוי, שבט בשבט, משפחה במשפחה, באכזריות נוראה כיענים במדבר, עד כי נשפך דמם כמים על מרומי שדי קטל. — החכמה נעדרה מהם וכל מעגלותיה מהם נעו, אך קדושי הקאטאליציזמוס, אחזו מעט מזער באשוריה, מהם כתבו דברי הימים קורות קדמוניות, ואף כי היו אז בתי ספר בארץ, אך הלימוד היה בתוכם כגנה אשר אין לה מים, ולא עשה פרי תבואה להאכיל את התלמידים מחלב חטתו. — סיפורי קדמוניות אשר מעפר יסודם ושקר התולתם, האמין מעט בם דור ראשון, ולדור שני היו לדברים אשר נכבדות ידובר בם, ודור שלישי בנה להדר כבודם ציונים ובתי מקדשים. —

אמונת האולת היתה קשורה בלב אנשי הדור ההוא קשר אמיץ, עד כי אין לה דמיון בכל ספורי דברי הימים, לכן ממשלת כהני הקאטאליקים התנשאה עד מאד כלם סרו למשמעתם, כן בדברים הנוגעים לאמונה ודת, וכן בעניני האזרחים והמדינה, כלם רק על פיהם חנו, ועל פיהם נסעו, הם נתנו רסן מתעה על לחיי בני עמיהם, להאמין אל כל דבר טיח תפל אשר בדאו להם מלבם, ויתעום בתוהו לאמר כי בני אל חי המה, וכי עם קדושים יתהלכו

בארץ

בארץ החיים . — אשר רק למו נגלו תעלומות וסתרי שמים ממעל . ובכן לא למדום דעת ותבונה , ויוליכום בחושך למען לא יבינו את מטרתם , ועצתם לא תופר . — אי לזאת שנאו תכלית שנאה את חכמי הדור מביני אחרית דבר מראשיתו , ומשמיעי בחוץ קולם בדברים ישרים ונכוחים , מדאגה מדבר פן יבולע למו אם תפקחנה עיני עורים , ואזני חרשים תקשבנה לקול ההשכלה . — הכהנים האלה הפריעו פרעות באורח המדעים ועל כל צעד המשכילים פרשו רשת ומצודה לנגוף את רגליהם באבני נגף , וצורי מכשול .

אך לא ארכו הימים , ומבני העמים האלה יצאו אנשי רוח , אשר דעת ותבונה מצאו קן למו ביניהם , אז דרך כוכב נוגה על שמי ההשכלה , ומי זעם הקאטאליציזמוס לא יכלו לכבות את אש אהבת החכמה אשר בערה בשלהבת יה בלבב החכמים בעת ההיא , ואף כי חמת וזעם קדושי הקאטאליקים נצבו להם כצר , בכל זאת חין ערכם נראה כתורן על ראש ההר .

הראשון בין החכמים האלה היה אבעלאר . — פיעטר אבעלאר אשר נולד בארץ צרפת קרוב לעיר נַאנְדט בשנת (1079 לספה"נ) היה חוטר מגזע משפחת אצילי ארץ בריטאניען , הבריטאנים התהללו בעת ההיא ברום חכמתם ובאהבת החופש לרוח התבונה , כן אבעלאר בעודו נער צעיר לימים אהב מאד את המדעים , ואשר לזאת גמר בלבו לחפש ממטמונים את יקרת הספרות (ליטעראטור) ופניני המחקר (פילוסופיע) .

בעת ההיא כחוק היה לאנשים נכבדים , ואצילים , לכהן פאר במשמרת הצבא , אך הוא מאן בזה , ויעזוב את חלק נחלתו אשר נפל לו אחרי מות אביו ביד אחיו , והוא שם לדרך פעמיו , ומגמתו היתה לאסוף בדרך נסיעתו חכמה ומדע . בהיותו בדרך שמע אמרי חכמה ממורים שונים . וביניהם הקשיבו אזניו רב קשב גם דברי זאַנע ראסולין , האיש זאַננע היה איש אשר רוח חכמה ודעת אמת התנוססו בו , אך אנשי דורו אשר לא הבינו את דבריו הנכוחים והישרים הפילו עליו אימת מות וחרב נוקמת , ולזאת אמר למחשבתו נואש , ונאלץ לברוח אחרי כן לארץ ענגלאנד להסתתר שמה עדי יעבר זעם .

בן עשרים שנה אבעלאר בא בעיר פאריז , וישמע שם את דברי ווילהעלים משאמפא , הוא היה גבר חכם בעוז , ותהלתו מלאה אז את פי כל בני דורו הוא הטיף אמרותיו קבל עם בבית הספר המכונה בשם אם הנוצרי בפאריז . אחרי זמן לא כביר , רוח חכמה ודעת החל לפעם את לב אבעלאר הנבחר והנעלה מרבבות יתר השומעים , וגודל דעתו ותבונתו התנוסס כאבן נזר בין כל עמו , ובאשר ווילהעלים הטיף אז מדברותיו באופנים ישנים , על כן לא ישרו דבריו בעיני אבעלאר . — עוד צעיר ורך בשנים אבעלאר קבל גם הוא משרת מורה דעת ותבונה לבני עמו , ויור אותם דברי חקירה בראשונה בעיר מעלאן , אחרי כן בקארבעל , ולאחרונה בעיר פאריז בבית הספר אשר לפניו היה בה ווילהעלים , כי ווילהעלים יצא ממנה , ויתן את משמרתו לשארו

הקרוב לו, אך כבוא אבעלאר, שְׁאֵר ווילהעלים נתן את מִשְׂרָתוֹ לו, וישב כאחד התלמידים בין שומעי אבעלאר, אכן כאשר נודע הדבר לווילהעלים בערה חמתו בו, ובחזקת היד הדיחו ממקומו וישב אבעלאר למעלען, אך עד מהרה שב עוד לפאריז, ויטף אמרותיו בבית הספר אשר על הר זענעוויעווע. ויהי בכל מעבר אבעלאר, ובכל מקום אשר דרכה כף רגלו, נקבצו באו אליו המון רב ועצום לשמוע את דבריו הנעימים, בפאריז היו השומעים במספר חמשת אלפים, ומהם תשעה עשר קארדינאלין, במספרם היה גם צעלעסטין אשר כהן אחרי כן פאר במשמרת אפיפיור, ובזמן לא כביר מוטות כנפי תבונת אבעלאר מלאו רוחב כל ארצו, באשר דבריו היו נכוחים למבין, וכשמן ירדו גם בעצמות אויביו, לפעמים נשא מדברותיו, ברוח חופש וחירות ההגיון, אשר בלעדו בעת ההיא לא הרהיב איש בנפשו עוז להגידם בשער, ויהיו דבריו אלה דברי חטא ופשע באזני בני עמו אוחזי בדעות קדמוניות, ובקנאתם לאלהים שנאו אותו ואת דבריו תכלית שנאה.

אבעלאר שפך כטל אמרתו על העם בדרך למוד חד, ובאופן משונה ממטיפי העם בעת ההיא, כי התאמץ לרכך דבריו משמן למען ימצאו חן בעיני העם, גם בחר לו עניני חקירות נשגבות מחכמי היונים המהוללים והמפארים אז בפי כל בני עמו (ווירגיליא, גאראציע, איווידיא, לוציאנא), ובזה מלבד אשר לא נמצאה תועבה בכל אמרותיו, עוד נפח בהם רוח חיים, ובם הרים קרן ההשכלה בתוך בני דורו. בהשמיע אבעלאר את דבריו בעיר פאריז, דגל תהלתו התנוסס ביתר שאת ויתר עז, כי עיר פאריז היתה בעת ההיא גברת כל חכמה ומדע, ומקור כל תבונה.

אז צמחה מחשבה בלב אבעלאר להטיף לעם עניני הדת והאמונה בדרך חקירה, באמרו כי החקירה היא יסוד משען הדת, וכי להכין את האמונה ולסעדה לא יתכן בלי דעת חכמת ההגיון. ממטיפי עניני הדת בעת ההיא היה אנסעלם מלאנס, ואם גם אנשים רבים שמעו את דבריו אז, וילמדו את לקחו, אך דבריו בהיותם מוגבלים רק בבאור קצר על מלות כתבי הקודש, לא הרבו דעת ותבונה, וכבוא אבעלאר לשמוע את דבריו ראה כי גפן מדברותיו, גפן בוקק הוא, ולא יעשה פרי השכלה, לכן גמר בלבו לחוות דעתו אף הוא בעניני הדת והאמונה, וכאשר בקשוהו אז אחדים לעזוב את מטרתו וחפצו ליום מועד, ענה להם לאמר, „אני מעודי הסכנתי להכנע תחת רוח הגיוני, ולא לאמר מנהג, לכל אשר יאמר העם מנהג הוא" בדבריו אלה חתה גחלים על ראש אנסעלם הזקן, וכחצים שנונים ירדו בלבבו, וחמתו בערה בו על אבעלאר כשלהבת מתלקחת, ויגזר אומר לבל יעוז עוד אבעלאר להטיף דבריו בלאנס, אשר לזאת אבעלאר נלחץ לשוב פאריזה.

שנים אחדות ישב פה אבעלאר שָׁלֵו ושאנן מכל פחד, כי כנהר נטו לו שלום מסביב, פה שם פיו כחרב חדה, וכחץ ברור לשונו, להוכיח את בני

עמו

עמו על רוע מעלליהם, ולמען הוציא יקר מזולל • בכל דרכיו אלה, לא נע ולא זע מכל רעה הנשקפת לו מרחוק, כי התלתן בצל חכמתו, והיא הסתירה אותו תחת כנפיה מכל פח יקוש, חֵרֶם ומצודה, רעיו הזו עתידות לו, כי לגדולות ונצורות נולד.

בעת ההיא נודעה לאבעלאר, עלמה אחת ושמה לואיזע, העלמה הזאת התרוממה אז בעיני בני עמה לנס כבוד ותהלה, דודה פוליבערט התגאה עמה, ויהלל בשערים מעשיה, על כן בקש את אבעלאר באשר הוא היה אז בתור משכיל נעלה, ולו לשון למודים, ללמד גם את לואיזע לשון וספר, ולאצול גם עליה רוח מבינתו המתנוססת בקרבו, וכאשר מלבד תבונתו הרוממה בחכמת המחקר, עוד היה נעלה ביקרת מדברו כי נאוה, ובלשון למודים צח ונקי, גם רוח השיר התנוסס בקרבו בטוב טעם ודעת ויעש פרי הלולים בחכמת הנגינה, כל אלה פעלו על לבב הנערה לואיזע ויהי לרוח אהבה וידידות אשר הצית את לבב שניהם יחד, והאהבה העזה הזאת בערה בלבם ברשפי אש שלהבת יה. — במכתב אחד אבעלאר מתאר את מראה אהובתו בדברים כאלה, „הספרים פתוחים מונחים לפנינו, אך לא כן בְּדֵינוּ, כי אם עינינו לנוכח יביטו • • • וכמים הפנים לפנים, נראה איש ברעהו את האהבה בתענוגיה כמעין נובע”, בעת ההיא הקרובים הישישים משלו בקרוביהם הצעירים מהם לימים כטוב בעיניהם, וגם עתותיהם וחייהם היו רק בידיהם, לכל אשר חפצו הטום. לכן כאשר נודעה אהבתם לפוליבערט דוד לואיזע, (כי לא היה לה אב ואם) קצף מאד, ויוקדה אש קנאה בלבו, וראשית נקמתו היתה להפרידם, אך אבעלאר גְנָבָה מידו, ולמען השקט את חמת דודה הבוער כאש, בא אתה בברית נשואין, אשר הוא לפי חוקי הדת דבר אשר אין להשיב, ברית הנשואין נכרת לפני רעים אחדים אשר נאמנה רוחם עם אבעלאר, ואשר שמו לפיהם מחסום וסודם לא גלו בקהל רב, כי לואיזע בלי חמדה נאותה לבוא בברית נשואין, בְיָראה פן יגול בזה אבעלאר על ראשו רעה אשר לא ידע כפרה, אפס גם אחרי ברית הנשואין ישבה לואיזע בבית דודה, אך כאשר נודע הברית הזה לפוליבערט, היה כחומץ על נתר לחמתו, וכמו הוצק שמן על גחלי קנאתו, ותגדל המדורה, וישפוך כנהר קצפו על לואיזע, ואבעלאר בחמלתו על אשת נעוריו צר לו מאוד, ונפשו עליו שוחחה, ולמען הציל את אהובתו משיני חמת דודה, הביאה אל בית הנזירים באר זאנטעלי, שם לבשה בגדי נזירה, אך לא נדרה להנזר מכל כדת הנזירות, אולם פוליבערט ומרעיו התבוננו על דרכי אבעלאר ולואיזע, ועל כל מדרך כף רגלם צפו בשבעה עינים, ויחשדו את אבעלאר כי יש את נפשו להצמיד מרמה בעזבו את לואיזע עגונה חיה, אחרי אשר נלכדה ברשת אהבתו טמן לה, ובעברת קנאתם, שמו את אבעלאר לבעל מום אשר על ידו נלחץ להנזר מכל תענוגות בני האדם • • • בכל ימי חלדו. — אז נתנה לואיזע את נדרה בבית הנזירות, ואבעלאר גם הוא היה

נזיר

נזיר בבית הנזירים דעניס הקדוש, אך בזמן לא כביר אבעלאר נלאה נשוא את עול האולת אשר העמיסו על צוארו בבית הנזירים הזה, חֶבֶר הנזירים הנבערים מדעת, ודרך תבונות לא ידעו; ואף כי פעמים רבות עמד בפרץ לתקן את המעקשים אשר עמדו לשטנה בדרך תבונת הנזירים וחייהם, ולהציבם על דרך טוב, אך סכלותם ואולתם היו לו לאבן נגף ולצור מכשול בכל דרכיו, ולא נתנוהו להפיק זממו ומחשבתו הטובה, לכן יצא מבית הנזירים הזה במפח נפש אל בית הנזירים סען-לואיל, בעיר קאמפאניא, שם יסד בית ספר אשר פתחיה היו פתוחים לרוחה, לכל המבקשים לשקוד על דלתותיה, שם בקע צור תבונתו, ויזובו מי השכלה כמקור נאמן אשר לא יכזבו מימיו, והצמאים לדעת נהרו המונים המונים לשתות מי תבונה ממקור חכמתו, ולראות אור באור השכלתו, עד כי צר היה להם מקום בית הספר מהכילם, ואשר לזאת שאר בתי הספר חָדְלוּ דללו וחרבו. — אך לא לעולם חוסן ישועות, ולא לנצח יופיעו קרני שמש ההצלחה כי עד ארגיעה אספו בעד אבעלאר נגהם, ויפרשו עליו צללי חושך. — בעת ההיא אבעלאר גמר אומר לחבר את עניני הלמודים לעניני השיחה אשר בין איש לרעהו, לתועלת הדבר הגדול והנחוץ הזה חבר ספר בשם «מראה דרך למודי האלהות», בספר הזה תקן את ההסרון בעת ההיא הוא חסרון דעת האמונה, כי בו השכיל לאלף את בני עמו לדעת ולהבין לאיזה עניני הדת נכון ליתן אמונה אומן — «כעת» יאמר בספרו זה «התלמידים יביטו ויתבוננו, רק על הדברים הנכוחים למבין, ואשר ירוץ קורא בו, והדברים החתומים והסתומים מהם, ישליכו אחרי גום, ולא יתנו את לבם לדרוש ולתור בם, באמרם כי לא לעזור ולהועיל ללמוד את הדברים אשר כספר החתום המה גם בעיני המורה וגם בעיני התלמיד, ואשר תשכן עליהם עננה וערפל, מבלי מצוא את נתיבותיהם» הספר הזה הרתיח את לבב לומדי הדת, וישימם כמרקחה, על כן שננו כחרב לשונם על אבעלאר, ויכו אותו לפני העם חרם, ולאחרונה אספו אספה בסואסאן ויקראוהו שם למשפט, לשלם לו כמעלליו ולהאכילהו מפרי דרכיו.

עוד טרם בוא אבעלאר אל המשפט בדאו עליו אויביו לפני השופטים כזבים ושקרים, ויוציאו עליו משפט מעוקל לפני בני עיר סואסאן עד כי כאשר בא אבעלאר העירה, השליכו עליו ועל תלמידיו אבנים, אך בהיותו דבוק לאמת כאזור במתני איש, לא חת מרבבות עם אשר סביב שתו עליו, ולא אמר למחשבתו נואש, ויהס את המון העם בדברים יורדים חדרי בטן, הדברים האלה נחתו בחֻקָּם ויהיו כפטיש יפוצץ סלע, גם לב אבן נמס מהם ויהי כדונג, עד כי סבבוהו אנשים רבים מרוח חכמתו נשבה בם. — האסיפה נאספה למשפט אבעלאר. אך עבר מועד אשר קצבו לחרוץ את משפטו, ואודותיו אין קול ואין קשב, אחד מהם לא הרהיב בנפשו עוז לפצות פה ולדבר

 דבר

דבר , על זאת בערה חמת אויביו בם , ויחרקו שן לאמר , «אשר נחזה אנחנו ! כי השופטים תעו בדרכם יותר מאבעלאר בדרך תבונתו» .

קשה היה הפעם להאסיפה הזאת לחרוץ משפטה על אבעלאר אם לחסד או לשבט , ועל כולם קשה היה להם להתחקות על שרשי חטאתו בקהל רב , מדאגה מדבר פן ברוח פיו ובשבט לשונו יכה חרם את כל שונאיו מבקשי עליו כזב ותנואות ברשע , ואז יצא כנוגה צדקתו למרות רוח משנאיו , לכן ביום האחרון להאסיפה ראשי הכהנים נאספו אל בית אחד להמתיק סוד מה יעשה בו, אחד מעיר שאטרי , אשר אש אהבת האמת בערה בו עד למאד , הצדיק את אבעלאר בטוב טעם ודעת לפני ראשי האסיפה , ויבקש מהם בדברים נמרצים כי יתנו רשיון לאבעלאר להצדיק את נפשו נגד החטאים אשר האשימוהו במו , הכהן הזה הזכירם את דברי ניקידָן אשר חפץ להציל את הנוצרי ממות «אך דתינו יחרוץ משפט על איש , בלי דרוש וחקור מה עשה ומה הוא עונו הפלילי , פן יֵרָאֶה לדעת כי שקר טפלו עליו» על הדברים האלה היו השומעים כמתאוננים רע , אז פתח הוא את פיהו ויבקש מבני האסיפה כי ימסרו את משפטו לידי אסיפה אחרת , ואת אעבלאר ישלחו אל בית הנזירים דעניס הקדוש עד אשר תתאסף האסיפה עוד הפעם . — אך לבב שונאיו לא כן חשב כי כלה ונחרצה על אבעלאר בחובם , לכן לא נאותו לבקשת הכהן משאטרי , ויאמרו אל ראש הכהנים מעיר רעיים «הלא אספת את האסיפה למשפט אבעלאר ואם דבר משפטו ימסרו אל אסיפה אחרת , אז יוכל היות כי יוסג אחור משפט , ואבעלאר ימלט בלי עונש על רשעתו» ובאמת דאגו כי אם יִמָּסֵר דבר משפטו לידי אסיפה אחרת, אז בלי תפונה תצא כנוגה צדקתו לעיני העם , על כן התאמצו לפתות את לב ראשי האסיפה כי יחישו את מעשיהם בלי שמוע מפיו את דברי צדקתו, האסיפה נאותה לדבריהם . — ואבעלאר בא במצותם לפני האסיפה ויחרצו עליו כי לעיני כל העדה ישליך את ספרו היקר אשר עמל עליו ימים רבים בלבת אש . — הספר בער באש , ועתר ענן העשן עלה השמימה , דומיה עמוקה שררה בין האסיפה , ואין פוצה פה ומצפצף . — אפס אל תדמה בנפשך קורא יקר כי זאת היא קץ ותכלה לכל הצרות והמצוקות אשר יצאו חוצץ כולם על אבעלאר, — עוד תוסיף תראה רבות מאלה , כי עוד התהפך בציריו ימים רבים , הסכת נא ושמע ! בעת אשר בער הספר, ספר איש לרעהו כי קרא את ספר אבעלאר, ופתאום מורה אחד קרא אל ראשי הכהנים לאמר «אקרא עליכם אלופי היום בדברי דניאל *) שמעו נא בני ישראל ! הסכלתם עשה להרשיע איש מאחיכם בטרם חקור אם אמת הדבר או שקר ענו בו משנאיו» «אנשי לבב !» פתחו חרצובות רשע האחוזות בעקביכם , והצדיקו את איש נקי אשר לא חמס בכפו ועמל ואון לא ידבק בו , כאשר הציל דניאל את נפש שושנה , מידי שונאיה אשר הוציאו עליה דבתם רעה» אז קם ראש הכהנים , וירם כשופר קולו באזני כל הנאספים לאמר

*) עיין כתובים אחרונים בספור שושנה

לאמר «רב לכם הרבות דבר עמל ואון . — בלי תפונה אבעלאר מין הוא , וכל אשר יטה את אזנו לדבריו , כופר הוא באלהיו ובעמו כמוהו , ואם לא תאמינו לדברי אתן רשיון לאבעלאר להציע לפנינו את אמונתו ודתו אשר יאמין בה , ואז תראו לדעת כי אמת ונכוחה בפי» , אבעלאר קם להצדיק את נפשו , אך משנאיו אשר בקשו להמיט עליו עון , שכו את דרכו , למען לא ימצא את נתיבותיו להצטדק לפני האסיפה , ואחרי עמל רב אשר עמלו אויביו להביא במשואה נפשו , חרצו עליו משפטו , וישלחוהו אל בית הנזירים סען מעדארט בידי מנהל הבית אשר היה בתוך האסיפה , ויובילוהו אל בית הנזירים הזה כאסיר אל בור, חרפה, עצב, ורוח נואש , באו כתומם יחד בלב אבעלאר עת הובא אל בית הנזירים סען מעדארט , הכבוד אשר כבדוהו שם גם כוס התנחומים אשר השקוהו לא יכלו לחדש רוח שמחה בלבו ולהבליגו על יגונו, בבית הנזירים הזה פגש את האסווין הקדוש , אשר בא שמה במשמרת מנהל , למען הרחק מהנזירים את הנְבָלות אשר הם זונים אחריהם , לתת לפתאים ערמה, וליסד שם דבר טוב ומועיל להשכלתם , «הקריאה בספרים» אבעלאר נלחץ לשמוע את תנחומות הבל אשר בערמה יצאו מפי האיש הזה , הנושא מדברותיו בלי הפוגות על טוב הסבלנות , השקט ובטחה , האמת והאמונה הוא התום והיושר , «האמת והתום» ! זעק אבעלאר מנהמת לבו למה תכביר מלין ויצא עתק מפיך אודותם , רבים המה כעת המדברים גבוה גבוה אודות הנכוחה , אך באמת נפלאת דרך היושר מהם , ועל השאלה «מה היא הנכוחה ? לא ימצאו למו מענה» «צדקת בדבריך» ענהו האסווין בחרי אף «ואין מי יכזיבך כי יש אנשים אשר היושר על שפתיהם , ולשונם תחוה דעתם עליו בעת אשר לא ידעו פשר דבר הנכוחה , אך אם ימים יבואו יפתוך להיות בין מורדי אור הנכוחה , ואף לחללו בדברים אז יהיה לך אות אמת כי לא נעלמו גם ממני נתיבות היושר בעת המשפט היאות בצדקה לבן סורר ומורה» «אחרי המענה הזה אשר יצא מפורש מפי האסווין, בדברים כמדקרות חרב» אמר נזיר אחד בספרו «חיי האסווין» «נבוך אבעלאר ונפעם וינע לבבו כנוע הקנה במים מחרדה ובימים האחרונים» «לא דבר עוד בחופש וחירות ההגיון כי ירא פן שוט לשונו המדברת גדולות» «יביא עליו שוט שוטף או שער קטב».

אחרי כן הביאו את אבעלאר בבית הנזירים דענים הקדוש , במקום אשר לפנים נמאסו בעיניו הנזירים בחסרונותיהם המוסרים , ובנבלותיהם אשר לא תוכלנה להמנות , פה הדביקתהו הרעה בכל עוזה ובכל תוקפה , כי כמספר הנזירים כן היה מספר אויביו אשר היו לו לאבני נגף וצורי מכשול בכל דרכיו ובכל מעשיו , ובזמן לא כביר התעורר לנגדו סער גדול , ליסע גם יתרו בו, ולדכאהו לפני עש . אבעלאר מצא בספר אחד ושמו בֶעדָא — כי דיאניסיוו אשר יסד את הבית הזה לא הוא הדיאניסיא אַרֶעאָפַאגוט אשר הכניסו פאוועל הקדוש תחת כנפי הדת , על זאת קמו עליו כל הנזירים

בשצף

בשצף קצף ובחמה שפוכה גם מנהל ביה"נ הזה קלל את אבעלאר קללה נמרצת, ויאמר כי יתאונן באזני המלך שינקם ממנו על הללו את קדושם ואת נזר כבודו, אשר היה לשם ולתפארת, ויצו לשום משמר על אבעלאר עד אשר יקריבהו לפני כס דין המלך.

סכלותם הגדולה הזאת ירדה כחץ שנון בחדרי בטן אבעלאר, וילא נשוא אותה, עד כי לאחרונה השליך את נפשו מנגד ויברח — באישון לילה ואפלה פראוואנסה אל בית הנזירים saint Ayoul אשר מנהלו היה אחד מרעיו, עם נזירים אחדים אשר נכמרו רחמיהם על שברו ועל מעמדו הרע והמר, והמצוקות אשר התגלגל לפניהם כגלגל לפני סופה שברו את לבם, ובצר לו גם להם צר, בהודע זאת למנהל בית הנזירים דעניס הקדוש בערה חמתו בו ויזהירהו כי אם לא ישוב, יטיל עליו חרם, ולא יתן לו מהלכים בין הנזירים, אך עד מהרה אכף עליו המות ויאלצהו לשום בעפר פיהו, והמשרה שבה לאחר ושמו סוגעריא, הוא הראה לאבעלאר כי לב אנוש בו, ויתן לו רשיון לבחור לו מנוס בכל אשר יחפוץ, אבעלאר הרחיק נדוד אל מקום שמה ושאיה, בקרוב עיר נאָזשאַן במקום אשר לא נשמע עוד קול סאון סואן ברעש מריבה עליו, ויעש לו מלונה מקנה וסוף, ויסתתר שם עם אחד מתלמידיו, ועל כל כבוד אשר היה לו להשיג מבני עמו על הורותם את הדרך ילכו בה, היתה זאת חופתו מחורב יומם ומקטב ישוד צהרים, אך עד מהרה נהפך המדבר הזה לכרמל, וירעפו נאות מדבר דשן חכמתו, אליו נהרו המונים המונים, להתלונן בצל תבונתו ולשאוף רוח צח החכמה, גם עשירים אשר הון עתק להם, עזבו את היכליהם הנחמדים, וישוו רגליהם כאילות לרוץ גם הם ליגע ביערת הדבש בקצה מטיהם, אכלו לחם צר שתו מים לחץ, שנתם על התבן, ערבה להם משנתם על מרבדי חטובות אטון מצרים, אך ניב שפתי אבעלאר נפחו בהם רוח חיים, הם כלכלו אותם, הם היו להם לשבעה ולמכסה עתיק, ואל כל אשר היה רוח חכמתו ללכת הלכו, ובעמדו עמדו גם הם, וכן עמק העכור הזה נהפך לאבעלאר לפתח תקוה, פה ישב עם אחוזת מרעיו ותלמידיו באין מפריע ומכלים דבר, — ויהי כאשר בנו לו תלמידיו במקום ההוא בית מעון, קראהו בשם «שלום» (פאראקלעטיקאס) כי השלימו אתו אויביו מסביב. —

אך גם השלום הזה היה עד ארגיעה, וכאשר התהלה לא עזבתהו במקום הישימון, כן לא שכחתהו שנאת אויביו, ויארבו לו מסביב, ואחד מהם יצא כארי לטרוף את אבעלאר בשיני קנאתו, הוא בערנארד הקדוש מנהל בית הנזירים קלערוואו, «פאראקלעט» החברה הנוסדה (לדברי אחד מחבירי אבעלאר) עלי רוח ההגיון, עוררה בלבב בערנארד רגשי פאנאטיזמוס, ולמודי אבעלאר הציתו בו אש זעם וקנאה קשה כשאול, ורגז ושחק ואין נחת, ויהי כאשר גם אבעלאר מהארי, ופגשו דוב שכול, הוא נארבער הקדוש נשוא פנים בעיני כל שרי המלוכה, הוא היה שורש פורה ראש ולענה, ראש כל המזמתה על אבעלאר,

בער

גארבער האמין כי במהרה בימיו יבוא אנטיכריסט *) ויארוב במסתרים על כל איש אשר לדעתו נגע באחדות הדת, ולכן בחמה עזה, ובעינים מזורות אימה הביט על מעשי אבעלאר, ועוד גדלה מדורת שנאתו לאבעלאר בשמעו מפיו כי «נואלו הכהנים שומרי משמרת הדת באסרם עליהם אסור מבלי לבוא בברית נשואין, כי לא זאת דורשת מאתם האמונה, כי אם עשות משפט וצדקה, והַצְנֵעַ לכת עם אלהים», אבעליאר חזה עתידות לו, כי כל עוד הכלב האכזר הזה חי על פני האדמה, נכונו לו שפטים בכל עת, ובכל אשר יפנה להב חרב המתהפכת הזאת מונחת על צוארו, וילא אבעלאר נשוא חיי רוגז וחרדה כזה, עד כי כמעט גמר אומר להמלט על נפשו אל עובדי גלולים, בתקותו כי ביניהם ימצא רגשי אהבה בין איש לרעהו יותר מבארצו, ובין עמו ומולדתו.

בעת ההיא בבית הנזירים גילדא הקדוש נאבד הפריאר ועקבותיו לא נודעו, ויבחרו לתת המשרה על שכם אבעלאר, והוא אשר כבר בקש להנצל כצבי מיד מכף ידי עריצים, אשר מלאו את דרכו חתחתים ומעקשים, קבל עליו את המשרה הזאת בכל אות נפשו, בתקותו כי שם ינוח לו מאויביו סביב, בית הנזירים הזה נבנה על שן סלע כבד, וזרם מים כבירים יסובבהו ברעש ובנהמות ים. — אך גם פה לא שכחתו הרעה, ותמטר עליו נחל גפרית וזפת בוערה, ובזמן לא כביר נחם על אשר עזב את מקומו הראשון במדבר ארץ לא זרועה, כי טוב לו אז מעתה, עתה ראה למגנת לבו כי מן הפחת נס, ובשחת נפל, כי נלחץ לגור ולהסתפח עם נזירים ערומים כיום הולדם מבלי לבוש כל חכמה ומדע, וכפראים לא למודים שאפו רוח האולת באות נפשם, רבות התאמץ לשום מתג תבונה בפיהם, וחח החכמה באפיהם, אך הם עזים כנמרים וגבורים כאריות, קמו לנגדו להפריע את תחבולותיו הישרות, וכל מוסרות הכמתו נתקו כאשר ינתק פתיל הנעורת בהריחו אש, גם הרהיבו בנפשם עוז להמית את אבעלאר, וכפשע היה בינו ובין המות, לולא חש עתידות לו בהמלטו עד מהרה מבית הנזירים ההוא.

בין כה וכה נָוֵהוּ במדבר (הפאראקלעט) במצות האפיפיור נִתַּן למתנה לרעיתו לואיזע, והיא יסדה שם קהל נזירות, ותתנהל לאטי לדגל חכמתה והליכות למודה בהורותה את תלמידותיה נתיבות יושר, ועקבי תבונה והשכלה, פה מצא לו אבעלאר מקלט וסתר, וישב לבטח ימים אחדים, המנוחה הזאת הרבתה לו עוז ותעצומות בתבונה ומדעים, בעת הזאת חבר ספרים הרבה, ותקן את השגיאות במחברותיו הראשונות, ואף כי היה בן חמשים ושבע שנים, וגם שיבה זרקה בו, בכל זאת חגר שארית כחו ואונו, ויבנה בית ספר על חגוי הסלעים בהר זענעוויעווע הקדוש, ויטף לעם הכמת פילאסופיע, אפס לא ארכו הימים, וגם הצמאים לתורתו ולקחו הנעים, התרחקו ממנו, ויקראו אחריו מלא.

נזיר

---

*) בלשון יון אנטי־נגד, כריסטוס־הגואל, ר"ל מתנגד לדת הנוצרים

נזיר אחד ווילהעלים דע־סענט־טיערי שפך בוז ולעג על אַבעלאר במכתבו אל בערנארד מנהל בית הנזירים קלערוואַ, ויתאונן לפניו כי אך מזמות און ורשע כסל בלמודי האלהות אשר יטיף אבעלאר, וכל מגמתו היא להתעות את העם מדרך הישרה. — קשה היה לכל שונאי אבעלאר אחרי כל יגיעם, למצוא עליו עון כי הסיג גבולי הדת, אך רוח חכמתו מסך רוח עועים בקרב לבות הולכי בגדולות הפאנאטיזמוס, ובלי מצוא תוכחת מגולה לנגדו, השליכוהו במצולות ים השקרים ותואנות אשר בדאו עליו מלבבם כי באמת למודי אבעלאר העירו רבים מן הישנים בשנת האולת, וגללו את התנומה הכבדה והארוכה מעפעפיהם, — רבים לרוח דברי אבעלאר התנערו מעפר, וישמיעו בחוץ קולם המלא רוח דעת, הצילו כל דבר אמת מפיהם ובלי כל רעדה ופחד נשאו מדברותיהם על סכלות דת הקאטאליקים באסרה אסורים רבים על כל מדרך כף רגל האדם, על כל אלה רעדה אחזה את הכהנים שומרי הדת, בראותם כי האמת החלה להגלות לעיני העם, ונבעו מצפונותיה, ובשצף קצפם על למודי אבעלאר, שרפו תלמיד אחד מתלמידיו שומעי לקחו.

ראש כל אויבי אבעלאר, בערנארד, כתב עליו מרורות לפני האפיפיור, ותלמידיו לאמר «שכל האדם — מזמות און תוך ומרמה בקרבו — לכל קודש ישים ארבו גוזל את תפארת עדי האמונה, הוא הולך גם בגדולות ובנפלאות ממנו יורה חצי שנאתו לכל מעשי אלקים, ובכל מפעלותיו ישים תָהלה, נסה נא אבי וקרא את מחברת אבעלאר אשר תִקָרא בשם «אלהות» וראית כי לא שקר בפי» במכתב הזה יעמול מאוד בערנארד לשום את אבעלאר ואת ארנאליד ברעסציאַנסקי לפני האפיפיור על קו ומשקולת פשע אחד בקראם «שני הנחשים השרפים האלה» ויכלה את מכתבו בדברים כאלה «אבי! אבי! רכב קטאליקים, שא עיניך וראה איך דרך הדת מלאה חתחתים ומעקשים ורגל צדיק לא תוכל בוא בה, להודות אל עליון, כי עריצים רבים ובראשם אבעלאר דרכו חציהם דבר מר, לירות קרב ישרים ולב תמימים, חגור חרבך על ירך, ונקום נקמת סוכת הדת הנופלת, כי רָשע מכתיר את הצַדק על כן מעפר ישח היושר אמרתו, וימין מרמה נאדרת בכח, — הה אבי! כלה בחמה את שורש לענה זה את «אבעלאר» מקור העמל, ובאר האון, כי על ידו עזבו צדיקים רבים אמוני הדת, מהאחז עוד בקרנות מזבח אמונתינו דת קאטאליש, הוא הורה עמל ויולד און, הוא יחבק חיק הרשע, ופרי רשעתו יזרע בכל מרחבי ארץ, ועצומים עושי דברו. הוא הוא הלובש מעיל צדקה, ואדרת נזיר אלהים, אך אלה פיהו מלא, ובקרבו ישים ארבו לישרי לב, הוא הנחש הזוחל מסובבו למצוא טרפו, ותחת ראשו האחד אשר כרתו בסואסאן יושיט שבע אחרים. — ובכל זאת בערנארד לא שבר עוד צמאו לנקמתו מאבעלאר ויגע בכל מאמצי כחו, למאסו ולהבאישו בעיני המון עם בצרפת, ולהראותו לעיניהם לאיש מרמה ולכופר אלהים ובדתו, ויהי כאשר ראשי הכהנים מעיר סען ומרעיים, שלחו אל האפיפיור מכתבים,

אשר

אשר במו בקשוהו לשפוט משפט אמת את הקמים למחסה מתנגדי הדת, ולגזור על אבעלאר אומר כי ישים מחסום לפיו, ולא יוסיף עוד להטיף דברים אשר נגד חוקי הדת המה, אז בערנארד תקן את המכתבים כרצון שנאתו את אבעלאר, וכה יאמר בשם ראשי הכהנים «הלא טוב למלא חציץ פי המטיף תוך ואון, ולשום סכין בלועו, לבל יוסיף עוד לפצות פה ולדבר דבר» גם אבעלאר לא שם ידו בצלחת, ויצטדק לפני האפיפיור בטוב טעם ודעת, — אך היעמוד איש אחד נגד אלפי אלפים כלבים עזים אשר שניהם חנית וכידון, ולא ידעו שבעה. משפט אפיפיור אשר גזר על אבעליאר לא נודע במשך ימים אחדים, המכתב הראשון נקרא בראש הומיות, בו נכתב כי אבעליאר ישים מחסום לפיו ולא יוסיף להטיף עוד בקהל עם, המכתב השני היה דבר סתר ימים אחדים, בו נכתב כי יסגרו את אבעלאר ואת ארנאליד ברעסטשיאנסקי בבתי נזירים שונים, לבל יהיו יחדיו, ולשרוף את מחברותיהם בכל מקום אשר ימצאו, — בין כה וכה אבעלאר לא ידע עוד את משפטו אשר נגזר עליו, ואף כי זקן בא בימים וחלי אנושה אכלה את שארו כמסום נוסס, בכל זאת נסע אל האפיפיור להצטדק לפניו, בהיותו בדרך בא אל בית הנזירים «קלוניא» אשר בו היה המנהל פעטר הנכבד, האיש הזה התנגד תמיד לרעיונות בערנארד, וכן כתב אליו פעם אחת «אתה בערנארד תענה את נפשך בכל מיני ענוים, צום ונזירות המה ימי חייך, אך חוק אחד מתורתינו כמשא כבד יכבד עליך, ולא תוכל לשאת אותו היא האהבה בין איש לרעהו ואף כי פעטר תמיד אמר «דין כל מין כחיה טורפת לרמסהו כטיט חוצות», בכל זאת את אבעלאר אשר חשבוהו כלם למין, קבל פעטר בעינים מזורות אהבה וידידות, ובדברי נוחם אשר כשמן באו בעצמות אבעלאר, פה נודע לאבעלאר משפטו אשר גזרו עליו, ויפצר בפעטר כי יתן לו רשיון, לבלות את יתר שנותיו בבית הנזירים הזה, הרשיון נִתַּן, אך אבעלאר מת במקום אחר, כי מיום ליום חזק חליו עליו, וישבר כארי את עצמותיו, הרופאים יעצוהו להחליף את מקומו, ולשאוף רוח ארץ אחרת, ויסע אל שאלאן, אל בית הנזירים סענ־מארסעל, ושם מת ביום 21 טען לירח אפריל שנת 1142, אחרי חיותו על פני האדמה, ששים ושלשה שנים.

דַאנְט

בעת אשר נפלה עטרת גאות רומא הקדמוניה, וממשלתה אשר הרגיזה ארץ והרעישה ממלכות, נגדעה ותשח לארץ, אז ארץ איטאליע רגזה ותחרד מרעת יושבי בה, ומפני זרוע עריצים אשר לקחו להם קרנים בחזקה, ויגנחו בם את בני עמם, וישימו שמות בארץ, העריצים האלה הגביהו עוף על כנפי ההצלחה, וישימו קנם במרומים עד אשר גם כל יד רמה וזרוע נטויה לא יכלה להרגיזם ממקומם, אז היתה עת צרה ושבר לאיטאליע וליושביה, כי הם ראו עין בעין שארצם אשר שׂחדו מכחם עליה, ויפארוה בכל פאר ועדי עדיים, בידי זרים תתגלגל במשאון, ואין מִי נוטה אליה וליושביה חסד לרפא שברה, ולגהות ממנה מזור למכת מדינתה, ועוד גדל שברה כים, כי היא נכנעה ח ל י פ ו ת תחת עול ממלכות וממשלות ש ו נ ו ת, פעם משלו בה עם גאטים, או לאנגאבארדים, ופעם יונים, או צרפתים, ולאחרונה מלכי אשכנז, בשנת 1200 (לספה״נ) מלחמות עוז התפרצו בין מלכי אשכנז, ובין ערי איטאליע, ודם שניהם נשפך כמים בקרב חוצות, עד כי לאחרונה נכרת ברית שלום ביניהם, ורשיון נִתַּן מאת מלכי אשכנז לערי איטאליען להביא אל אוצרותיהם, כסף נדבות אזרחיהם, על מבנה בתי התפלות, כסף עובר לסוחר, יהיה על שמם בארצם, משפטיהם ודיניהם יקריבו אל שופטיהם אשר יבחרו להם, ולא אל שופטי המלך, סוף דבר, ממשלת האזרחים (Республика) על כנה תשוב כבראשונה, אך תחת דגל משרת מלכי אשכנז. — אז אזרחי איטאליע נתחלקו לשתי מפלגות, ההיבעללינים סרי למשמעת המלך, והגוועליפים שומרי פקודת האפיפיור, ולא יקבלו עליהם מלך, אם לא רצון האפיפיור בו.

אך ברבות הימים חביון עוז האפיפיורים, הושפל עדי ארץ וכבודם בקלון המירו, כי הם זמה עשו מרמות ותוך. — להתעות את העם בתוהו לא דרך, ואת כסף נדבותיהם לתקנת בתי תפלה, ולתועלת נזירים עניים, צברו האפיפיורים לאוצרותיהם, עד כי נפקחו עֵיני העם, ויראו כי כל הונם ורכושם עלה בתוהו, וידי האפיפיורים נגאלו בחמס, יבנו בתיהם לא במשפט, ועליותיהם לא בצדק, אז מרדו עם הארץ בם, וינצלו מעליהם, את עדים ותפארת כבודם, ויְעוֹללוּ בעָפר קרנם. —

אך

אך בשברם את עול האפיפיורים מעליהם, רבו המהומות והמבוכות בארץ, וכל איש כטוב וכישר בעיניו עשה, על כן רוח משטמה ומרד התחולל ביניהם, כל אחד בקש להסב אליו את המשרה, ולהיות שורר לבדו בארץ, גנוב ורצוח היה בעיניהם על נקלה, עד כי מלחמות רבות התפרצו ביניהם, נהרי נחלי דם נשפכו בקרב חוצות ודמים בדמים נגעו, סוף דבר השחיתו התעיבו עלילה, ותבער כאש רשעה, בערה ברחובות קריה, ויהי בארץ צלמות ולא סדרים . . .

אך המבוכות האלה הסבו לערים אחרות, אשר יושביה שבתו מחרחר ריב ומדון, להרבות להן עוז ותעצומות, ולשים במרום קנן, בעושר ובחוסן, ישועות חכמת ודעת. — וערי אכזב שגבו ישע, כמו פלארענציע, מילאן, ווענעציא, הענויא, פיזא; עיר פלארענציא, ביפיה ובהדרה, עלתה אז על כלנה, ותהי לתהלה בפי כל, בדבר הליכות ממשלתה, שריה היו חכמים ונבונים, אשר ראו את הנולד, ואשר נהלו את צאן עדתם, כרועה נאמן. אך גם פה כבכל ארץ איטאליען, ארמנות השרים והאצילים, היו כחומות בצורים עם בריח ודלתים, והאצילים בהשענם על משגב חומותיהם, הציקו ויסיגו גבול שכניהם הדלים והנרפים מהם.

בעיר הזאת נולד איש חכם ונבון אשר העלה אבר כנשרים לעוף על רום שמי התבונה, וירחב מקום אהליה, ויריעות משכנותיה הרים והגדיל עד למאוד, האיש הזה יכונה בשם דאנטע עליגיריא, נולד בשנת 1265 לספה"נ, אביו היה מכת הגוועליפים, ופעמים גרשוהו ההיבעללינים מהסתפח בנחלתם, ובנו דאנט עודו גמול מחלב עתיק משדים, שתה גם הוא את כוס התרעלה אשר שתו ולעו כל הגוועליפים, על הקנאה העזה כמות, אשר שררה ביניהם ובין ההיבעללינים . . . ויהי כי לכדו ההיבע-ללינים את פלארענציא, קפצו באף רחמיהם, ובחמה שפוכה השתערו על אחיהם, אשר מצור אחד חוצבו אתם, ויעשו את העיר מעי מפלה, באמרם אל אנשי חילם, ערוה עד היסוד בה, ועשוה מרמס כטיט חוצות, לבל תשוב לידי אויבינו (בשנת 1267 לספה"נ).

אחרי זמן לא כביר, אבי דאנט שב אל ארץ מולדתו, ואל משפחתו, ויחבק את בנו בכל אותות אהבה, וינשקהו מנשיקות פיהו, אך לא ארכו הימים חלה את חליו אשר מת בו, ואף כי גם בקרוביו ומיודעיו בגדה ההצלחה, וגם עליהם שטפו ועברו מי זידוני כעס ההיבעללינים, בכל זאת היה עוד עוז בידם וגבורה בימינם לכלכל את בנו הנער דאנט, גם אם הילד לא נחה ולא שקטה, ותיגע להשכיל את בן יחידה ולנהלו באורח ההשכלה, ולהשקותו מים חיים ממעין החכמה, לפני מותה הסגירתהו אל ידי המורה ברונעטא לאטיני, אשר דרכיו היו דרכי נועם, והבט אל עמל לא יוכל, — לב דאנט עודו בשחר טל ילדותו, היה מלא אש רגשות המליצה, ועתה המליץ ברונעטא העמיק הרחיב מדורתה, ובהגיגו בערה אש.

דאנט

דאנטע בהיותו עוד ילד בן עשר שנים, פגש את שאהבה נפשו, היא בֶּעאַטְרִיטְשֶׁע נערה עדינה ונחמדה, אשר לה הקדיש כמעט מבחר עתותיו, ופרי הגיונו בחיים. — ימי ילדותו ושחרותו עברו בסערות רגשות אהבתו אותה העזה כמות, ויטבע במצולות ים האהבה עד צואר, קרוביו ומיודעיו שלחוהו כמנהג עת ההיא, אל בית מדרש החכמה בבאלאנסק, אחרי כן אל פאדובע, בית מדרש החכמה הזה, היה אז לשם ולתהלה בפי כל בני הדור ההיא, בגלל המורים הנבונים אשר לִמדו שמה חקים ומשפטים בטוב טעם ודעת, (Юридическій Университетъ) אך עד מהרה הפחד אשר פחד דאנטע בסתר לבבו, אָתָהו ומגורתו באה לו, כי בעאטריצע באה בברית נשואין עם עָשיר אחד, ואחרי שלש שנים חלתה ותמת, אהבתו לבעאטריצע ומותה פתאום, תוו תו נשגב על גבהי שמי הגיונותיו, ואשר לזאת המו לו מעיו, ודמי לבבו רָתחו ולא דמו, ויכתוב לזכרונה שירים רבים ונעימים, בם עשה גדולות בעולם המליצה וההגיון עד אין חקר, השירים ההם היו בעיני בני גילו נבחרים מכסף נבחר, ורחוק מפנינים מכרם, ובזמן לא כביר הודיעו בעמים נפלאותיו בשדה החכמה, ובזה קנה לו שם חכם לב, ואמיץ כח בתבונה, יותר מאחיו אנשי הדור ההוא, ויהי כנס על הגבעה בעיני כל, וירוממוהו ויהללוהו עד כי כל קנאה שמה יד לפה, ולא עברה חוצה, כעבור שנה אחרי מות בעאטריטשע, הביא בדפוס בראשונה את בכורי פרי עטו, ויכַנם בשם «חיים חדשים» אז ראו בו כשרון נשגב, כי לעולם החזיון והמליצה תעודתו בחיים, ויקראוהו בשם «מליץ». — אנשים נכבדים ונשואי פנים בעיני כל העם, אשר עשו חיל בעניני ממשלת האזרחים (רעפובליק), ולהם נִגלו תעלומות וסתרי הליכות המלוכה, חכמי חרשים, פראפעסארין ועוד רבים כמוהם החלו אז לבוא אתו בברית רעים ואוהבים.

בין המלחמות אשר התפרצו בין ערי האזרחים בעת ההיא, נלחץ דאנטע לקחת גם הוא חלק במו, ולפעמים עמד אל מול פני המלחמה החזקה, ויחרף את נפשו למות, ולא חת מרבבות חרבות חדות אשר עופפו על ראשו, בשנת 1292 (לספה"נ) דאנטע בא בברית נשואין, עם זעממא מהמשפחה המפוארה דאָנאַטי, נזר ועטרת גאות המשפחה הזאת היה קאָרזאָ דאָנאַטי, איש אשר בידו היה מפתח הליכות עיר פלארענציא, ולדבריו חלו רבים. . . . בעת הזאת החל דאנטע לחבר ספר בשם «מראות אלקים» ובכל זאת לא השליך אחרי גוו גם את עניני הקהלות והחברות.

בעיר פלארענציע היתה מכבר מלחמה עזה, בין אצילי העיר, ובין האזרחים, עד כי יד האזרחים רוממה, ובחרב נטושה לחצו את האצילים למען הקל מעליהם את עולם הקשה, ולבל ימשלו בם באכזריות נוראה ובמקל חובלים, אשר אך בְּהֵמָה שָׁמֵן היה חלקם, ומאכלם בריאה מאוד, בכל זאת ממשלת האצילים לא היתה עוד מצער, וירודו עוד בעם כאות נפשם. — אך בשנת 1292 נפל

צבי

צבי תפארת גאון האצילים, וכבודם היה למשסה, ועל מקומם הקימו על שר אחד בכל עיר ועיר, ויתנו בידו את מפתח הליכות העיר, ואלף אנשי חיל למלא אחרי המשפט הנחרץ על האצילים, על כי לפעמים תפשו חרב וכידון בכפיהם, וברוח נואש התנגדו לו, כן מרדו יושבי ערי איטאליע, רבים וכן שלמים בממשלת האצילים, ומזיח אפיקים הרפו, על הפכם יושר ללענה, וצדקה לארץ הניחו, אך עיר פלארענציע לא הכבידה את אכפה על האצילים כאחיותיה ולא שפכה את דמם כיתר ערי איטאליע.

כאשר פרחה החכמה כחבצלת בארץ בעת ההיא, כן עוררה ותמלא את רוח האדם, לדעת עניני המסחר, ומלאכת מחשבת, פלארענציע היתה עיר שחוברה לה יחדיו, ההוד והעושר, מלאוה כמים לים מכסים, גם ממשלתה הוסיפה אומץ כנחל איתן, ומוטות כנפיה מלאו גם רוחב ארץ טאסקאנא, ואף כי בין האזרחים, והאצילים שררה הקנאה ברוח משחית וברוח בער, ולפעמים הפריעה את שלום הארץ בכל זאת אחריתה לא היה מר, ולא כלתה באפס תקוה....

כאשר הוציאו את רסן הממשלה מידי האצילים, אז שלחו גם את דאנטע ממשמרתו, אפס גם אז לא סר מקחת חלק בעניני האזרחים, ולא נעו מעגלותיהם ממנו בַּחֲוֹתוֹ להם דֵעו תמיד בטוב טעם ודעת, ובנשאו מדברותיו בין כל אסיפות העם; בין הקהלות האלה לִמד לדעת ולדבר בלשון המון העם השפל, אך הוא עטהו עוד במעטה מליצה רמה, ויצק חן ונועם על שפתותיו, וכן בכל מחברותיו נר לרגליו ואור לנתיבותיו היה אך לשון ההמון, ולא הוגה מן המסלה הזאת...., אחרי כן ממשלת האזרחים שלחתהו לציר לשכניה המלכים, ולהאפיפיור, והוא כיד החכמה הטובה עליו, הוציא לאור את כל מאוייה, ומשאלותיה, בעיר פערוזע רוממוהו מיתר הצירים אשר היו לפניו, גם כבוד גדול עשו לו בעיר פערראַרא, שם הוציא בלשונו המדברת גדולות, אזרחים רבים בְני ארצו ממסגר, ויושיבום אל אדמתם ואל נויהם, בעיר נעאַפאל הציל בדבריו הרכים משמן את איש פלארענציע, אשר נחרץ עליו משפט מות. שֵמַע דאנטע הרבה אומץ חדשים לבקרים, ופרי חכמתו עלתה כפורחת, דבריו באו כשמן הטוב בלב חורשי צדק ותבונה, ויהיו אור לנתיבות חופשי מטמוני דעת, ודרך סלולה לרגלים ממהרות לרוץ אל משכנות ההשכלה; אמנם אנשים אחדים החונים בסתר המדרגה אשר שנאו בשער מוכיח, ודובר תמים תִעבו, חפאו עליו שקר, ודברי בלע בסתר; — כאשר קרהו פעם אחת בהיותו בבית התפלה. ילד קטן נפל פתאום אל אחת ממקות המים אשר בבית התפלה, אז למען הציל את הילד ממותו, ולהמשותו מן המים, דאנטע שבר את זר אבני השיש אשר למקוה המים, כי בלי זאת ידו לא יכלה להשיגהו משם, אך הבוערים בעם ההולכים בחשך, ונבערים המה מדעת ומהבין צדקת דאנטע, בצאתם מבית התפלה הרשיעוהו בזדון כי מעל בחרם. —

בין

בין כה וכה בעיר פלארענציע, התעוררו מבוכות ותהפוכות חדשות, בעיר פיסטאיע הקרובה אליה, נתחלקו האזרחים לשתי מפלגות, האחת בשם «שחורים», והשנית בשם «לבנים» אזרחי פלארענציע באו להכריע ביניהם, ויקחו את ראשי שני המפלגות אליהם, ויושיבום בהיכלי עשירים נכבדים, אך חיש מהר גם אזרחי פלארענציע החלו להתערב בריב אורחיהם, ויעמדו חליפות לימין שניהם • ובן גם הם נפלגו לשתי כתות «לבנים ושחורים» . — בין אנשים נבערים מדעת, ההולכים שובב בדרך לבם, נתכנו תמיד עלילות ריב ומדון, לא יישנו אם לא יציתו מדנים, ונגזלה שנתם אם לא ימיטו ברית שלום, לכן כל דבר ריק אשר בהבל יסודו קרא לריב באש בין שני הכתות האלה, בראשונה יצא ריב ביניהם על משתה אחד בקהל עם רב, ואחרי כן בהובילם מת אחד לקברות.

בין המהומות האלה הוקם דאנט על, להיות שר נגיד ומצוה *) על ממשלת האזרחים, שרים כאלה היו חמשה, אשר בידם היה מתג ורסן הממשלה, ולדאנט היה יתר שאת ויתר עז מהם, כי כל דבר הקשה הביאו לפניו, ופעם אחת במשך שני ירחים שרר לבדו בארץ איטאליע, בראש כת השחורים עמד קארזא דאָנאַטי, ובמסתרים המתיק סוד עם אנשים כגילו שותי כמים עולה, לבקש מאת האפיפיור את חיל צרפת, «ולעשות סדרים בעיר פלארענציע» ואף כי כמים עמוקים היתה העצה בלבם, אך חמשה מושלי ומצוי הרעפובליק, שותי מי נחל עצת דאנט, הפרו מחשבות ערומים, והדרך אשר נדמה בעיני קארזא דאנאטי יָשָׁר, אחריתו היה דרכי מות לחבריו, כי חמשה השרים אזרו את מחנם יושבי הכפרים, ויריקו את חניכיהם, ובמו השיגו בין המצרים את כת השחורים, וילחצוהו להשיב חרבו אל תערה, ויגרשהו מן העיר בחרפה ובוז, ולמען הסר מהם עקשות פה ודבת רבים, גרשו גם אחדים מכת הלבנים, אך קארזא דאנאטי לא נח ולא שקט ויבא רוגז על העיר, וישם פעמיו אל האפיפיור, לבקש ממנו עזרה כי יצוה את מלך צרפת, עם רבבות חיליו להתחבר אתו, ולהוציא את מזמתו לאור.

בהגיע זאת לאזני חמשה השרים, צר להם מאוד, ובאשר דאנט עזב אז את משמרתו, שלחוהו אל האפיפיור, לדבר על לבו, לבל ישמע למזמות קארזא דאנאטי, ולהמריצהו באמרי יושר, כי שבע תועבות בלב הנוכל הזה, וכל מעינו, להרבות מדנים בין יושבי שלוה, האפיפיור בבוא דאנט אליו נשבע לו שבועות כי אוהב דבק מאח הוא לו, כי קדושים המה לו דבריו, וכי ברצונו לא תאונה רעה לעיר פלארענציע, אפס בהשקיטו את לבב דאנט, האפיפיור חשב להפיל את העיר במהמורות בל תקום עוד להחליף כח, וכמעט בא דאנט אל ביתו נגלתה תרמיתו, כי בא אל העיר רץ אחרי רץ, אשר מלך צרפת, בעם כבד חגורי חרב ומלומדי מלחמה, עבר את הרי האַליפים, ובעיר פיסטאיע הפקיד כליו, ומשם יצא קארזא דאנאטי לקראתו עם חבר כת השחורים ויספחו אל

*) Priore

אנשי

אנשי הילו. — אנשי פלארענציע רגזו תחתם מהשמועה הזאת הבאה אליהם, חרדת מות אחזה אותם, וכל פנים קבצו פארור, אז שלחו את דאנט עוד הפעם אל האפיפיור לבקש ממנו חנינה ובין כה וכה מלך צרפת אשר בידו היה כתב מידי האפיפיור (להראות כי במצות קדוש אלהים בא) שלח מבשרי שלום אל יושבי פלארענציע, להבטיחם כי לא ישבית את שלומם, ולא יהיה להם מפריע ומכלים דבר, וישבע כי לא יתערב בעניני האזרחים, ולא ימיר את חקותיהם, ובערמתו זאת פִּתָּה את שרי העיר, עד כי פתחו לפניו את שעריה, ויבוא מלך צרפת בעיר, עם שני אלפים אנשי חיל אשר עצה וגבורה להם למלחמה, ובמספרם היה גם קארזו דאנאטי, עתה השבר והשוד יחד השיגו בין המצרים את פלארענציע, ותהי העת ההיא ליושביה עת צרה ומצוקה, אשר לא ראוה מימים ימימה, מיום נפל נשר רומא, כי במשך ששה ימים מלאו את העיר שוד ומעשקים, ובתים נחמדים היו לשרפת מאכולת אש, ומלך צרפת התחפש באדרת אמונה, וכאיש תמים פעלו, ענה על צ ע ק ת ח מ ס אומללי פלארענציע, כי נסתרו ממנו דרכי אנשי חילו, ולא ידע מכל אשר עוללו לעיר וליושביה; אך הנחש האכזרי הזה במסתרים התיר את ידי אנשי חילו לשלול שלל ולבוז בז, ובמחשך היה מעשי זדון לבו . . . אחרי כן הקימו עַל שרים אחדים מכת השחורים, ואת משפחת הלבנים גרשו ההיבעללינים מהסתפח בעיר, (יותר משבע מאות אנשים) במספרם היה גם דאנט, וכותב דברי הימים בעת ההיא, דִינָא קָאמְפַּאנִיא, המשפט אשר חרצו על דאנט הודיעו בירח יאנואר, יום שבע עשרה בשנת **1302** הם נתנו עליו חטא מורד ולוקח שוחד כי כשחוק היה בעיני המושלים החדשים להוציא משפט מעוקל על כת הלבנים, בתתם אותם למורדים, **10** טען מערץ בשנה ההיא יצא המשפט על דאנט — אם ימצא בו מעל בעניני האזרחים, אז יעלה כליל על המוקד. — דאנט שמע בעיר רומא את המשפט החרוץ עליו, ובעיר פלארענציא נשארה אשתו עם חמשה ילדים אשר לא ידעו עוד מאום ברע . . . ובחור בטוב . . . ביתו ומשפחתו היו למשסה ולשרפת אש, הונו ורכושו חמסו עד לא נשאר בו עוללות, אפס ביום המהומה ההיא, אשתו הסתירה ארגז אחד אשר בתוכו היו טמונים חפצים יקרים, וספרי דאנט ילדי מחשבותיו. — על השערוריות האלה מיד האפיפיור וכת ההיבעללינים התמרמר מאוד דאנט, ומעיו המו לו ברגש נקם, ויתגור שארית כחו ואונו, ויאסוף אליו את הנסים מתגרת ידי השחורים, ויפח בהם רוח נקם, להיות זרועו לבקרים, ולשבר את זרוע עוז כת השחורים ולדכאם תחת רגליהם, האפיפיור החדש בענעדיקט התשיעי שלח את תלמידו אל פלארענציע, להשלים בין שתי הכתות המרבין מהומה ועזובה בקרב הארץ, אך רודף שלום הזה, בלי דעת ומטרה העיר עוד ביתר שאת, ויתר עז, את השנאה ביניהן, ובמשק גבים שקקה בהן, הקארדינאל נלחץ לנוס מהעיר, וקיקלון על כבודו, ועל זאת קרא לה עיר הנדחת, ויחרימה, והשחורים בזעף אפם כזרם מים כבירים, שרפו באש את עיר פלארענציע, אז

התעוררו

התעוררו הפלטים ובראשם דאנט, ויחלצו חושים להתנפל על כת השחורים, ויבואו לעזרתם גם יושבי עיר פיסטאיע, וכן אספו 9000 אנשי חיל רגלי ובבוקר אחד טרם עלות השחר, התגנבו אל תוך העיר, אפס דאנט יעצם לבל ישפכו דם רב, ויבואו אל העיר בהוד ובהדר, דגליהם נוצצו כברקים, חרבותיהם היו שלופות מתערן, ויקראו בקול «יחי השלום» «תבורך השלוה בארץ לעד», וישימו את פעמיהם אל רחוב מארק הקדוש, אך פה שמחתם נהפכה לאבל, כי היתה חרב איש ברעהו על המהומה הפתאומית אשר התעוררה בעיר, וכמעט לא נותר להם שריד ופליט, זולת דאנט ועוד מחבריו החישו מפלט להם באחת המצודות (בשנת 1304).

עתה בערה חמת השחורים על יושבי פיסטאיע, על בואם לעזרת הלבנים, ויעלו על העיר להקיצה ולהבקיעה אליהם, המצור הזה יוכיח לעינינו את האכזריות אשר שררה בעת ההיא בין לוחמי מלחמה, כי אנשי עיר פיסטאיע, אף כי היה להם נקיון שנים, וחוסר לחם, מפני הצר הצורר, ואף כי הלכו בגיא צלמות, ויראו עין בעין את המות בכלי מפצו, בכל זאת הקשיחו את לבבם, ואת עיניהם השעו מראות, כי יושבים הם אל עקרבים, ובתוך רפאים משכנם. — וימסרו בידי אויביהם את כל העם אשר לא יצלח למלחמה, את נשיהם ואת טפם, אשר אך למשא היו למו, וגם באכלם את סוסיהם, וכל שרץ והשקץ והעכבר, גם אז לא נכנעו ולא התרפסו תחת אויביהם, כן הקשו גם הצוררים את ערפם, וישאו ברוח נכון כל טרחי ויגיעות המצור, בלי פוצה ומצפצף, ואף כי דרכם היה כחלקלקות באפלה, ומקום מצב חילם מלא חתחתים ומעקשים, ומן החומה ירו עליהם זיקים חצים ומות, בכל זאת לא נתנו חתיתם בלבם, ולא עמדו מהצר גם אחרי החרימם האפיפיור, כן לחמו שניהם כאריות ובאכזריות חמה, אנשי עיר פיסטאיע, ענו עד מות את כל הבא תחת ידיהם מאויביהם, כן גם הצוררים כרתו את אזני השבוים, ואת חוטמיהם, עד כי משחת מאיש מראיהם. — אך יושבי פיסטאיע לא עצרו כח, ולא ארכו הימים, והם נסגרו בידי אויביהם, על תנאים שונים, והמנצחים נשבעו באלהיהם, כי לא יָפֵרו את בריתם ותנאיהם, בכל זאת הרסו את החומה עד היסוד בה.

ובין כה וכה דאנט אשר שוא היתה תקותו בהתנפלו על עיר פלארענציא קרית פועלי און, העקובה מדם, נע ונד כל יתר שנותיו מעיר לעיר כצפור נודדת מקנה, ערים רבות אשר לא מארץ מולדתו, לא נתנו למוט רגליו, ואחר כבוד קחוהו, אך לפעמים ישב בדד כערער במדבר, ובזעת אפו אכל לחם, ואף כי בארץ מולדתו קמו עליו עדי שקר, ומפיחי חמס, אך שם נשארו עוד אוהבים אשר שברו רשפי קשת השנאה, וישיבו צור חרבה, ואל אוהביו אלה, שלח דאנט מחברות שונות אשר בם הניף גשם נדבות המליצה, ואשר בם זרע זרע ברכה על תלמי לבות המשתחוים לפני מזבח חכמתו, לפעמים התאונן במכתבו אליהם, על כבודו כי גלה ממנו, ועל מחסורו אשר ילך לפניו כאכזרי. אך גם

בהיותו

בהיותו בארצות נכריות, היה כמעין נובע לארץ מולדתו, להביע ולהשקות את בני ארצו דעת ותבונה, בעת אשר בלעדו אין כל חזון נפרץ ביניהם. — הוא חבר ספר אחד בלשון המדינה (Eloguio de vulgari) ובמלות בני הכפרים. האנשים הגדולים בעם, לא נשאו על שפתותיהם את לשון המדינה, אך דברו בלשון יון (בפאת מערב של איטאליע) ובלשון לאטיין (במזרח איטאליע), אך דאנט היה הראשון אשר סלל לו מסלה בין חתחתי לשון המדינה, האנשים המלומדים בעת ההיא התפלאו מאוד, ויאמרו לאמר, „לשון נבזה החונה בסתר המדרגה לבוש פאר מליצה רמה אשר שיאה לעב יגיע" בספרו זה דאנט מצדיק את נפשו בטוב טעם ודעת, נגד הולכי רכיל אשר הוציאו עליו דבתם רעה.

ובין כה וכה במות האפיפיור בענעדיקט התשיעי, תלמידיו הקארדינאלין לא יכלו לבחור להם אפיפיור חדש, אך לאחרונה בשאלת מלך צרפת בחרו את ראש הכהנים מבארדא, בערטראן, אשר בשבתו על כסא ממשלתו קראוהו בשם קליעמענט החמישי, האפיפיור החדש תקע את נוהו בעיר אוויניאן בארץ צרפת, ויהי ביד מלך צרפת פפיליפף הרביעי, לחרב פיפיות אשר בו הכה חרם את כל אשר בקש, קליעמענט נתן לפפיליפף על חמשה שנים, חלק העשירי מהכנסות נדבות תמימי הדת בצרפת ויתן בידו מאזני מרמה לאכול עניים מן הארץ, וגם ישב בין המשפתים ויהי עזר לפפיליפף להכרית את אות הכבוד מכת הנזירים החראמאניקים, הנזירים האלה היו עשירים מאוד, והם עתקו גם גברו חיל, אך פפיליפף איש חסר תבונות ורב מעשקות, לטש עיניו אל אוצרותיהם כנשר טש לאכול, לחמסם כאשר חמס את כל רכוש היהודים כי הוא פתאום התנפל עליהם, ויקח את הונם וכספם, ויגרשם מארצו, ואחרי שמונה שנה נתן להם רשיון לשוב ולשבת במיטב הארץ, אך בזאת כלם בחכתו העלם, ומלכודתו פרש עלי נתיבם, כי בשובם ויבנו את הריסות מצבם מעט, אז שב אל רשעתו ככלב שב אל קיאו, ויאכל את כל פרי עמלם ויציבם בערום ובחוסר כל, — ולא ידע עָוֶל בושת — האפיפיור שתי שנים לא נאות לשאלת המלך לאבד את אות כבוד כת החראמאניקים, אך לאחרונה בערמת המלך נעתר לשאלתו, והמלך חש ולא התמהמה, ובחודש זעפטעמבר בשנת 1307 פנה אל רהבים ושטי כזב אשר בכל ארצו ויכתוב אליהם חֶרֶש, לארוב על הנזירים, וביום פקודה יפרצו ממארבם כפרץ נחל, ויחמסו את כל אשר להם, אך עד היום ההוא, בל יגלה סודם בקהל רב, ויהי ליום הכסא תפשו את כל הנזירים בכפיהם, והון הַאָרְדֶען שדדו מהם, ויתנוהו אל אוצר המלך, והנזירים לא יכלו להקהל ולעמוד על נפשם, כי היו שאננים, ולא חגרו חרב על ירך, באשר ההוה נפל עליהם לפתע פתאום, ולא ידעו שחרה.

על השבוים הכבידו אכפם להציל דבר מה מפיהם, והם נלחצו לענות כחפץ הממשלה, אם נתנו תודה לשקר וחיו, ואם הקשו את ערפם הכריעו אותם לטבח, — בשנת 1309 נשרפו חיים חמשים ושנים אצילים, אשר הסגירו

למות

למות נפשם, ויבקשו למות מות ישרים, ולא לתת תודה על אשר לא ראו ולא שמעו מעודם, אחרי כן קראו עצרה, לחרוץ כלה על אותות הכבוד להחראמאניקים, אך הכהנים והיעפיסקאפין, בראותם אשר המלך רק און יקבץ לו, וחמס ושוד מלא בארמנותיו, מאנו להאסף, אז הסיר פפיליפף את אות הכבוד במצותו הנחתמה בטבעת האפיפיור, ואף כי האפיפיור עמל מאוד אשר הון הארדען, לא יבוא בידי המלך, אך פפיליפף הערים אותו גם בזה, כי בדבר חמסו פפיליפף היה ערום כנחש, וחכם משבעה משיבי טעם, ראש ושר (גראסמייסטער) הארדען היה יאַקאָב מאָלע, טרם צמחה עוד הרשעה כלענה, הסגירו אותו על מסגר בבית הכלא, וברבות הימים חרצו עליו, להיות כלוא בבית הסוהר עד יום מותו, ויהי כאשר קראו בפניו את פתשגן כתב משפטו, חם לבו בקרבו, ולא יכל לעצור ברוחו, ויאמר בחמה מגולה וברוח נואש, כי אך הממשלה הכבידה אכפה עליו, לתת תודה על אשר לא עשה מעודו, על זאת צוה המלך לשרפו ביום מחר חיים על המוקד, ויִקָבצו אנשים רבים לראות את מות צדיק תמים אשר בכפו לא דבק מאום, מאלע מת כאיש גבור, ובלי כל זעקת שבר וענות חלושה, נשא את מר המות, ועד צאת נפשו אמר כי אין בו עון אשר חטא, ויוכיח את דרכי המלך והאפיפיור בפניהם ויזהירם כי בוא יבואו לפני כס דין יה, כסא שופט צדק, ולא ינקה רע, (בשנת 1304).

בעת אשר חמס המלך את החראמאניקים, דאנט בא פאריזה, ועיניו ראו את הרצח הנורא הזה, ותבער חמתו בו, ויכתוב שירים ומליצות, אשר בתוכם מלא פיו תוכחות, וישם עטו כחץ ברזל, על המלך פפיליפף; בעת אשר נסע לארץ צרפת שמו מוקשים ומארבים לא רק על החראמאניקים אך גם על כל אזרחי איטאליע, וביתר עז הרבו להתעולל באנשי עיר פלארענציע, ולא חשבו אנוש, ויהי כראות דאנט, כי פה שלח ברשת רגליו, ואיד נכון לצלעו, ויחש לו מפלט משם בלי התמהמה. בין כה וכה בארץ אשכנז (גערמאַניען) עלה על כסא המלוכה, מלך חדש הענריך השביעי, ברשיון האפיפיור קליעמענט החמישי, שם פעמיו אל איטאליע לקרוע ממנה ערים אחדות אשר לפניו משלו בהן אבותיו, אזרחי איטאליע רבים וכן שלמים אשר המהומות והמעשקות בארץ נגעו עד נפשם, בקשו להתלונן תחת צל מלך אחד, למען יבנה הריסות ממשלתם, ואת שלומם ישיב על כנו, גם דאנט נתן תודה, כי מטרתם זאת על אדני הצדק והשלום הָטְבָּעָה, ויעצם לבצע את אשר החלו לעשות, ועל הדבר הזה חבר ספר בשם „הליכות מלוכה“ (De lamonarchie) בה יאמר „האזרחים לא נצבו לתועלת הקאנסולים, ולא העם למלא אוצרות המלך, אך נהפוך הוא הקאנסולים למען שלום האזרחים, והמלך בשביל העם, הערים לא נבנו למען המשפטים והחוקים, אך את המשפטים חקקו לטובת הערים, הקהל לא נברא בשביל המחוקקים והמְכַתבים, אך המחוקקים הוכנו למען הקהל, למען יעטירו צדק, ואמת ונכוחה יטיפו לעמם. ואף כי המלכים מגלים עמוקות מחושך האולת, ומסקלים דרך לעם,

למען

למען לא ימעדו קרסוליו; אך אם נשוב לדרוש ולתור אחרי תוג המטרה הכללית, נראה לדעת ולא נשגה ברואה, כי המלך עבד הוא לעמו, כי הוא הוקם על להבין דבר לאשורו, ולאמץ את חומת האמת והשלום בארצו, לבל יהינו פריצים לפרוץ בם פרץ. וכן נעו שתים שלש ערים, לשתות מי השלום אשר קוו להשיג תחת צל המלך הזה, אך תקותם נשארה מעל, כי הענריך חדל להשכיל להיטיב, וימשוך ידו את לוצצים, גם אזרחי עיר פלארענציע, השיבו לו גמול ידיו, ויאכילוהו מפרי מעלליו, כחשו בפניו מלאוהו כלמות ורוק, ולאחרונה נשבר לבם בקרבם, ונחומיהם נכמרו על הנולים מתגרת ידם כי קשתה במלחמת השחורים והלבנים, כי זכרו אשר אחיהם המה ומצור אחד חוצבו, וכרגע חמתם שככה על הולכי גולה אלה, ובראותם כי אוהבי הענריך הולכים הלוך וגדול, ועצומים המה במספר, על כן נתנו רשיון להם לשוב למעונותם שלוים מפחד, אפס את דאנטע, ועוד אחדים לא הביאו בברית השלום — אך במהרה מת גם הענריך בלי שום כל תועלת בחייו. —

אף כי דאנטע עמל מאוד להקים את הענריך על כסא מלכות איטאליען בכל זאת לא הראה את נפשו הטובה בעמלו, ויצניע לכת בדבר הזה, למען לא יגלה בקהל רב צדקתו וישרת לבבו, ולמען תהיה להענריך כמתן בסתר, גם זאת עשה, כי גם לא הלך אל אהלו לשחר את פניו, (כדרך כל עושה טובה לרעהו, יבוא בביתו בצואר עתק ונטוי גרון) אחרי מות הענריך תקע דאנטע את נוהו בעיר ראווען, ופה משך את ידו בעט סופר מהיר לבצע את מחברתו «מראות אלקים» בה יספר את עונג גן העדן לישרים אשר תמים פעלם, ומצעדיהם על צדק נכונו, ואת התופת גיא הנום לבני דורו ההופכים צדק ללענה ויושר לארץ הניחו . . .

בעת הזאת רֵעִי דאנטע אשר נאמנה רוחם אתו, משכו קו שלום בעדו מאת האזרחים, והם נתנו לו רשיון לשוב אל ארץ מולדתו, אך בתנאים קשים משאול לדאנטע, כמו, א) «לשלם כסף רב מאוד, למען יהיה כופר נפשו ופרי הסר חטאתו, ב) יודה על חטאתו בעבר בבית התפלה יאהאן הקדוש, ג) ישבע באלקים, כי יסר את מסוה עונותיו מעל פניו, ולא ישיב עוד לכסלה בעתיד, או אז ירוחם» אך דאנטע לא הטה אוזן קשבת להם, ויאמר לרעיו להשיב אל האזרחים, «הכי כן יבורך גבר בארץ מולדתו, אחרי אשר נתן את גוו למכים, ולחייו למורטים למען הוציא תועלת לארצו? ! האם למען כלמות ורוק, לקרוא אחרי מלא אשוב אל מולדתי? אך לא! זה דרכם כסל למו. — איש אשר הקדיש את נפשו לחכמת ההגיון, והמטיף אמת וצדקה, לא יוכל לתת כבוד ותהלה למחשבת פועלי און, ולקנות בכסף כפרה, ועוד לפלס מעגלי צדק לחמס ידי גוי חוטא ההוא אשר הציב את מטיפו ערום כיום הולדו, ויגרשהו מהסתפח בנחלתו, לא! יעבור עלי מה! . . . לא זו הדרך העולה למעני להשיבני אל מולדתי; רֵעִי! אם תמצאו בעדי דרך קרובה מזה אשר לא תהיה לבושת ולחרפת שמי וכבודי, או אז אשוב,

 ואם

ואם לא — הסבו את עיניכם ממני , ואל תוסיפו להדאיב את נפשי בדברים כאלה , כי מה חפצי בביתי , אם כל יד עמל תבואני ? ! הלא רע לי אז מאסיר אל בור, כי על האסיר ישימו נחושתים אך על ידיו ורגליו , ואני גם בפי ישימו רסן , ואלחץ לשמור מחסום לפי, בעת אשר כליותי ישתוננו , ובראותי כי יד האולת רוממה והחכמה תכשל ברחובות , כי איך אחריש בבלע רשע צדיק ממנו ? — הלא בכל אשר אפנה אראה שמים וארץ מעשי ידי אלקים , הלא תחת כל השמים אוכל לצלוח ולרכוב על דבר אמת ונכוחה , ותופש הקסת יעמוד בכל מקום , אם כן רעי ! הרפו ממני, ואלך באשר אלך , ואל תאיצו בי לנחמני, כי גם זה הבל ורעות רוח «הדברים האלה הכעיסו את לבב אזרחי פלארענציע , ויגזרו אומר על דאנט , כי עד יום מותו לא תדרוך כף רגלו על אדמת מולדתו .

ודאנט נלחץ ע״י הזמן אשר היה בעוכרו, להיות עוד הפעם , נע ונד מעיר לעיר, כי נפל פחד שונאיו עליו, בהרחיבם פיהם , ובהמיטם עליו און, אך לאחרונה שב אל «ראוועןן» בתקותו כי פה יהיה קץ לעמלו , ויבלה בטוב את יתר שנותיו, פה קרא אליו את שארית משפחתו, שני בניו הקטנים מתו במגפה בשנת 1309, ועתה באו אליו שני בניו הגדולים , עם בתו בעאטריצע , (בת שמונה עשרה שנה) בלעדם באו אליו רעיו הדבקים לו מאחים , ואשר ששו כמוצא שלל רב על שלומו כי שב על כנו, פה דאנט נסה להקים בית ספר הליטעראטור , ולרוות מדשן חכמתו נערים מבני עמו הצמאים למי התבונה , תהלתו הלכה הלוך וגדלה , רעיו בקשו לעשות לו כבוד גדול ברב עם בהמון חוגג , ולשית לראשו זר תפארת אות כבוד נעלה על דבר ספריו הנאמנים והנחמדים . —

אך נזירים ושרים אחדים אשר עליהם ירה דאנט חץ לשונו , קמו לנגדו בשצף קצף ובחמה שפוכה , הם הרשיעוהו לפני האפיפיור במינות , וימיטו עליו באף און לאמר «כבד עון ומעל הוא בעניני ארצו , ובן כחש באלהיו ובאש דתו» וכפשע היה בינו ובין שבט אף המרעים האלה , אשר לפניהם הלך קטב מרירי, ורשף קנאתם יצא לרגלם ברוח משחית וברוח בער, בעת ההיא דאנט נסע אל וועןנעציען , וישב אל ראוועןן , וחלי אנוש אחזהו , ואחרי ימים אחדים מת , זר התפארת אשר הכינו לו רעיו , הניחו אצלו בקבר עפרו , אך גם אחרי מותו קהל כהני הדת זמן רב לא כפרו לו על עונותיו (בעיניהם) , ואחרי שתים עשרה שנה אחרי מותו, נדו והחרימו את ספרו (אודות הממשלה) , ויבקשו להשליך את בשרו מקברו כפגר מובס .

בין אנשים המלומדים בעת ההיא דאנט עמד כנס על הגבעה , כל הלמודים אשר היו בעת ההיא , לא נסתרו מנגד עיניו , ובתבונתו הרחבה עלה עד מרום קצם , גם חדשות רבות עשה תחת שמי המדע והלמודים , הוא הגביל מרכז כובד האדמה , וברום שכלו התבונן על מעוף כל בעלי כנף , על נוגה הכוכבים , על מראה הקשת בשמים , ועל מראה הקיטור העולה אחרי האש , ועל האד

העולה

העולה מן הארץ, עוד לפני גאליליעאוס, חוה דעתו כי הבכור והבשול בפרי, יסודו רק באור השמש והירח, יען כי החום ישאף מעט מעט את יסוד החמוץ אשר בהם עד תומו, ולפני החכם ליניי הוציא לאור תעלומה בנוגע לידיעת צמחי האדמה והתחלקותם, לפני ההוקר בעקאן הורה לנו כי הנסיון הוא אבי כל חכמות ומדעי בני האדם, דאנטע מעודו לא נכנע מרוח האווטאריטעט, ובלי הכרת פנים, העביר תחת שבט בקרתו, את דעת מלך גערמאניען, דעת אריסטו, ודעת האפיפיור הוא היה אומר «טובת איש פרטי קלה מטובת הכלל, טובת עיר, מטובת ארץ, וטובת מין האדם יקרה מכלם» דאנטע אהב אהבה עזה את כל חכמת מחשבת, ויתהלך כאח וכרע את נבחרי האמנים והמנגנים בעתו, גם לו נתנה הטבע משאת בחכמת הנגינה, וישר בקול ערב ונעים בעתות מנוחתו אשר מעטים היו בימי חייו, ושירתו היתה לו לנוחם בימי גלותו, ועת חלה מחלת העינים.

ספר דאנטע «מחזה אלהים» אשר בו השליך שקוצים על הקדושים בעם (כמו בשיר י"ט דבריו לאמר, «רוחכם השואף והרודף אחרי הבצע התעיב והשחית עלילה, את האמת תרמסו תחת רגליכם, ואת הרע תגביהו מעלה מעלה») העיר לבב כל איש ויקבלוהו בשמחת נפש, השמחה הזאת הלכה וגדלה בשתי מאות הראשונות אחרי מות דאנטע, בערי איטאליען הגדולות דרשו מטיפי עם רבים באורים שונים על שיריו הכתובים בספרו זה, ג"כ בבתי משחק בחרו למו לאבן פנה את תוכן עניניו וחזיונותיו להציגם לפני הרואים מדי עת בעתו, במשך מאה וחמשים שנה אחרי מותו (עד שנת 1472) נדפס הספר הזה יותר מששים פעמים, אחרי כן נעתק אל כל הלשונות המתהלכות באייראפא. —

גוס

בין עם הסלאוויאנים, אשר משלו בגבורתם עולם, היו העולים למרום ההשכלה ואשר החכמה פרצה ביניהם כנחל איתן, הגרים והחונים בפאת מערב, הלא הם הטשעכים, והפולאנים, בשנות 1400־1500. הטשעכים עלו על כלם בחכמתם, וידאו על כנפי רוח התבונה כעל כנפי הנשר בשמים, הם היו הראשונים אשר יסדו בקרית מלך־פראגע־שבת תחכמוני (אוניווערזיטעט) בשנת 1348. ויִרעש כלבנון פרי חכמתו אשר נטעו מורים נבונים בו על תלמי לבות הנערים האוחזים באשוריו, מספר התלמידים אשר נמצאו בו היה רב ועצום, יותר משלשים אלף, ראשי המורים היו יותר משני מאות, בית מדרש החכמה הזה נדמה לממשלת אזרחים (רעפובליק), התלמידים נחלקו בו לארבע מפלגות, מפלגות הטשעכים ־ הבאווארים ־ הסאקסאנים ־ והפולאנים, הטשעכים בכללם היו חלק הששי מכולם, אך גם בית מד"ה הזה הלך בסדר למודיו בדרך כל יתר בתי המדרשים בימי הבינים, «למודי הדת, ולשון לאטיין» כי בלעדו לא הבינו פשר החוקים והמשפטים, אשר רובם ככלם היו כתובים רק בלשון הזה, בכל זאת שם נתן החופש לכל איש אשר לשונו נאדר בכח להטיף להתלמידים, ולשאת מדברותיו בבית מדרש החכמה, ובכן חכמת ולמודי החכם וויקלעף בנקל מצאו להם קן בבית המדרש הזה; ספרי וויקלעף הובאו אל ארץ באהעמיען בעת אשר משפחת מושל הטשעכים התחתנה עם משפחת מלך ענגלאנד הראשון אשר יצא בעקב למודי וויקלעף, ואשר התאמץ להגדיל ולהאדיר תורתו היה החכם גוס.

גוס נולד בשנת 1373 (לספה"נ) בכפר גוססינעץ, אשר שמו נקרא עליו, ואף כי הוא יצא ממעי אכרים אשר לא זרח עוד עליהם קרני שמש ההשכלה, בכל זאת הוריו הדריכוהו בדרך מישרים, ולא רפו ידיהם מהשגיח עליו בכל עת, גם כספם כאפס וכאין נחשב בעיניהם, ביגעם להשקות את בנם מי מקור החכמה — למגנת לב גוס מת אביו בהשלימו את חוק למודו בעיר הקרובה, אפס אמו אשר ראתה מראש כי לגדולות ונצורות נולד, ותבקש לפנות לפניו דרך התבונה והמדעים, חשה ולא התמהמהה להוליכהו אל האוניווערזיטעט בפראגע, ותקח אתה אווז ושתי לביבות לקדם בהן את פני מנהל בה"מ (דירעקטאר) אך בהיותה בדרך נס האווז, ותחרד אם גוס, כי המקרה הזה היה לה אות ומופת, אשר מרה תהיה אחרית בנה בר בטנה (המון עם יושב חושך ישית מכל דבר, אותותיו אותות)

וכזרם

ובזרם דמעות כרעה על האדמה ובקול נהי ובכי תמרורים, התפללה לאלהים לשלח מלאכו לפניו, לעזרו לעתות בצרה, וכן הלכה כל הדרך מר בחמת רוחה.

הליכות ימי שחרות וילדות גוס נעלמו מאתנו, ואזנינו לקחו מנהו אך שמץ דבר, פעם אחת קרא מעל הספר אצל האָח בערב, ספור «עוצר הרעה והיגון» אשר סבל ונשא לאוורענטיא הקדוש, רגשי לבו המו בו כנהמות ים, ונפשו עליו השתוחח על אבדן תפארת קדושו . . . ולבו נמס כדונג בזכרו את כוס התרעלה אשר שתה זה בעד לשונו המדברת גדולות, ובהיותו נטבע במצולות ים הרְגָשים האלה, שלח את ידו במו אש אשר באח, אחד מחבריו בראותו זאת נתר ממקומו בחרדה, וישאלהו, «האם רוח שגעון עבר עליך רעי! כי תשלח ידך במו אש?» ויענהו גוס בדברים רכים אשר הראו כי גדולים חקרי לבו, ואך עָפלה נפשו בו, «אני נסיתי הפעם אם אוכל לסבול אף חלק אחד ממכאובי האובד לאוורענטיא, בהיותו נעקד על המוקד» ובשנת 1389 (הוא שנת עשרים וחמש להולדו) גוס נשא מדברותיו באוניווערזיטעט בפראגע, וכולם פערו פיהם לגשם נדבות אמרותיו כמו למלקוש, ובשנה השנית עמד כעמוד ברזל, ויחסה בשוט לשונו את חכמת וויקלעף, מחצי שנאת עריצים אשר ירו בו בשצף קצף, ובזמן לא כביר הציבוהו למעלה ראש על כל מורי חכמת החקירה, ויתנו לו רשיון להיות כהן ומטיף בבית התפלה וְוִיפְלֶעֶם, ובשנה השלישית הגיע גם לכבוד מנהל כל האוניווערזיטעט בפראגע. אוהב דבק מאח לגוס היה יעארנים, גם הוא גבר בלשונו לצפון ולהסתיר את וויקלעף מריב לשונות, הוא מעודו נכספה וגם כלתה נפשו לשוט חוץ לארצו, ואחרי מלאת חפצו, אז בכל נסיעתו, הביא מחוץ לארץ ספרים חדשים מספרי וויקלעף אל באהעמיען, אל בני עמו אשר עד כה לא ידעו עוד חכמת הספרים ההם, בשנת 1403 עמד גוס קבל עם, וירב את ריב למודי וויקלעף נגד בוערים בעם, מורדי אור התבונה. — אך הפראפעסארין היו כלם אשכנזים, אשר הלכו אחרי ההבל, ויהבלו לתת אמונה אומן, כי דברי וויקלעף מעשי תעתועים המה, להתעות בעושק ובגלוז, ובתוהו לא דרך, את שלומי אמוני דת בני גערמאניען. נוסף לזה, מצאו האוילים האלה בספרי וויקלעף ארבעים וחמשה יסודות אשר למראה עיניהם דברי מינות המה, על כן גזרו אומר כי לא יזכרו ולא יפקדו ספרי וויקלעף בבאהעמיען, וכל הנוגע במו, אי נקי. —

אך כאשר האפיפיור המליך בגערמאניען את «רופרעך» איש ריב וואצלאוו מלך הטשעכים, אז וואצלאוו למען הדאיב את נפש רופרעך, היה מחסה לאנשי הרעפארם בפראגע, ואנשים כאלה האוחזים באשורי הרעפארם, היו רבים ועצומים, ובראשם עמד גוס כנס על הגבעה ובכל מדרך כף רגלו אחר כבוד קחוהו, ויאהבוהו רבים כבבת עיניהם, הוא הפיק רצון כולם על אשר לא הלך בגדולות ובנפלאות, ויכונן אשוריו בדרך החכמה בשובה ונחת, בהשקט ובבטחה, הוא מצא חן גם בעיני המלכה סאפיע, ותקחהו אליה להיות לה לכהן —

וגם

וגם וואצלאוו אביר הלב הרחוק מצדקה, באהבתו את אשתו המלכה, הקריב את גוס בפיו, אף כי רחוק היה מכליותיו, אחרי זמן לא כביר, גוס בא בברית רעים עם ראש הכהנים סבינאק, ובעצתו נחהו ללמדהו להועיל, וידריכהו בדרך ילך, למען לא ימעדו קרסוליו, ופעמים רבות סבינאק בחכמת גוס, ובעצתו הטובה, ידע לעשות מעשהו בטוב טעם ודעת, וכן פעם אחת הוכיח במישור לפני סבינאק על אודות חמס משרתי הדת (Духовенство) אשר יחמסו את עם הארץ בכחשיהם ובמעלליהם «ויאמר גוס לאמר» שים נא סבינאק את עיניך, והתבונן! איך דרך למודי הדת מלאה חתחתים, ועל כולה קוץ שמיר יעלה, ומיד מי היתה זאת לה? הלא מיד העריצים אשר בתוך קדושים ימנו, שא נא עיניך והתבונן על ארץ בראנדענבורג, הה! שוד ושבר! הכהנים אשר בבתי התפלה שם, רגליהם לרע ירוצו, וימהרו לקבוץ און למו, הם ברוב ערמתם ישימו רסן מתעה בלחיי שלומי אמוני הדת, אשר כיונה פותה המה אין לב, יאמינו בפלאים ובמופתים אשר בדאו להם מלבם, כל-זאת אך למען בצוע בצע, ולקבוץ אוצרות חושך, ומטמוני מסתרים, ובזאת יבערו ויכסלו עם הארץ מדרך הישר, וילינו בקרבם מחשבות אונם, להחשיך עצת חכמי עתם במלין בלי דעת, סבינאק שש על אמרותיו בראותו כי ישר נוכח עמו, ויצו את חבר השופטים לדרוש ולתור בדבר הזה ולבוא עד תכונתו, ואחרי כן גזר אומר לבל יעוז עוד איש לנסוע אל בראנדענבורג, להשתחות אל הפסילים והמסכות אשר עשו להם הכהנים, (בדורות הבינים קדושי הקאטאליקים העוו את דרכם, ויעשו כתבנית ציורי קודש, והעמידום לעין כל על גפי מרומי קרת, ויאמרו כי נשמות הקדושים תדאינה על כנפי רוח ויעמדו יום יום מעל בית התפלה לראות את נדבות איש ואיש אשר ינדב על מבנה בית תפלה ובעד הכהנים משרתי הבית...) גם האפיפיור אינאקענטיוס שם חוק ומשפט לאמר «אני רועכם ומדריככם בדרך תלכו, ועלי המשפט לשבת בין המשפתים ולהראות לכם דרך העולה בית אל, עתה באה השמועה באזני כי אתם כהני ומשרתי בקודש, בלעתם דרך אורחותיכם וכים אחד לכולכם לחמוס הון תמימי דרך בכזביכם אשר בדאתם מלבבכם להונות ולהתעות את העם במשאות שוא ומדוחים, ובכן גם המכשלה הזאת תחת ידי, וממני משפטכם גם שאתכם יצא, — רב לכם בנים כחשים, בנים בלי אמון בכם הלאות אנשים, לבצוע בצע רע לבתיכם, בל תעוזו עוד להראות את העם מעשי אצבעותיכם בשם נשמת קדושים אשר בארץ המה — בל תהינו עוד להראות את גויות הקדושים החנוטים שמכבר הן שבו אל עפרם — ולהונות במו לב עם הארץ ולדבר לו כי שבו לאור באור החיים. — אך זה הרשיון לכם בכל מועד וחג, שאו והראו לעם את ארונות הישנים שנת עולם, — אך חדלו הרע לעם הארץ ולהוליכו תועה בחלק שפתיכם, מנעו רגליו מדרך עקש ופתלתול אשר בחרתם לכם בשם פסיליכם ומסכותיכם — בל תמהרו לבנות גדר ולפרצו פרץ טרם יתן לכם עוז ותעצומות ראש וסגן הכהנים ברומה. — השרים

והממונים

והממונים על בתי התפלה, עליהם המשפט לשים עינם בהממלכה החטאה הזאת, למען כי בהתפלל תמימי דרך לפני אלהים, לא ימשכו בחבלי שוא אל הנפלאות אשר הם שמו כזב מחסם, ובמו נפש יקרה יצודו» בכל זאת הדברים האלה לא נתנו חתיתם בלב עושה עולה, וככלבים עזי נפש לא ידעו שבעה מזהב חמסים. על השערוריה הזאת גוס נשא מדברותיו, ויוכח את דרכם על פניהם בטוב טעם ודעת, דבריו נוסדו בתוכחת מגולה על פרי גודל לבב קדושי הקאטאליקים, ואפו היה על תבליתם, ומעשי תעתועיהם, אשר שיאם כמעט לעב הגיע, על הכהנים שם אשם לאמר, «כל גדוליהם רָתקו באזיקי החמס והשוד, אשר ישודו את עם הארץ, תחת אשר משפטם לאהוב ולרדוף שלומם וטובתם» ואת הנזירים הוכיח «כי כלם חנף ומרע, וכל פה דובר נבלה, ובהתלוננם בצל השקר והרמיה, מתעים הם את העם בתוהו לא דרך, צלמות ולא סדרים» עוד נשא אמרותיו על הכהנים הגדולים כי אין עיף ואין כושל בם, ביגעם להכין ולסעד את תעתועי כהני האכרים, ולפלס חמס ידיהם למעגלי צדק, ויזהירם כי יבואו לפני כס דין יה במשפט על פנותם אל רהבים ושטי כזב, ולא די שלא העציבו את עבדיהם מלכת בארחות עקלקלות, גם תמכום בכל מאמצי כחם, לכן הם את עון עבדיהם ישאו ויסבלו.

גוס מעודו לא דבר בלב ולב, וזמותיו עברו תמיד פיו, וכן קרא לריב באש לשונו על הדר ויקר בתי התפלות, ויאמר לאמר «קירות בתי התפלות מעולפות ספירים וכתם פז, והעניים ערומים כיום הולדם באין כסות בקרה ובאין אור לשבת נגדו, כי אויל עמי ארחותיהם עקשים ונלוזים במעגלותיהם, ונזיריהם המה קדושיהם, לא יבינו איך לקדש את הדת, יעדו גאה וגאון וישימו במרום קרנם תחת אשר אך ענוה שובה ונחת, המה יסודות מוסדים על אדני הליכות חיי ישי הנוצרי, כי הוא עם תלמידיו כל שנות חייהם, לא הלכו נטויי גרון, אך כפו כאגמון ראשם».

אך רֵעות וידידות גוס עם ראש הכהנים לא נמשכה ימים רבים, ובשנת 1407 נקרע הקשר, בעת ההיא התלקחה אש מריבה בין וואצלאוו והאפיפיור — גריגאריא XII — האחרון אשר חמתו על וואצלאוו נתכה כאש, ובחפצו לנקום ממנו על אשר הבליג מריבה על עז וקדוש ממנו, פנה אל הנכנעים תחתיו, ויחדיו התלהשו לשאת עליו חטא, כי זורע הוא בין עמו את למודי מינות וויקלעף, וואצלאוו בראותו כי כלם עליו יתמלאון, יגע בכל מאמצי כחו להצדיק את נפשו. אז המגידים והמטיפים אשר שמו פניהם כחלמיש, ובקול מחרף ומגדף חרפו את מערכות הנזירים הומסי העם, נרדפו על צוארם, וכהני דת הקאטאליקים חשו ולא התמהמהו ויוציאו דבתם רעה על למודי וויקלעף, וראש הכהנים גזר אומר על גוס ותלמידיו לבל יטיפו עוד, אך שוא היתה תמורתו, כי הם נתנו לו כתף סוררת.

אני השמעתיך קורא יקר, כי האוניווערזיטעט בפראגע נוסד מארבעה עמים, מהם

מהם הבאווארים — והסאקסאנים היו כלם אשכנזים, גם רוב הפולאנים היו אשכנזים, מבני יושבי פאמעראנציין, פרייסין ומחוז שלעזוויג, הפולאנים נקרעו מפראגע, ויספחו אל שבת תחכמוני החדש בעיר קראקאוו, הטשעכים היו עם הרביעי מארבעה העמים, וכן תמיד בבחור העם מורה או מנהל בהאוניווערזיטעט כל עם ועם השמיעו את קולם, לכן יד האשכנזים באשר הם הרבים רוממה תמיד בעניני הבחירה, ואף כי בלב הטשעכים היו רבות מחשבות אודות הבחירה אך עצת האשכנזים תמיד קָמה, והטשעכים נלחצו תמיד לשים בעפר פיהם וכמעט אבדו את דעתם וטעמם בהאוניווערזיטעט, וכן כאשר האשכנזים אחזו באשורי חוקות־דת קאטאליקות־הישנה, והטשעכים יצאו בעקבות התקונים החדשים (רֶעפָארְם) לכן עם השאלה על התקונים בדת, התאחדה השאלה על תקוני העם, ומרום עם הארץ הטשעכים לקחו חלקם בדבר הטשעכים הסטודענטין, מלבד זאת גם מלך צרפת עמד לימינם, ואנשי האוניווערזיטעט בפאריז, היו זרועם לבקרים, וישלחו את ציריהם להכין אותם ולסעדם, הצירים האלה חזקו פניהם מסלע, ובלי הפוגות בקשו את המלך וואצלאוו לתקן את האוניווערזיטעט בפראגע (עיר הטשעכים) כתואר וסדר האוניווערזיטעטין בפאריז ואיטאליען; שאלתם זאת עשתה פרי תועלת לטובת מצב הטשעכים, ובחודש יאנואר (שנת 1409) וואצלאוו שם חוק כי הטשעכים בהביעם את דעתם בבחירת מנהל באוניווערזיטעט פראגע, יחשב קולם לשלשה, ולעמים הנותרים בכלל יהיה אך אחד, הטשעכים שמחו על זאת כמוצא שלל רב, כי את אשר לא סיפר להם ראו, ואשר לא שמעו התבוננו, והאשכנזים המה ראו כן תמהו, כי עם הטשעכים אשר עד כה מעוצר וממשפט לוקח, עתה פתאום ירום ונשא וגבה מאוד, ובקנאתם להטשעכים אשר כאש היתה עצורה בעצמותיהם יצאו הסטודענטין מבאהעמיען במספר חמשה אלפים אנשים, לנוע ולנוד בארץ גערמאניען, ובזמן לא כביר יסדו אוניווערזיטעטין חדשים, כמו בעיר לייפציג. הטשעכים שמחו מאוד על זאת, כי זה היה אות אמת להראות לכלם, אשר ידם רוממה על האשכנזים, ראש המנהלים באוניווער־זיטעט פראגע החדש היה יאן גוס (בפעם השנית), עתה הגיוני גוס וחבריו יעארנים, ועוד אחרים אשר עשו להם ניר ההשכלה, הגיוני כל אלה אשר בצל התבונה התלוננו, החלו להרחיב מקום מעונם, ויריעות משכנותם, באין מפריע ומכלים דבר.

יושבי ארץ גערמאניען הקריבו כתנור לבם, וחמתם על גוס בערה כאש מתלקחת, הם קראו עליו בראש הומיות בקול אויב ומתנקם, ובקול מחרף ומגדף, כי כופר אלהים הוא, ושונא תכלית שנאה את האשכנזים, על כן עתה הטשעכים אהבוהו ביתר שאת ויתר עז נשאוהו על כפיהם ויאהבוהו כאישון עיניהם, על שימו את פניו כחלמיש צור, ויהי מגן ומחסה למשפטי עם הארץ, וע"י שוט לשונו סער כמוץ יסוער מגורן את כל רצון וממשלת המלכים והנזירים, אשר עד כה אך הם צוו ויעמוד ומי אמר להם «מה תעשו» וכהני הדת בנקמתם העזה.

עוד

עוד בשנת 1409 כתבו על גוס מרורות בבית המשפט למגני הדת, במכתב הזה נכתב כי גוס נפשו גחלים תלהט, והוא מאזר זיקי שנאה בלבב העם לקדושת אלהים, גם נופח באש פחם, בקרב הטשעכים למרוד ולכחש בהאשכנזים, ולהיות שונאיהם נפש» וכי «תחת למדו את הטשעכים דעת ולקח טוב, הוא יורם למאום את דת הקאטאליקות כנצר נתעב וכציץ נובל, הוא יקרא את רומא «מעון תנים, מאורת צפעוני... קרית פועלי און, ושם אוה לשבת כופר הנוצרי אנטיכריסט» הוא קורא את כל כהן אשר לוקח כסף בברכו את המת בשם מין, והלא הוא בעצמו הצדיק את וויקלעף המין» ראש הכהנים סבינאק אשר מלפנים כאוהב דבק מאח היה לגוס, עתה נהפך לו לשונאו ולאויבו נפש, ויצו להקריב את גוס למשפט, אך גם גוס לא טמן ידו בצלחת ויתאונן על סבינאק באזני האפיפיור, אך האפיפיור נתן עוז ותעצומות בידי סבינאק «להשמיד להרוג ולאבד את כל האוחזים באשורי וויקלעף, ועמם את ספרי וויקלעף» בכל זאת גוס לא חת ולא רגז, אף כי סביביו נשערה מאוד, וגלי משברי תבונתו, נשאו דכים שטפו ועברו את חוקי האפיפיור, ויוסף בלי רעדה להצדיק את למודי וויקלעף; וגוס נשען על הקשר האמיץ אשר היה בינו ובין משפחת המלך, כי במהרה לא ינָתֵק, ומלבד זאת ידע כי השרים הגדולים בבאהעמיען יהיו זרועו לבקרים אם תבוא עליו צרה. סבינאק הביא שלשה רופאים (בשם רופא יכונה כל איש אשר השלים חוק למודו בבית מדרש החכמה), לדרוש ולתור בלמודי וויקלעף, הרופאים הוכיחו כי ספרי וויקלעף מלאים על כל גדותיהם תוך ואלה ודברי מינות, אז החלו לחמוס את ספרי וויקלעף מכל האנשים אשר היו אצלם, ויהי כאשר נאספו 200 ספרים צוה סבינאק לשרפם באש, 16 טען יוניאוס, שנת 1410 לקול פעמוני בתי התפלות נשרפו הספרים בחצר ראש הכהנים סבינאק, ועיני כל הכהנים רואות. — השערוריה הזאת העירה סער חמה עזה כמות בעיר, וגוס חבר ספר אשר בו הראה לדעת כי לא נכון לשרוף את ספרי המינים, אך כל ההוגה בם יחכם, ויוסיף דעת, כי כל קדושי הנוצרים מדורות הראשונים קראו ספרי מינות, וכי «אַמְוְרָאסְיֶע הקדוש ובעֶדָא» יעצו לקרוא אותם, למען לא יפלא גם זה מדעת האדם, ולמען יוכל האיש להבדיל את הבר מן התבן, ובכן איך הרהבתם בנפשכם עוז לשרוף ספרים רבים כאלה אשר לשון המחקר דובר בם; וכל זאת למען הדאיב את לב הטשעכים, ולעולל בעפר את קרן האוניווערזיטעט, מדוע לא שרפתם את ספר אריסטאטלעס «השמים והארץ» אשר כלו כחש מלא, וכל דבריו הציבו למטרה את ספר «בראשית» לירות בו חצי לעגם ומהתלותם, מדוע לא השמדתם את ספר אריסטאטלעס «חכמת המדידה» אשר בו ימלא שחוק פיהו, וילעג לדעת פלאַטאָן אודות בריאת העולם; בין כה וכה גוס מרד במצות סבינאק אשר גזר אומר לבל יטיפו מטיפי העם בבתי מ״ה, באמרו כי בזאת יגזלו מעם הארץ את מחיתם היקרה להם מדנן ותירוש, הוא קדושת אלהים, ובזאת יעשו הרע בעיני היעוואנגליאום

 ואבות

ואבות הקדושים; והמלך וואצלאוו מצד אחד קם נגד בני העיר, ויוכח את דרכם על פניהם, ומצד השני, נצב למגן ולמחסה לוויקלעף, ויצו כי השבועה אשר השביעו את העם לבל ילמדו את ספרי וויקלעף כאפס ותוהו תחשב, וראש הכהנים סבינאק ישיב כסף מחיר הספרים הנשרפים לבעליהם, וסבינאק נתן כתף סוררת למצות המלך, אז וואצלאוו נתן חוק ולא יעבור, לאסוף אל אוצרו את כל הכסף המובא אל סבינאק מנדבות העם, גם כל הכנסות האנשים אשר לקחו חלקם בשרפת הספרים, ומשפט גוס נמסר בידי האפיפיור יאהאן XXIII, והוא מסר לידי תלמידו הקארדינאל קאלאננא (אשר שנים אחדות אחרי כן הוכן על בתור אפיפיור ויכנוהו בשם מארטין החמישי), קאלאננא החרים את גוס ויבדילהו מבית התפלה, (Отлучилъ отъ Церкви). והאפיפיור קרא את גוס לעיר רומא, להצדיק את נפשו על החטאים אשר הרשיעוהו במו, אך המלכה «סאפיע» לא נתרצתה כי כהנה יסע לרומא, וואצלאוו מלא את פני האפיפיור קלון על הרהיבו פה והאריכו לשון, לאמר בלי צדק, כי באהעמיען עם כבד עון הוא, וכי רוב יושביה ישובו לא על ויכחשו באלהים — אז נפקחו עיני האפיפיור, וירא כי לא בצדק וביושר, שפט קאלאננא את גוס, ויקח את משפטו מקאלאננא, וימסרהו אל שני קארדינאלין אחרים, התלמידים האלה ישבו שתי שנים, ולא הודיעו אף שמץ דבר אודות המשפט, על כן סבינאק נתן עוז ותעצומות, למשפט אשר חרץ קאלאננא, ויאמר «רבות מחשבות בלב שני הקארדינאלין, ואך עצת קאלאננא תקום». — וסבינאק התמרמר מאוד גם על המלך וואצלאוו, והמתו היתה אש עצורה בעצמותיו יען כי המלך לא בטל את החרם אשר החרים את הכנסותיו לאוצר המדינה. הקנאה בין עם הארץ ובין עדת מגני הדת, הלכה הלוך והזוק ברוח משחית וברוח בער, עד כי בשנת 1411 התלקחה אש להב מלחמה ביניהם, וראש הכהנים סבינאק בראותו כי עתה עת מצוא לנקום את נקמתו מהמלך, הביא בחרם את כל עיר פראגע, אך וואצלאוו לא נתן את גוו למכים, וישב נקמה אל חיק כהני הדת שבעתים, ויחל להתנהל אתם כנחש אכזרי אשר לא ישמע לקול מלחשים, ורבים מהם גרש מפראגע בחרפה ובוז, ויקח את הונם ורכושם, אחרי כן אסף את אצילי הטשעכים בבית הועד, והוא בעצמו היה הראש ביניהם, (פרעדסעדאטעל) ושם שם לו חוק ומשפט, כי הכהנים בל יעוזו לחות דעתם במשפטי עם הארץ, ומעשי וואצלאוו לא החטיאו המטרה, כי סבינאק שם יד לפה ולא יסף עוד להחרים את פראגע, והאפיפיור מחה מספרו את משפט גוס, ושלשה שופטים מאזרחי הארץ, שפטוהו בשובה ונחת, ולא בקול סאון סוען ברעש וחמה, וסבינאק נלחץ במצות האפיפיור להשלים עם המלך.

בשנה הבאה, המשטמה חדשה כנשר נעוריה, האפיפיור יאהאן אשר כבר היה נמאס בעיני כל כנצר נתעב, ונפש העם בחלה בו מראשיתו, צוה

עתה

עתה להטיף על מרומי קרת בפראגע «מסעי הצלב» למען בזאת יוכלו כהני הדת לאכול עניים מן הארץ, ולהעלות בחכתם את שלומי אמוני הדת (אשר הוו בידי הכהנים כחומר ביד היוצר) בפתותם אותם להוביל שי למורא, והם צברו את כסף נדבתם לאוצר האפיפיור, המלך וראש הכהנים החדש אשר הוקם על תחת סבינאק המת, לא באו עד תכונת תרמיתו, וגם טחו עיניהם מראות, כי ידי האפיפיור בחמס נגואלו, ועל כן נתרצו למצות האפיפיור, וכן ביום אחד על כר נרחב בתקוע בשופר גדול, ובקול התופים, קראו על גפי מרומי קרת, כי כל איש אשר יש בו עון אשר חטא, ינדב כסף לנוטעי הצלב, וזה יהיה פרי הסר חטאתו, וגוס, בראותו זאת בערה חמתו בו, ויקרא בראש הומיות לאמר, «בינו בוערים בעם! האם טחו עיניכם מראות, כי ידי האפיפיור וחבריו יחזיקו בתרמית, למען הציבכם ערומים כיום הולדכם ?! גליונות המודעות הדבוקות ברחובות קריה הודיעו ליושבי העיר, כי בדבר הנדבות יהיה ויכוח גלוי לעין כל, 7 טען יוניאוס שנת 1412, הויכוח הזה היה בהיכל רחב ידים, ושם נהרו המונים המונים מבני העם לראות המריבה בשבט עברתה, פה יעארנים רע גוס, הזיל כטל אמרתו אל העם וידא על כנפי רוח ההגיון, ובשפה לנאמנים נשא מדברותיו נגד העם להסיר מסכת הבערות הנסוכה על כל התלמידים «הסטודענטין» והסטודענטין התעוררו לקול קורא באמת, ויתנערו מעפר... ופה אחד קראו כי ישליכו אחרי גום את המנהגים הישנים, אשר עשו אבותיהם הנבערים מדעת, ואשר רק כעורים גששו קיר, אולם יחזיקו בקרנות מזבח למודי גוס, ודבריו הנעימים יהי' להם לאור יומם, להראותם הדרך העולה למרום ההשכלה, ולעמוד אש להאיר להם בלילה, עת יחשכו קרני ההצלחה ויאספו בעדם את נגהם; רוח הנכון... אשר חדשו בקרבם גוס ויעארנים, נתנו אומץ ועוז בלבם, וישחקו הסטודענטין ליום אחרון, ולעיני קהל רב שרפו חמרים חמרים, את ספרי חוקות האפיפיור, אך עתה גם המלך וואצלאוו ישב במארב חצרים, ויארוב כאריה יכסוף לטרוף לכל המיסדים מנהגים חדשים בדת, ומסיגי גבולי אבותיהם, כאשר מלפנים ארב לעדת הכהנים, ויצו להמית את כל איש אשר ירהיב בנפשו עוז לפרוץ פרץ בחומת האמונה, כי אמר «חוק שם אלהים לדת, כאשר סך את הים בדלתים ובריח, ומים לא יעברו פיו» אך לא יעארנים לא וואלשטיין, ולא גוס, אשר היו הראשונים בדבר השרפה, לא הובאו אל המשפט, אולם שלשה סטודענטין נשפטו משפט מות, וגוס יגע בכל מאמצי כחו, להקים את סערת החמה לדממה, ולהציל לקוחים למות אלה, אך קולו לא נשמע בין רבבות אנשים, אשר נפשם בחמתם גחלים תלהט, וזעם אפם כהרים המריקים אש זיקים חצים ומות, ויהי אחרי הוציאו להורג את שלשה התלמידים הובילם גוס לקברות בלוית עם רב, ובכבוד גדול, ובדברים יורדים חדרי בטן, ספד ויקונן את הנהרגים על קדושת התבונה, עד כי גם לבב שונאיו נמס כדונג ויהי למים, והמון עם נשא בכי תמרורים, ויספוד על מות

התלמידים

התלמידים האלה, ועל אבדן תפארת ויקר תבונתם; מעת ההיא כל האנשים, אשר לקחו חלק בחברת גוס ההלו לכנות את עצמם, בשם גוססיטים, על שם גוס אשר רוח חכמתו נושבת בם, הם נפלגו מדת קאטאליקוס, ויכחשו בחוקותיה אשר שררו עד כה, וירחיקו את כל «האגדות» אשר בדאו הכהנים מלבם למלא בתיהם שלל, ויחזיקו רק בדת אמונה טהורה אשר בתורת מ ש ה יסודה, ותוצאותיה מימי עולם. —

האפיפיור הטיל חרם על גוס בירח יוניאוס, והמלך וואצלאוו הודיע את החרם לכל העם, למען לא יביאוהו בקהלם, ולזאת בחודש אקטאבער בעיר פראַג, המריבות והקנאות הלכו הלוך וחזוק, והעיר הרתחה כמרקחה. בארץ אשכנז הבשילו אשכלות מרורות לגוס ולחבריו, אצילי המדינה שמו עיניהם בממלכה החטאה הזאת (כן נראו בעיניהם גוס וחבריו) ויבקשו להמיט עליהם און ורשע כסל, «להשפיל גאונם וגאותם, עם ארבות ידיהם» גם בקשו להשמיד כלה את להקת וסוד גוס מתחת השמים, אך רוח והצלה עמד לגוס ממקום אחר, הטשעכים אוהביו לא עמדו מנגד נגעו, ויתיצבו כעמוד ברזל, וישיבו צור חרב קנאת האשכנזים, וקשתותם שֻׁבָּרו. — אולם מגן הטשעכים לגוס היה לחמת האשכנזים כחומץ על נתר, ודמי לבבם רתחו ולא דמו, ברוח משחית, וברוח בער, עד כי נלחצו הטשעכים לחגור חרב על ירך, ולצאת על מרומי שדה קטל לקראת נשק האשכנזים, בימים לא כבירים בהרו את קאנראד להיות ראש הכהנים, האיש הזה היה אשכנזי מאנשי הפאנאטיקום, ועל ידיו גרשו את גוס מעיר פראגע בסחי ומאוס, אי לזאת הסערה בעיר גדלה עד למאוד, לשוא יגעו לכבות את המריבה בדברים רכים, כי כל יגיעה היתה למו כמו אכזב מים לא נאמנו, לתוהו ולהבל כחם כלו אנשים רבים, לפתותם להחזיק במעוזי השלום, כי הם בחמתם, דרך שלום לא ידעו, והמלך וואצלאוו משל על עמו כאשר עלה על דעתו, ולא בסדר ומשטר, על כן השתער עוד הפעם על הקאטאליקים, ויחלל גאון כל צבי, ויקל כל נכבדי ארץ, הוא גרש מן העיר ארבעה פראפעסארין נבונים חקרי לב, אך זאת לא צלחה לו, וכעסו וחרקו שן עליהם, לא היתה לעזר ולהועיל לו שיאמרו נואש למחשבותם, כי כלם כגוס כהפראפעסארין עמדו על נקודת מחשבותם, והגיונותיהם, ולא סרו ממנה ימין ושמאל, מלבד זאת וואצלאוו בעצמו במעלליו והליכותיו הרבה את חברי גוס, כי סכל היה ולא הבין דבר לאשורו, הוא צוה אשר בית ועד משפטים הראשונים בממלכה, אשר עד כה היה על פי הרוב מהאשכנזים, יהיה מהיום ההוא והלאה לחצי גם מעם הטשעכים, ובזמן לא כביר השלימו אנשי הריב בינותם, ומנוחה שאננה שררה בעיר, ולמודי גוס שלחו קצירהם עד למרחוק, ויהיו להטשעכים כדת ואמונה. —

בעת ההיא אשר וויקלעף משל בגבורת רוח למודיו, אך על התלמידים. גוס בפרי גודל לבבו, ובחכמתו כי רבה היא, לקח את לבב כל העם וימשכם אחריו בעבותות אהבה, הוא חבר ספרים בלשון עם הארץ, ויוצא תועלת רבה לעם

לעם; מלבד המלכה, אהבוהו גם אנשים עניים ונכי רוח, הם תמיד פערו פיהם לאמרותיו, כמו למלקוש, ואחרי דבריו לא שָׁנו, כי רומם שמו תחת לשונם, גם עמים אחרים השווייצין והצרפתים, גם שונאיו ומנדיו הם האשכנזים, לא יכלו עצור במלין, ויביעו לו את רגשות אהבתם אותו הסוערות בקרבם. — דברי גוס היו כפטיש יפוצץ סלע, והגיוניו היו טהורים כעצם השמים לטוהר, פיו חלק מחמאות, וכל דבר הקשה להבין, החליקהו בפיו ובשפתיו, עד אשר גם נבער מדעת, ואיש נבוב, הבין תוכן אמרותיו, רוחו היה עז וגבוה, ורעם גבורותיו מי יתבונן, וכעמוד ברזל עמד להגן בעדו בכל עת שמעו דבת רבים מגור מסביב, על כן שרשו היה פתוח אלי מימי רגשות האהבה מכל עברים, וכלם אליו השגיחו אליו התבוננו בעינים מאירות ומפיקות רגש קרב איש ולב עמוק... על כל כשרונותיו אלה, נוסף הצדק והאמת, חיים נעימים וטהורים, ורצונו הבוער בו תמיד לתקן את המעות בדת הקאטאליקות. —

מלבד אמרות הטהורות אשר נטפו כנופת צופים מפי גוס, הוא הגדיל והרחיב חוג למודיו, גם בספרים ומחברות שונות, מחברותיו בלשון לאטיין עשו להם שם גדול בכל איראפע, ורסן חכמתו הושם בפי כולם, ובכל מחברותיו בשפת הטשעכים הנחיל לו כבוד ותפארת בתוך בני עמו, ספרו היותר נכבד היה «אודות בתי התפלה» בו יאמר «מלפנים שלוחי תלמידי הנוצרי אפאסטאלין לא נקראו בשם קדשי הקדשים, ולא עמדו לנס בתי התפלות, אך היו עבדים לאלהים ולבתי מקדשיו, אשר בם המד אלֹהים לשבתו, אבל לאחרונה שנו את כל זאת, ומעת קאנסטאנטין הגדול ותלמידיו, האפיפיור ברומא, החל להתגאות בשם «שר הדת» «ומשנה הנוצרי» על האדמה, אולם דעת לנבון נקל, כי האפיפיור איש הוא וילוד אשה ככל האנשים בני תמותה, ולא בא בסוד קדושים רבה, כאשר יתפאר, ותלמידיו הקארדינאלין לא יוכלו למשוך עליהם שם תלמידי האפאסטאלים, כי גם ראשם (הוא האפיפיור), אך אז יוכל להיות משנה האפאסטאל פיעטר (ולא משנה אלקים) אם ישמור את הדת כבבת עינו, ולמזח תמיד יחגור את האמת והצדק, ואת האהבה לכל איש, ישים לאזור מתניו...

אבל אם האפיפיור והקארדינאלין לא ישמרו את החוקים והמשפטים הכתובים בתורת אלקים, ואין בהם קורא בצדק ונשפט באמונה, כי אם ימסרו את נפשם לתענוגות בני האדם — למשוך ביין את בשרם, וממשבצות זהב לבושם, אז לא יקראו בשם תלמידי אלקים, אך תלמידי בני שחץ, אובות וידעונים, המצפצפים והמהגים, ומעפר תשח אמרתם... כבוד ומשרת האפיפיור, לא לעזר ולהועיל להאמונה, כי אם לבושת ולחרפה, כי נכתמו עונותיהם בידיהם, וחמס ושוד בארמנותיהם. — הלא מלפנים בבתי התפלות היו, אך

שני כהנים המשרתים פני הקודש, אך עתה רבו הכהנים כחגבים רמשים וזוחלי ארץ, והם בעצמם רודפים את הדת מורדף בלי חשך».

ומה ימריצכם לאמר כי האפיפיור עומד לנס בתי התפלות, והוא אבי עד שר שלום. — ומשיחנו ישי הוא אך אל מסתתר ונעלם, ותמיד זורע צדקות ומצמיח ישועות רק במרומים, מקום אשד לא שזפתו עין רואי!?! הלא נהפוך הוא, הארץ הדום רגלי אלקינו, ושוליו מלאים כל האדמה, וקרוב הוא לכל קוראיו אשר יקראוהו באמת, אולם האפיפיור רחוק מאתנו כרחוק מזרח ממערב, ומעשיו מעשי תעתועים בכל הארץ, ומי יוכיח דרכו על פניו, ויאמר לו מה תעשה? נכסוף נכספתי להציע לפני אנשי המחקר למצוא פשר השאלה הזאת, האם באמת האפיפיורית «אגנעססא» היתה שרתי במדינות ומושלת בתי התפלות כאשר אמרו עליה כהני הקאטאליקים, או בתי התפלות נשארו מאין רועה ומנהל שתי שנים? ואיך ישארו בתי התפלות באין שר ומושל ממות אפיפיור אחד עד אשר יבחרו אפיפיור אחר?...

אמנם משרת האפיפיורים חזקה לבלי חוק, ומושלים המה בגבורתם עולם; אך מדוע? ! כי שלש משענות להם אשר עליהם ישענו כל האפיפיורים, הלא הם — להמיט און על עני ונכה רוח, ולהצמית בבור חייהם, כמעשי השופטים הרשעים האוכלים מזהב חמסים, ומשענתם השנית היא להטיל חרם על אדם חף מפשע, ולאסור אסור על בתי התפלות בעיר חרמם, ומשענתם השלישית להעלות בחכמתם, ולהרשיע את האיש, אשר בא עד תכלית תרמיתם, ולא נצפנו עונותיהם מנגד עיניו.

ולמען הרים את קרן קדושי הקאטאליקים ולהאדירם, הם בעצמם מתהללים כי הכהן הקטן, לו יתר שאת ויתר עז מכל מקדשי אמונת הנוצרים, וזו כחו לאלהיו ומעשה ידיו להתפאר, — כי חדשים לבקרים ישא רנה ותפלה, לאל עליון בעד עמו, ובעד ארצו, שרפים עומדים ממעל לו, ותקופתו על קצותם, ואל כל אשר יהיה רוח רצונו ללכת ילכו... אך לבי יהגה שגם זה הבל ורעות רוח, כי לא בגדי קודש מקדישים את הגבר לכהן, ולא כל כהן קדוש הוא, אך כל איש אשר רוח אלהים תפעמהו, הוא יכהן פאר, במקדש הקדושים, לו יאות להרבות תחנונים לאלהים, להושיע את עמו וארצו ביום צרה וחשכה ומעוף צוקה. כל איש בקבלו מצוה מאדוניו ללכת לימין או לשמאל, לו דרוש לשקול בפלס ובמאזני תבונתו, את כל הגה היוצא מפי בעליו, אם לאורח מישור ישלחהו, או לדרך עקלתון, ומלא התחתים, ואם לאמת וצדקה יצוהו אדוניו או למרמות ותוך, למרות ולהדאיב את נפש האדם, כן לא נכון לעם הארץ לשמוע בקול כהנים נבערים מדעת, ואי תבונה בם, אשר לב הותל הטם ללכת אחרי ההבל, כי גם אל עדר מפרסת פרסה... לא יפקידו רועה אפר לא יצלח, — ראש כל הכהנים, עליו החוב להיות מחסה עוז לעדרו ירעה, מזאבי ערב, ולהגן עליהם ממצוקות מושלים אחרים אשר בקנאתם יאכלו את העם בכל פה, גם לו לעורר

את

את לבב הכהנים הקטנים כי באברתם יסכו על ראשי בני עם הארץ, אשר יפול מצדם אלף, ומימינם רבבה, ויעשום למשסה, כי עם הארץ המה כשה נאלמה לפני גוזזיה, ואין ביכלתם לעמוד על נפשם. — לא במענה לשון בני אדם, יוסר פרי חטאתם, כי אם במערכי לב, ובתפלת קרב איש ולב עמוק, עדים לדברי אלה, המה עוללים יונקים, אלמים מבטן אמם, יושבי ארץ מדבר, אשר הדבור נעדר מהם, ובכל זאת דלתי גן עדן לא סגרו בעדם, אם אך לבם יהגה פרי צדקה וחסד. —

וכאשר מחברות גוס בלשון לאטיין משכו עליהם בעבותות אהבה את הנבונים, כן מחברותיו בשפת הטשעכים, עשו לו תלמידים הרבה מבני עמו, ויצאו בעקבותיו לחפוש מטמונים, את התבונה, אשר בהררי קודש... יסודתה, לכן בשנת 1413 סגן הכהנים מעיר ליטָא־מישְׁלִין, במכתבו אל כנסת האמונה (סינאָד) בפראגע, כתב להם במועצות ודעת «לשים מחסום לפי גוס וחבריו לבל יטיפו דברי הבליהם, והגות לבם תעתועים בלשון הטשעכים, ובל ימלאו קדים בטנם» גם חפץ לאבד את כל ספרי גוס בלשון הטשעכים, ושמם יסוף מן הארץ.

בין כה וכה גוס גורש מפראגע, ובכל זאת למודיו שלחו קציריהם עד ים, ותקופתם על קצות ארץ גערמאניען, אז יצאה הרעה עליו, ומטה הרשע פרח גם על חברו ווּיקלעף, כי קהל הכהנים נאספו אל עיר קאנסטאנץ, ובתוכם כל כהני עמי הקאטאליקים, לשקול בפלס ובמאזני התבונה, את החדשות בבתי התפלות, אשר הקימו בני הדור ההוא, לרגלי חכמתם ושכלם בעת ההיא, גם חזקו פניהם מסלע, לבל יסורו אף צעד אחד, מחוג הדת והיעוואנגליאום, למען יהיו אך כמרימי עול הדת על צוארי העם, ובכל זאת מצודתה עליהם הקיפו, לבל יפתחו לפניהם שערי רעפארם, אשר נועצו לב יחדיו גוס וחבריו, וביחוד נתאספו הכהנים האלה לחרוץ משפט על גוס ווויקלעף אשר עד כה גבר במסלת חכמתו הלכו, ולא עיפה נפשם למורטים חדשים לבקרים. והראשונים מהקאטאליקים אשר יצאו חוצץ כלם דוברי צדק ומגידי מישרים, לבקש מאת האפיפיור לתקן את המעוות בבתי התפלות, ולהשליך את המנהגים הישנים אשר הבל המה גם יחד היו הצרפתים.

למטרתם זאת התעורר מנהל האוניווערזיטעט בפאריז, ויתן עוז ותעצומות לבקשתם בספרו, המתאר את מעמד בתי התפלות בתואר רע ועזוב, גם ראש הכהנים מקעמברידש, כמעט בא אל קאנסטאנץ, יגע בכל מאמצי כחו בעד גדולת תקנת בתי התפלות.

בעת הזאת באייראפא המערבית היו שלשה אפיפיורים — בענעדיקט XIII, גריגאריא XII, ויאהאן XXIII, כלם היו במקומות שונים, ויהיו שונאים איש את רעהו, וזכר אחד היה לאָלה בפי השני, האסיפה בקאנסטאנץ קבלה עליה, לחרוץ משפט מי הוא האמיתי מהם, ולמי יאתה המשרה הזאת,

או

או לגדע את קרנות כלם יחד, לבל יוסיפו להרים ראש, האפיפיור יאהאן בראותו את הנולד, חש עתידות לו, ויבוא אל קאנסטאנץ, טרם נתאספו ובאו אל האסיפה, וישב בין המשפתים לגנוב את לבב הסגנים (ערצבישעפין) למען יבחרו אותו פה אחד, כי רובם היו אנשי שלומו ואוהביו מאיטאליע, אך כאשר נתאספו כלם אל האסיפה, שמו חוק, ויגזרו אומר, כי הבחירה לא תהיה תלויה בדברי הסגנים הרבים, אך ישקלו בפלס את ממשלת האפיפיורים, למספר העמים הסרים למשמעתם, והאפיפיור גריגאריא שלח את הקארדינאל שלו אל קאנסטאנץ, שנתה הבחירה את טעמה ותוארה, ותקות יאהאן היתה מפח נפש. — ביום לֶדת הנוצרי, בא אל האסיפה גם המלך סיגיזמונד, וכן האנשים מכנסת מגני הדת, אנשים אשר יד ושם להם בהליכות הארץ, רבו מיום ליום עד אין מספר, אצילים רבים עם חיליהם רבצו תחת העיר, כי צר להם העיר מהכילם, אל האסיפה באו גם שלשים קארדינאלין, שלשים ושלשה ראשי כהנים, מאה וחמשים סגני הכהנים, יותר מחמש מאות רופאים, ארבעה נסיכים, עשרים וארבעה מושלים, שבעים ושמונה רוזנים, שש מאות שבעים וששה אדירים, מלבד אנשי חיל הרבים, אשר נתאספו ובאו לרגלי כל איש מן האצילים, וסכום מספר הבאים אל האסיפה בקאנסטאנץ היה חמשים אלף איש. —

המלך סיגיזמונד נכספה וגם כלתה נפשו, כי האסיפה תחרוץ משפטה על גוס ותלמידו יעארנים, יען כי לו היתה נכונה ירושת ממשלת באהעמיען, אחרי מות אחיו וואצלאוו, וכאשר המשעכים הגוססיטים לקחו להם קרנים, וינגחו בם, את האשכנזים הגרים שם, על כן היתה זאת למרות רוחו, ועל אפו ועל חמתו; בקשת סיגיזמונד לא נשארה מעל, את דבר האסיפה השליכו אחרי גום, ובכל מקום השליכו הם! אך אל משפט גוס עיניהם כוננו, אליו השגיחו והתבוננו, והמלך סיגיזמונד יעץ את גוס לבוא אל האסיפה, להקים את סערת המריבה לדממה, ולהיות בלשונו המדברת גדולות מגן ומחסה עוז, לבאהעמיען לעיני האסיפה, ולמען לא יקרהו אסון בדרך, הבטיחהו כי יהיה זרועו לבקרים, וישלח אתו את אנשי חיליו להיות שומרי ראשו, גוס נתרצה לשאלתו, אך בראשונה בא להמתיק סוד עם העם בפראגע, ראש הכהנים בפראגע לא הרהיב בנפשו עוז, להמיט עליו און, להרשיעהו במינות, ויאמר לו כי לא הוא, אך האפיפיור כתב עליו מרורות לפני האסיפה, וגוס הודיע זאת למלך סיגיזמונד, ויאמר כי יש את נפשו לנסוע אל קאנסטאנץ, אם נסיעתו ודבריו עם האפפיור, לא יפילוהו במהמורות בל יקום, והוא לקח עליו גם את הוצאות נסיעתו; וכאשר מלבד המלכה, אהבוהו גם כל שׂ ר י באהעמיען כבבת עיניהם, לכן תמכוהו בכסף כיד המלך, ו כ ה נ י באהעמיען בחמתם על גוס, קראו נדבות, לתמוך בידי הכהן מעיר ל י ט א מ י ש ל י ן, כי ימוט על ראש גוס עמל ואון, ויתיצב למשחית בתוך האסיפה, ולשרש מגזעה את צדקת גוס ותלמידיו. גוס נסע אל האסיפה בלוית שלשה שרים, נשואי פנים בבאהעמיען. — בבואם אל נורעמבערג,

נפרד

נפרד אחד מהם, וילך אל סיגיזמונד לקחת מידו «ספר = מחסה» לגוס להגן בעדו (Охранная Грамата) וגוס נסע אל קאנסטאנץ, ויבוא שמה ביום השלישי לירח נאוועמבר. —

אך בחודש נאוועמבער יום 28 טען סגרוהו על מסגר בבית הסוהר, אף כי בידו היה כתב מידי סיגיזמונד, אחד מאצילי הטשעכים, אשר בא עם גוס אל קאנסטאנץ, חרה לו מאוד על תרמית האפיפיור, ובדברים כמדקרות חרב הוכיח את דרכו על פניו, ויאמר כי כל עם הטשעכים יתמרמרו עליו בשצף קצף, ורעה תבוא עליו אשר לא ידע כפרה, האפיפיור התרפס לפניו, וילבש אדרת שער למען כחש, כי לא בו האשם אך הקארדינאלין פרשו מלכודתם עלי נתיב גוס, אולם גם תוכחת המגולה מפי שר הטשעכים לא היתה לעזר ולהועיל לגוס, ולא הוציאה אותו מרשתו אשר נלכד בה, מקאנסטאנץ הובילוהו אל בית הנזירים — הדאמיניקאנים —, ושם הושיבוהו בכלא, בבית חושך ואפלה, והמלך ואחיו וואצלאוו, התחפשו במעיל צדקה ונוחם על גוס, ובפנים זועפים [כמו חרה להם, על אשר עשו לו כל זאת], אמרו כי אין לאל ידם להוציאהו משם, באשר הוא בידי האפיפיור. . . האפיפיור אסף אסיפה, והם הוכיחו בשער את המינות הנמצאת בדברי גוס, הלא המה א) האפיפיור וכל כהניו אינם יוצאים בעקבות דת הנוצרית, ב) הטהרה — היא אך טיח תפל, ג) הגיוני המטיפים ודבריהם נכונים להיות חפשים. ד) «אותות כבוד» «הנזירים האצילים» — חסרון הוא לא יוכל להמנות, ה) הבונים בתי תפלות ובתי נזירים, לא ימצאו חן בעיני אלהים, ו) להקת המשוררים בעת התפלה, וענות בצום נפש האדם, לא נקרא עבודה לאלהים, ז) התרומה והמעשר הם רק נדבה, ולא חובה. —

בעת הזאת הנזירים הדאמיניקאנים, נכמרו רחמיהם על גוס, ויתנהלו אתו בשובה ונחת, כיאות לאנשי לבב, ויתנו לו רשיון, מלבד אשר לא עצרו בעד הבאים אליו לדרוש את שלומו, לשלוח מכתביו אל באהעמיען, באין מפריע ומכלים דבר, תקנות וחליפות הדת בבאהעמיען גם בעת ההיא לא שבו כליהם ריקם, אך הוסיפו עוד שורש למטה, ויעשו פרי למעלה, אחד מהמטיפים אשר אחז באשורי למודי גוס, הטיף קבל עם, כי כפרת וטהרת העונות נכונה להיות בשני תוארים, בתואר דם ובבשר הנוצרי, (על פי חוקי דת קאטאליקוס), על הדבר הזה נחלקו תלמידי גוס, ואחדים מהם אמרו כי שקר בפי מטיפם, עד כי גוס מבית כלאו הקים את סערת הריב לדממה ויתן עוז ותעצומות לדברי המטיף כי הכפרה נכונה להיות בשני תוארים, בין כה וכה משפט גוס נמשך זמן רב, ואין קול ואין עונה, לרגלי המריבה אשר חזקה, בין האפיפיור יאהאן XXIII ובין האסיפה, וכמו ארובות השמים נפתחו, להמטיר עליהם אבני חמה וקנאה, ויתגעשו ויחרקו שן, עד כי האפיפיור בראותו כי על שְׂבָכָה יתהלך, והכהנים מצודתם עליו יקיפו, נס וימלט עם עבדיו בלילה, ועקבותיו לא נודעו, ואת מפתח בית כלא גוס, מסר לסיגיזמונד, ולו הואיל סיגיזמונד, הלא יכול להוציא

את

את גוס מבית הסוהר, אך גם הוא בקרבו שם ארבו לגוס ויתן את המפתח לסגן הכהנים בקאנסטאנץ, והכהן האכזר הזה צוה להובילהו אל חצרו, ולאסרו בזיקים.

בעת הזאת יעארנים באשר נקשרה נפשו לגוס, ובצרתו גם לו צר בא אל קאנסטאנץ, אף כי גוס במכתבו אליו השביעהו, לבל יצא מקירי באהעמיען וחוצה, פן יפול ברשת טמנו לרגליו; יעארנים בא אל קאנסטאנץ בירח אפריל יום רביעי, ומסכה נסוכה על פניו, לבל יכירהו איש, אך אחרי זמן לא כביר הודיע כי יסיר את פני הלוט מעל פניו, אם האפיפיור והקארדינאלין, יתנו לו כתב, ויחתמו בטבעתם, כי לא יגע בו איש לרעה, והאפיפיור הבטיחהו כי לא יפול משערת ראשו ארצה, ויתן לו כתב, אשר בו לשונו הצמידה מרמה באמרו, כי האסיפה תהיה צלו על יד ימינו, אם יכבידו עליו אנשים אכפם על לא חמס בכפו, אבל לא יעמדו לו למחסה עוז נגד המשפט, ממחרת היום, האסיפה קראה את יעארנים על גפי מרומי קרת אל המשפט, אז נחם יעארנים על אשר נשען על עזרת פועלי און, דוברי שקר, ויבקש לשוב בסתר אל באהעמיען, אך בפפאליצגראף קרוב לגבול ארצו, הכירהו כהן אחד, ושם לוקח בשביה, ונמסר אל ראש הכפר, והוא אסרהו בזיקים, וישלחהו אל האסיפה בירח מאי יום עשרים ושלשה, השערוריה הזאת נעשתה, אף כי העם בבאהעמיען ומאראוויען התמרמרו מאוד, ודמי לבבם רותחו כסיר נפוח, ברוח משחית וברוח בער על האפיפיור וחבריו, אשר רשעתם כאש בוערה, ואף כי שרי פראגע ברוין ופולין, ישבו בין המשפתים, ויכבידו את אכפם על האסיפה, כי ישלחו לחפשי את גוס ויעארנים.

היעפיסקאפין במחשבותיהם חרצו מכבר משפט מעוקל על גוס, לאמר, מתי יומת ואבד שמו, ובסתום לבותיהם הצמאים רֶצח, הכינו לו זיקים חצים ומות, ויקדישוהו ליום הרגה, אך יום יום דרשו וחקרו, כדעת דרכיו יחפצון, וכמו בקשו למצוא עליו זכות ומשפט צדק.

ובאחרונה כאשר קראו את גוס אל האסיפה לדרוש ולחקור שורש דבר נמצא בו, חזקו הקללות והמריבות בין האנשים הקוראים בצדק, ונשפטים באמונה, ובין האנשים אשר בחרו שקר, מדבר צדק, ודרך שלום לא ידעו, עד כי סיגיזמונד בעצמו בראותו כי מרה תהיה אחרית המריבה, נלחץ להזהירם בקול נגיד, מלך ומצוה, כי ישימו יד לפה, והכנסיה (ששים רופאים וקארדינאל אחד) חרצה משפט על גוס, כי יאמר נואש למחשבות תעתועיו באין פוצה פה ומצפצף, וישבע בשם אלהים כי לא יחסה בשוט לשונו, את כל הדברים אשר הם יגזרו כי עול ואָון המה, גם ידור נדר להטיף לעם תהפוכות למרות דבריו בראשונה, אולם טרם הודיעו עוד זאת לגוס, המלך סיגיזמונד והיעפיסקאפין, אשר רגליהם לרע ירוצו, וימהרו לשפך דם נקי, התיעצו במסתרים אודותיו כדברים האלה, מאופנים אחדים אשר התודה עליהם

גוס

גוס, תוכלו לשפוט אותו על כל אחד ואחד, ואם לא יאמר נואש למחשבותיו, זאת העצה היעוצה, וזאת היד הנטויה עליו, לשרפהו, או להמיתהו במיתה אחרת, אך גם אם הרשע הזה יעזוב דרכו ומחשבותיו, אל תאמינו לו אף כי יחנן קולו, כי בשובו אל באהעמיען, מרה תהיה באחרונה גם לי, גם לכם, מעם המר והנמהר כבאהעמיען, ולאחרונה אמר סיגיזמוגד «עת הוא לעשות כלה, גם עם תלמידו יעארנים» — «אולם אם נהפך את השורש מלמטה, ולא יהיה גם שורש בארץ גזעו, אז על נקלה נוכל לקצץ את פארותיו» את הדברים האלה שמעו שני שרים מהטשעכים נושאי פנים, ובמהרה הודיעו זאת בכל באהעמיען.

12 טען יוניאוס בא מכתב אל האסיפה, ועליו היו חתומים שני מאות אצילים מבאהעמיען, ובמכתב הזה הם הגינו על גוס מריב לשונות וכל חפצם היה להשיב צור חרב נקמת וקנאת הכהנים מגוס, אך הכהנים אשר נוחם נסתר מעיניהם, לא סרו אף צעד אחד, מלירות חציהם השנונים, וקשתותיהם הדרוכות בנפש גוס ותלמידיו, (כי כל מעיניהם היה להרוות את נפשם מדמי אדם, וחמס ארץ) 15 טען יוניאוס גזרו אומר לבל תהיה הכפרה בשני תוארים, ויגעו בכל מאמצי כוחם, כי גוס יחתם בטבעתו על הכתב אשר בו נכתב כי נסוג אחור ממחשבותיו, אך גוס הקשה את ערפו כנחושה, וכל חמת וחריקת שן הכהנים עליו, לא נתנו חתיתם בלבו, ויהי כאשר חרצו משפט על ספריו לשרפם, כתב אל ריעיו בבאהעמיען, ריעי, ומיודעי! הלא שמעתם אם לא ראיתם, כי נפשי בתוך לבאים לוהטים, ועל כל מדרך כף רגלי משלחת מלאכי מות ואבדון, בכל זאת לא אמרתי עוד נואש למחשבותי המזוקקות שבעתים, וכל עוד נשמתי בי לא אסור תומתי ממני, ועתה אל תדאגו לי אם חרצו משפט לשרוף את ספרי, זכרו נא שנים מקדם, עת שרפו היהודים את ספרי ירמיהו מוכיחם בשער, בכל זאת באה עליהם הרעה, אשר הזהירם מראש, ואשר חש ההוזה עתידות למו; יום א׳ בחודש יוליאוס הודיע גוס לכל, כי לא ישמחו הכהנים בתקותם, לשמוע ממנו נואש למחשבותיו, וכאשר ידבק האזור אל מתני איש, כן דבק בהגיונותיו ורעיונותיו, ואך המות יפריד ביניהם. — 5 טען יוליאוס בא אליו שר אחד מבאהעמיען, ויתחנן אליו, כי יאמר נואש למחשבותיו, למען לא יהיה טרף לשיני העריצים הצמאים לדמי אדם, והמחשיכים עצה נבונה במלין בלי דעת, וכל אחרית קשי ערפו, שָׂם האיש הישר הזה נוכח פניו, בעינים נגרות דמעה, ובדברים רכים, אשר כל ברכים תלכנה מים, אך גוס, בושת פניו כסתהו, לסוג אחור מהגיונותיו הטהורות כעצם השמים לטוהר, ואף כי הביט לארץ והנה חושך בעריפיה בעדו, והמות עם כלי מפצו עומד ממעל לו, בכל זאת הוא עשוי לבלי חת, ולא סר אף צעד אחד מכל הגיונותיו, ויונקתם עוד לא חדלה לתת פריה בעתה, גם בעת צרה וצוקה כזה, וכעלות גדיש בעתו כן הם עלו מעלה מעלה בסולם התבונה, אז כנסת משפט הכהנים קבל עם בקול ששון ושמחה מסרוהו

אל

אל עדת משפט האזרחים אשר גם הם הכינו לו מטבח, בראשונה לבשו על ראשו מצנפת גליון, ועליו חקקו בשרד שד הטורף את נפש גוס, אחרי כן ראש הכהנים ממאינץ, מסרהו אל עדת משפט האזרחים ויאמר, «הדת אין לאל ידה לעזור לך גוס, כי נכתם עונך בידיך, היא תמסור את גוך אל ידי שופטי העם, ואת נפשך לבני שחץ» המלך סיגיזמונד היה הממלא אחרי המשפט, 6 טען יוליאוס שנת 1415 גוס עם מחברותיו נשרפו כליל על המוקד. — גוס הלך אל המוקד כגבור לרוץ אורח, ויתהפך בציריו בהשקט ובבטחה לאלהים, כי ידרוש את דמו מידי שופכיו, גם אויביו בראותם כי כל עוד נשמתו בו לא סר תומתו ממנו, נבהלו ובושו כרגע, וכמעט אמרו להרים כסונו ולגבעות נפלו עלינו כי עונותינו השתרגו עלו על צוארינו «אחד מכותבי דברי הימים אמר על גוס, «במותו אשר בו אמרו להציל את הדת... הֵרעו לה יותר מאשר הרעו כל המינים אשר היו עד גוס».

בין כה וכה יעארנים היה סגור על מסגר בבית הסוהר, ויתנו עליו עבותים חזקים, וישימו בסד רגליו, עד אשר כמעט נטיו רגליו לשאול מטה, שרי בית הסוהר ראו את צערו, ואת הלקחו מעוצר וממשפט, ויכמרו רחמיהם עליו, וירפו את מוסרותיו, ומתהומות הארץ השיבו העלוהו, — הם עשו זאת לטובתו, אף כי האסיפה התמרמרה על יעארנים, ביתר שאת ויתר עז כעל גוס, וכלם עליו התמלאו ברוח משחית וברוח בער, גם שונאיו חנם רבו משערות ראשו, וכל אחד הקר עליו דברים המרשיעים אותו לפני האסיפה.

רבים וכן שלמים מכהני פאריז, קעלן, והאידעלבורג, ידעו את יעארנים ודבריו אשר בטו בהם כמדקרות חרב, מאז, ועתה בראותם שמחו לקראת אידו וימחאו כף באמרם, זה האיש כחש פיהו מלא, ולבו לב חורש מחשבות און, עתה אפס עריץ, כלה לץ, האח! האח ראתה נפשנו, יעארנים בראותו כי אל עקרבים הוא יושב, ונתיבתו הישרה מנעוריו, לאמר לחכמה אחותי את אחריתה דרכי מות, אמר נואש למחשבותיו, ולכל הגיונותיו, למען הציל את נפשו מירי עריצים שותי כמים עולה, אך שונאי יעארנים לא השביעו בזאת את נפשם השוקקה לדמי אדם, ולפניהם נתכנו עלילות ותחבולות להורידהו דומה, לכן החלו להמיט עליו משפט חדש, אשר כלו מלא אך תואנות אשר בדאו מלבם, כמו כן דרשו יום יום, וחפשו עדים אשר יעידו כי מצאו בדבריו עול, (כי יעארנים לא חבר ספרים כגוס, אולם הטיף תמיד לעם בשער) יעארנים קבל כל האסיפה הראה לדעת כי שקר בפי העדים, וידבר בדברים יורדים חדרי בטן, עד כי גם רבים משונאיו לבם נמס כדונג, עתה בפעם השני הציעו לפניו כי יסוג אחור מהגיונותיו, ויבקש כפרה על כל דבריו ומעשיו, אך בפעם הזאת יעארנים אמר נגד כל העם, כי גוס היה איש אשר צדק קרא לרגלו תמיד, ולא הלך אחרי ההבל מעודו, וחנם על לא חמס בכפו צמתו בבור חייו, ויאמר כי גם הוא מעתד נפשו לכל עמל ומצוקה «אם לחרב אם לרעב» ונכון הוא למסור את נפשו בעד

קדושת

קרושת האמת והתבונה, הכהנים בחפזם התמרמרו עליו, על הקשיחו עורף, ובחודש מאי יום 20 טען שרפוהו באש, לפני מותו שבו אליו רגשות שמחת נער, וילד שעשועים, הוא בעינים מפיקות שחוק ולעג, הביט על אשת אכר אחד, אשר לרגל שנאתה את המינים, סחבה את עציה על המוקד אשר הוכן ליעארנים, ולאחרונה, לקול המולה גדולה הציתו אש על יעארנים, ויתאבכו גאות עשן, והוא בתוך הלהב והעשן, נשא תפלה עד צאת נפשו לאל עליון שוכן עד.

אך כן הוא כח ועזוז האמת והצדק, ורעם גבורותיהם מי יתבונן? כי בהאסיפה בקאנסטאנץ, היה האפיפיור העתיד, פיאַ השני ואיש סודו בראטשיליני, ויראו כי השופטים החזיקו בתרמית ידם, ושוד ושבר במסלותם, באין פוצה פה, ובאחרונה תארו בחרט אנוש את מות שניהם (גוס ויעארנים) כגבורים, ויאמרו «עד נפחה נפשם, החזיקו בקרנות מזבח האמת והצדק, ואחת למו חשיכה ואורה, כי אם גם ישבו בחושך, אור האמת יזרח עליהם» גם לוטער אמר, «אחרי מות גוס, נאנחו כל שמחי לב, וימר שכר לשותיו, כי כתר ועטרת החכמה הורדה לארץ, ולשון התבונה מעפר תשח אמרתו» בכל זאת לא פסו עוד אמונים מן הארץ, ויצרור הרוח את למודי גוס בכנפיו, ויזרעם על כל פני האדמה, וכצפור נודדת מקנה כן הם נעו ונדו בין העם, עד כי מצאו ביניהם קן וישיתו שם אפרוחיהם, ואף כי אחרי מות גוס, המשעכים נקרעו מן האפיפיור, וימרדו במלכות אשכנז, ובעבור עמדם למחסה עוז בעד חרות הדת, סבלו את מצוקות «נוסעי הצלב», בכל זאת הגיוני גוס אשר הציקו להם האשכנזים בבאהעמיען, מצאו להם יד ושם גם ביניהם ובארצם ויעירו ויעוררו את רוח לוטער לעשות תקנות בדת בגערמאניען. — לוטער במחברת אחת אמר «עתה שם גוס שב לאור באור החיים, יונקתו עוד לא תחדל, ומריח מי החכמה תפריח, ועל יובל תשלח שרשיה, מפניו ירגזו עתה שונאיו ומנדיו, הם האפיפיור וחבריו, ותמיד זכרו יפיל עליהם עיר ובהלות, יותר מאשר הרגיזם גוס עודו בחיים חיתו, ועתה הם בעצמם רואים כי ידיהם בחמס נגאלו ושקר נסכם ולא רוח בם»...

רַאמוס

ראמוס נולד בעיר פיקארדיע, בארץ צרפת, הוריו היו עניים, ומשפל המדרגה, אביו היה חרש נופח בפחם, ולא יכול לאמן את בנו על ברכי ההשכלה והמדע, ויהי ראמוס רועה צאנו, הנער עודו בשחר טל ילדותו הואיל הלך אחרי צו החכמה, ובעת אשר נער כגילו יאמר למר הסכלות מתוק, ולמתוק החכמה מר, רוח התבונה החל לפעם את לב ראמוס, בן שמונה שנה, יחף ויגע רץ אל פאריז, ויערוג ללמודים כאיל תערוג אל אפיקי מים, אך בפאריז יצאה לנגדו העניות בשבט עברתה, עד כי פעמים נלחץ מעוצר רעה ויגון לשוב אל אביו, בכל זאת עוד כאש היתה עצורה בעצמותיו תקותו, כי כוכבי ההשכלה לא אספו בעדו את נגהם, ובפעם השלישית דרכו לפאריז הצליח לו מעט, תלמיד אחד מבית מדרש החכמה בנאווארין, שכרהו לו למשרת, ביום — ראמוס שרת את פני אדוניו, ובלילה — למד דעת ותבונה, ואשר לזאת בצדק התפאר ראמוס אח"כ בדבריו לאמר, «מים רבים נשאתי עול העבדות, משא אדונים קשה סבלתי, אך בכל זאת, רוחי רחף בכל עת ממעל לעמק הבכא, על כנפי החופש והדרור, רוחי לא נכנע מעולם תחת ידי עריצים, גם רסן הכסף ומתג הזהב, לא שמו מעצור לרוחי אשר מעולם החופש לוקח». —

כן בער בו חשקו לדעת חכמת ההגיון, פילאזאפיע, ומאטעמאטיק, וכן עמד כעמוד ברזל, וישנן את לשונו להוכיח את לחץ דת קאטאליקוס, אשר בימים ההם העיקה בחוקותיה ובמצותיה את האיש כעגלה מלאה לה עמיר. — כן ראמוס לא כחד תחת לשונו את אהבתו לרעפארם ולתקנת הדת, בעת ההיא משלה הסחאלאסטיק (למודים בלי טעם ובאור) בזרוע עוז, כל הלמודים אשר למדו אז היו אך טיח תפל, ושקר נסכם ולא רוח בם, ויפזרו את דרכיהם למחשבות זרים, ואחרי לא יועילו הלכו, מלה מספרי אריסטו חכם היונים, קדוש יאמר לו, ומוסר הבלים, אשר אך מפיו יצא, שמעוהו, ויקראוהו, בנפש גרסה לתאבה, אף כי לא הבינו בו שורש דבר, ולא שקלו במאזני התבונה, אם לעזר ולהועיל יהיה לדרכיהם ולמעשיהם, ולדרך החיים אשר לפניהם, או אחרי ההבל המה הולכים, ובדי ריק ייעפו וייגעו, הלמודים האלה היו כקוצים וברקנים בעיני החכם ראמוס אשר מחשבותיו היו מזוקקות שבעתים, וגדולים חקרי לבו — כאשר ראמוס הוקם על בתור מאגיסטר, אז הוציא רוח הגיונותיו מאוצרותיהם

ויוכח

ויוכח לעיני העם, כי לפניו נגלו כספר כל הבלי הבלים הנמצאים בדברי אריסטו ומכשול אמרותיו שם נוכח פניהם, גם שונאיו לא שמו מחסום לפיהם, ויחשיכו עצתו במלין בלי דעת, אך ראמוס לא חת מקול מחרף ומגדף, וכל לשון קמה אתו למשפט הרשיע, עד כי כל מתנגדיו שמו יד לפה.

בשנת 1543 (לספה"נ) ראמוס חבר שני ספרים, באחד מהם הציע כל אופני חכמת ההגיון (לאגיק), ובשני הראה כי כל דברי אריסטו, «נקוב ראשית החכמים» מלאים שקר וכזב, ומהבל המה גם יחד, ודרך חכמת למודיו, דרך לא סלולה, וברכה אין בקרבה לחיי האדם, — אך באמת מטרת ראמוס היתה לנתיבות יושר, ולא על אריסטו שפך בוז ולעג, אולם הוא ירה חצי חמתו וכעסו, על המלמדים והמבארים את חכמתו ולמודיו, כי הם סרו מדרך הישר, ללכת נתיבות לא ידעו, ובזאת הפכו יושר ללענה, והדברים הנכוחים למבין בלמודי אריסטו, החשיכו במלין בלי דעת, כמו אשר אמר ראמוס בספרו אודותיו «אם עיניכם לנוכח יביטו תמצאו בו אוצרות חושך, ומטמוני מסתרים, אך כאשר תגביהו למעלה, או תעמיקו שאלה, אז גם הדעת, ללא דעת תהפך לפניכם» ועל כל דברי ראמוס אלה התנגדו כללי הסחאלאסטיק. —

כאשר התעורר ראמוס להכות בלשונו את הסחאלאסטיק, חכמתו ודעתו הודיעוהו לחדשים, מאשר יבואו לו בימים הבאים, כי אחריתו דרכי מות, ולא ישיג ארחות חיים, בכל זאת לא אמר נואש למחשבותיו, ובכל עת אשר הטיף את דבריו בבתי המדרשים אודות הסחאלאסטיק, לא פחד מפני חמת המציק, ולא רגז לקול אויב ומתנקם, דבריו היו כפטיש יפוצץ סלע, והגות לבו תבונות, ותהי בפיו האמת נאדרת, וסר מרע מהולל. — רוחו העשוי לבלי חת, יזכירנו את גוס, כי גם הוא לא נופל היה ממנו בטבע עזה, ולא חנם שניהם שתו כוס התרעלה, ונגזרו מארץ החיים, «לעתות בצרה» אמר ראמוס אמות מות ישרים, על מרומי שדי האמת, כי צדיק כעת, באמונתו לא יחיה.., הראשונים אשר קמו לנגדו בשצף קצף, היו מנהלי האוניווערזיטעטין, הם שנאוהו תכלית שנאה על כי הסיג גבולי אבותיהם, ויעש חדשות בחוקות הדת, אשר מעולם לא ראו ולא התבוננו, ועוד המה ראו כן תמהו בחמת קנאה כי תלמידי האוניווערזיטעטין השליכו אותם אחרי גום, וידבקו בראמוס ואומרים לדבק טוב הוא, הם אמרו «ראמוס ירחיב פיו ויאריך לשונו על אריסטו, למען עולל מעט מעט בעפר קרן הדת והלמודים» אחרי כן הקריבו את דבר משפטם עם ראמוס לפני זקני עירם, ואלה כתבו עליו מרורות בבית היועצים בעיר הבירה, ובכל זאת לא אמרו די, ויתאוננו באזני המלך פראנציסק הראשון, ויבקשוהו לחרוץ משפט על ראמוס, להיות עבד עולם, לעבוד עבודת פרך, כאחד המרצחים, המלך מסר את דבר ראמוס אל הכנסיה מחמשה אנשים, נבוני החוקים והמשפטים, הרוב מהם אבירי לב הרחוקים מצדקה, קרבו כתנור לבם בשפטם את ראמוס, וישפטו «להוכיח לרשע מומו, ולחרוץ עליו לבל יטיף

מחקרי

מחקרי הארץ» ועל ספריו אשר חבר, נתנו חרם, המשפט הזה נכתב בלשון לאטיין וצרפת. — ויקראוהו בראש הומיות בפאריז, ובכל רחובות קריה גם בכל אייראפא. שונאי ראמוס לא הציבו גבול לשנאתם, וגם שמו, לאָלה היה בפיהם. — ראמוס בצפיתו למצוא עת מצוא אשר יוכל להתקומם עוד הפעם נגד הסחאלאסטיק, הציב לו גבול לעשות את לשונו, לשון מדברת גדולות, ולהטיף חכמת החשבון. בשנת 1545 טען כאשר המגפה בשבט עברתה גרשה מעיר פאריז את כל התלמידים והמורים, ויותרו בתי הספר שוממים מאין יושב, יושבי העיר בקשו את ראמוס להרים מאשפתות את בית הספר «פרעסליסק» ולפתוח לפניהם דלתיה, ראמוס בזמן לא כביר עלה למעלה ראש בבית הספר הזה, ותלמידיה אשר תמיד הקשו את ערפם לבלתי שמוע ולבלתי קחת מוסר, בעזרת ראמוס אחזו באשורי החכמה ולא הטו, ובית הספר הזה בזמן מעט עמד לנס על כל בתי הספר בפאריז, — בבית המשפט בעיר הבירה (פארלאמענט) התאוננו על ראמוס, כי הוא ירהיב בנפשו עוז, לבאר את ספרי «קווינטיליאן» ולפרש את דברי «ציצעראן» ובלי תפונה הרשיעוהו אנשי הועד, לולא עמד בפרץ ראש הכהנים מרעיים, ותעצר סערת החמה מעל ראמוס.

כשבת מלך חדש על כסא המלוכה בצרפת, נתן רשיון לראמוס, להטיף חכמת המהק״, ובשנת 1551 הוקם על בתור מורה החקירה, לדבר נכבדות קבל עם, — אז בא מועד לראמוס להזיל מים מצור תבונתו, (וחכמתו היתה כמעין נובע, אשר לא יכזבו מימיו), ובחפצו להגדיל תורת למודיו, ולהאדירם, הורה לשומעיו אופן חדש בחכמת ההגיון, בראשית דברו בבית המדרש, מלאו פניו קלון ולעג, שרקו ויניעו עליו ראש, אך ראמוס חכה עד אשר קמה הסערה לדממה, ובלי התבונן לקול שונאיו המחרפים, ובלי השב חרפה אל חיקם, כלה את דבריו, לא בסערת חמה, כי אם בשובה ונחת, עד אשר שונאיו נדהמו, המה ראו כן תמהו, כי חמתם וחרקם שן עליו לא עמדו לו למכשול לבצע אופנו החדש בחכמת ההגיון. —

ראמוס עמד כנס על הגבעה בין חכמי הדור ההוא, ויור דרך חדש בכל למודים, וחכמתו חלקה אותם בקו, הוא סלל לו מסלה בין סבכי יער חכמת החשבון, אשר עד כה סכסכו כלליה אלה באלה, ויהיו ליער צומח קוצים וברקנים, הוא חבר דקדוקים בלשון צרפת, יון, לאטיין, ובשפת עבר, וירב בחזקה עם האוחזים בדעות קדמוניות, הולכי אחרי ההבל ויהבלו. — בכל אייראפא בעת ההיא, לא קם מורה, אשר ידמה בחכמתו ובמשרת לקחו על שומעיו, כראמוס, לבו העשוי לבלי חת, ולקחו הזך, נתנו לו לשון מדברת גדולות. — כדמות רום לבבו ותבונתו, כן היה רום כשרונותיו הטובות אשר שמו לראשו עטרת פז, רוב חלקו מהכנסותיו המעטות נדב לעניים, ולנערים הצמאים למי תבונה, בכל זאת אסף אליו הון מעט, אשר ע״י בטח ליסד בית חכמת החשבון. בהיותו בין לוהטים בני אדם, פועלי און, העקובים מדם,

ראמוס

ראמוס נתכן לרגש, מְאוס במָות, אשר לרוב היה לו למכשול בהתגרותו ריב עם שונאיו, וזאת היתה נסבה לשים מחסום לפיו, עת אויביו בקשו לצאת בחרב נוקמת לנגדו.

המבין יבין כי ראמוס לא השליך אחרי גוו את שאלות הדת והפאליטיק, אשר נעו בעת ההיא באייראפא, כאשר ינועו עצי היער, הוא נתן אמונה אומן לדת הפראטעסטין, ולא כחד תחת לשונו דעתו בדת הקאטאליקים, (סבת אהבתו להפראטעסטין, דעת לנבון נקל, כי הם באהבתם את המדע עמדו בעת ההיא באייראפא כנס על הגבעה, ובין עשרה כהנים הקאטאליקים, היו שמונה אשר לא ידעו קרוא ספר) על כן אף כי רבים שרים נשואי פנים, עמדו לו למגן ולמחסה, בכל זאת לא פעם אחת בין מלחמות האזרחים, נלחץ לבקש לו מקלט באהלי אחיו בני אמונתו, כי מפאריז רבות גרשו בקלון את הפראטעסטין.

ויהי כאשר שב ראמוס מגלותו, לפאריז, בתור מורה בבית המדרש פרעסליסקן התעורר לנגדו אויב ומתנקם אחד «שארפאנטיע» אשר שיניו שיני ארי ומתלעות לביא לו, ואשר מכבר צפן לראמוס זיקים חצים ומות, על אשר שנן את לשונו על הבוחרים בשארפאנטיע להיות מורה חכמת החשבון, חמת שארפאנטיע וחבריו פערה פיה לבלי חוק, ולא העמידה גבול לשנאתם את ראמוס, גם זקנו היה לשחוק ומהתלות בעיני שארפאנטיע. — בעיני אויבי ראמוס ישרו כל מקומות רשע אשר אך מעליהם תפתח הרעה לו, בכל מקומות מושבותם ובסוד משחקים, חפאו עליו שקר מרמות ותוך, ובעינים מזרות אימה הביטו על כל דרכיו, ועל כל מעשיו לאמר «מתי ימות ואבד שמו? ומתי תפתח הארץ את פיה, וירד בה המונו ושאונו ועלז בו» פעם אחת בא אל ראמוס איש חגור חרב על ירך, וכמו משוגע ממראה עיניו, התנפל עליו, ויבקש לדקרהו, אך ראמוס נצחהו בזרועו הנטויה, ויצב גבולות לכעסו, ויגרשהו מביתו, ולא עשה אתו כלה, אף לא הביאהו לפני המשפט, בפעם השנית אויבי ראמוס עוררו על ראשו סער מתחולל... ויסיתו את ראשי המרצחים בו, והם בזרוע עוזם, ובידם הצמאה לדמי אדם, באו אל שערי בית המדרש אשר בו היה ראמוס —. וראמוס בראותו אותם, צוה לפתוח לפניהם שערי החצר, והוא עמד לפניהם, וידבר דברים נמרצים, אשר גם לב אבן נמס מהם כדונג, וצור נעתק ממקומו, וכל קהל המרצחים העקובים מדם הלכו איש איש למקומו, ולא הפילו משערות ראשו ארצה, אף כי עתותיו והייהו היה אז בידיהם, ועל נקלה יכלו להמיתהו, ובעת המהומות והעזובות בארץ אשר היו בעת ההיא, נותר בלי תפונה הרצח הזה בלי שפטים, בכל זאת גם אחד מהם לא הרהיב בנפשו עוז לשלוח יד בראמוס.

בשנת 1568, כאשר החלו עוד הפעם בפאריז לרדוף את הפראטעסטין מורדף בלי חשך, ראמוס הכין פעמיו לגערמאניען, אך גם שם לא הציל את נפשו מיד להבה, והחדשים לבקרים כערך אוהביו ומוקיריו, רבו גם שונאיו

 ומבקשי

ומבקשי רעתו, אשר כתרו את נפשו, וככלבים עזים לא ידעו שבעה, לוקטו לאחד אחד, זה בכה וזה בכה, וירחיבו פה ויאריכו לשון על ראמוס, ועל אריסטו והסחאלאסטיק הגנו בדבריהם ומעלליהם, ותלמידי עיר «העידעלבערג» (אשר לא ידעו עוד את לקחו הזך) פגשוהו בקול שריקה וצפצוף, וראמוס בחפצו לעלות הבמתה בבית המדרש, נאלץ לעמוד על כתפי אחד מתלמידיו מפאריז — דבריו היו מתוקים מדבש ונופת צופים וכשמן באו בלבב שומעיו, ויהי בכלותו את אמרותיו לקול המולה גדולה, ומחיאת כף, הביעו לו כלם רגשות תודתם ואהבתם אותו.

האוניווערזיטעטין מקראקאוו, ובאלאנסק, בקשו ליתן לו כסא חוקר, (פילאסוף) אך אהבתו אל ארץ מולדתו, בערה בו כשלהבת יה, וגם הון עתק וטוב הארץ, היו כמר מדלי וכשחק מאזנים נגד רגש האהבה הזאת, ורשפיה רשפי אש, וישב ראמוס אל פאריז שבע כבוד ותהלה, אך לדאבון נפש האיש המפואר הזה, בוערים בעם חדשו עוד הפעם, את שבט עברת שנאתם, וישימו מארב על כל דרכיו, ובזמן לא כביר שמו מחסום לפיהו, לבל יטיף עוד נכוחות, ראמוס בקש לו מקום פראפעסאר בזענעווא, מקור דת הקאליווינים, אך תלמידי בית המדרש הזה, אשר באחת נבערו ויכסלו, ללכת אחרי ישן נושן, ולאחוז בדעות קדמוניות לא שמעו לבקשתו, גם מנהלי בה"מ הזה, אשר חדשו דרכי הדת, ויהכו לרעפארם לא אהבו את ראמוס, ואף כי ראו עין בעין את אהבתו וכבדו את אלהים, בכל זאת החדשות אשר עשה ראמוס בדת, הפיחו בהם רוח לא אמון בו, ואמנם בהאסיפה בעיר נים הוא הציע לפני העם לשום גבול לממשלת בית ועד הדת, (קאנסיסטאריען) ולתתה בידי האזרחים.

בין כה וכה המלכה ואחדים מהשרים היושבים ראשונה במלכות המתיקו סוד להשמיד להרוג ולאבד את הפראטעסטאנטין; הצרפתים ימים אחדים לפני שערוריות הרצח הזה, בקשו את ראמוס לנסוע במחיר כסף רב, אל ארץ פאלען, ובדבריו המזוקקים שבעתים, יסמוך את הקאנדידאט מצרפת, על כסא מלכות פאלען. — «מטיף» ענה ראמוס «טרם כל דרוש להיות איש צדיק תמים, ולדבר נבלה יחשב בעיניו, למכור בכסף את לשונו המדברת גדולות» שבעה ימים אחרי כן החלו להרוג את הפראטעסטין, המלכה חפצה להרוג אך ששה אנשים. אך לרגל מצותה נשפך דם למאות ולאלפים, ובין הנשחטים נשחט גם ראמוס, ואליו הביא מרצחים חרש, אויבו שארפאנטיע.

שארפאנטיע היה ראש שונאי ראמוס, וישנאהו תכלית שנאה וראמוס ארב תמיד לדרכי רשע העריץ הזה, כי שארפאנטיע, לא ידע ראשי הכללים בגעאמעטריע, ובבצע כסף השיג לתור פראפעסאר מאטעמאטיק, «לדרשתו הראשונה נקבצו באו לשמוע דבריו אלפים אנשים» אמר ראמוס «אך לאחרונה מאסו בו עוגבים, ויבואו לשמוע אותו, אך שלשה עשר אנשים עניים החונים בשפל המדרגה».

המרצחים

המרצחים מצאו את ראמוס בעליה העליונה, אחד מהם ירה החץ על ראשו והחצים באו בקיר, השני דקרהו בחרבו, ודם התיז מלב ראמוס, אך הוא היה עוד חי, המרצחים השליכוהו מעליה העליונה, אך ראמוס היה עוד חי, אחרי כן עקדוהו במוסרות, ויסחבוהו כנצר נתעב ברחוב סען, פה השליכוהו בנהר, והמת שחה מעל המים אצל גשר מיהאיל הקדוש, אויבי ראמוס שלמו כסף, ויוציאו את המת מהמים, ויחרפו עוד אותו, ולאחרונה הרג ראמוס היה לנגינות שותי שכר, אך ר א מ ו ס עוד חי . . . . . !

לינקאלין

הורי לינקאלין היו מכת הסידי הנוצרים, (קוואקער זעקטע) אכרים עובדי אדמה מעודם, אביו היה איש עני ודל חלקו בחיים, עד אשר נלחץ מעוצר רעה ויגון להיות שכיר יום במקומות שונים, אברהם לינקאלין נולד בשנת 1809 (לספה"נ), בן שבע שנים לינקאלין הלך עם אחותו הבכירה אל בית הספר להתחלת הלמודים, אך למודו זה נמשך רק שני ירחים, ובאשר אביו היה מחסידי אמעריקע, ולא כחד תחת לשונו את שנאתו לעבודת הכושים, אשר בעת ההיא יושבי אמעריקע באחת גבערו ויכסלו להעבידם עבודת פרך, ונוחם נסתר מעיניהם על כן שכניו אצילי ארץ ווירגיניען, אשר עבודת הכושים מאפס ותוהו נחשבה בעיניהם, והעוו את דרכם לא בצדק ולא במשפט, לתת עבותים עליהם, ולשלוח צוארם בעול העבדות, חרקו עליו שן, ובשצף קצף ובחמה שפוכה רבו אתו תמיד, על כן קרני ההצלחה אספו בעדו את נגהם, ויהי עני ודל. — לזאת גמר אומר לתקוע אהלו מרחוק, בארץ שממה מאין יושב, ביער צומח עצים, הרחק מבני אדם, ובמקום אשר אך ההד בגאון עוזו ישים אל חכו שופר.

אבי לינקאלין הלך לדרוש ולתור מקום ערער כזה, ובמצאו, נסע על שלשה סוסים עם כל משפחתו אל מחוז חפצו זה, לגור שם, הנסיעה הזאת כבדה על המשפחה האומללה ההיא כמשא כבד, כי הם תעו מן הדרך הישר, וילכו נתיבות לא ידעו, אורח לא באו ברגליהם... בין ארץ תלאובות ילל ישימון בין יערים, אשר כפירים שואגים שם לטרף, וכל חיתו יער ירמשו שם כגדודי משלחת מלאכי רעים, בלילה בין אישון ואפלה, הם נתנו תנומה לעפעפיהם על עשב האדמה כבהמות שדי, וביום, נָסָעו, ויכום חום ושרב, עד כי ברוב יגיעה באו למחוז חפצם, טרם בנותם להם בית מעונה, טהרו את האדמה מקוץ ושמיר אשר עלו בה, האב לקח בידו קרדום, ואת השנית נתן בידי בנו לינקאלין, ובכן הנער לינקאלין לא יכול להֵאָמֵן על ברכי ההשכלה והמדעים, אולם תחת המכשול אשר עמד לו בדרך הרחבת חוג תבונתו, רוח עמד לו ממקום אחר, לחזק את בדי ויצורי גוו, ע"י המלאכה ועבודת האדמה. — ובהיותו בן שמונה שנים היה גבה קומה מאוד, ויהי עזר לאביו לחטוב עצים ביער, ולעבוד עבודת האדמה, וכן לא מנע לינקאלין ידו מעשות מלאכה תשע שנים.

בהֱיותו עוד צעיר ורך בימים, שאף צל התבונה והמדע עד למאוד, ואף כי במחוז השומם ההוא, לא נמצאו ספרים רבים, והנער לא יכול לשבור צמאו למקור חכמה, בכל זאת חפשם בנרות בכל מאמצי כחו, ובמצאו את שאהבה נפשו קרא בם, וישנה וישלש, פעם על עין הדרך, ופעם בין סבכי היער, עד

אשר

אשר דברי הספר הכו שורש בלבו, פעם אחת הכומר מכפר הקרוב למושב לינקאלין נתן לו ספר «חיי וואשינגטאן» ויבקשהו לשמור את הספר כבבת עינו, ויהי כאשר קרא בו לינקאלין בלילה, טרם נתנו שנת לעיניו, הניח אותו על השלחן אצל מטתו. ויהי בבוקר השכם, אך נבקעו עפעפיו, ויבט בחרדה ורגז כי הספר טבול כלו במים, הנסבה לזאת היתה, כי בלילה ירד גשם על האדמה, ויבואו המים תוך הגג — אשר כלו פרק מלא — הביתה, עתה עמד לינקאלין משמים וישם עצות בנפשו במה יוכל רפוא שברו זה!? ובמה יגהה ממנו מזור, כסף אין לשלם, — ומאין יהיה לו מוצא לכסף? עד כי לאחרונה עבד לכומר שלשה ימים בעד מחיר הספר, לפעמים לינקאלין שחר את בית הלמוד בכפר הקרוב, אשר שם בא מורה ללמד את בני הכפר קצות מדע ולמודים, לינקאלין בהיותו שם לא בא בסוד נערים משחקים, להתעלס באהבים אתם, אך חבריו הקריבו לו תמיד דברי משפטיהם וריבם והוא היה המכריע ביניהם, אשר לזאת קראו לו הנערים בשם «עושה השלום» לינקאלין אהב מאוד את חכמת החשבון, והיא משכתהו אליה בעבותות אהבה, אך לדאבון נפשו, המורה ידע אך מבואי החכמה הזאת, ולא יכול לפתוח לפניו שערי אוצרותיה למען הבא אותו בחדריה פנימה, לינקאלין לא הלך מדי יום ביומו בבית הלמוד, וכלל מספר כל הימים אשר למד, לא יהיה יותר מימי שנה אחת, תבונתו ולקחו הטוב נפוצו ויעלו ראש אך בימים האחרונים, הם נתנו פרים בעתם בלי מורה ומנהל, אך ביד אהבתו העזה למדעים, וברוחו הכביר לתשוקת ההשכלה.

בן תשע עשרה שנה לינקאלין נשכר לפועל על אניה אחת, תואר האניות בימים ההם, היה כתואר הדוברות המשוטטות במים; אניות סוחר ההם הביאו לחמם בקו הנהר מיסיסיפא, אל השפלה בארלעאן החדש, מימי הנהר הגדול הזה משופעים ונגרים במורד, ולכן לא נקל היה העפיל עלות על מרום המון גליו, וגם מלבד זאת בדרך לכתם התנפלו עליהם הכושים, אשר נסו וימלטו על נפשם מפני עול העבדות, ונקמתם כאש עצורה בעצמותיהם, עיני לינקאלין ראו כן תמהו לתואר הכושים אשר היו נבזים וחדלי אישים, על כי מעוצר וממשפט לוקחו, — ויעבידום בפרך כבחמור גרם, ותבונתו הרחבה אשר יחד את יושר נפגשה ונשקה, באה עד תכלית אור עם חושך, וכספר נגולה לפניה «העבדות» בדמות רעת רעתה, וישתומם כי אין מפגיע ומוכיח לעיני קהל האנשים ההוא אשר נטבע ונשקע במו טיט ויון מצולת האולת, כי פעל חמס בכפיו, ופעולתו זאת תסיג גבול כל יושר, ותעבור חוג האנושית.

ובין כה וכה בגדה ההצלחה באבי לינקאלין עוד הפעם, וישב לענותו ולדלותו כבראשונה, ויצא לגור במחוז איליאנם, המחוז הזה היה מחוז חדש, ואך כמעט החלו להתישב בו, פה נלחצו האומללים לבנות להם בית וחצר עוד הפעם, בעת אשר החלו אנשים להתישב במחוז החדש, ולבנות בתים וחצרים, כרת אז לינקאלין ביער בקרדומו יותר משלשת אלפים סבבי עץ, ויעש מלאכתו בידים

חרוצות

חרוצות, עד אשר בימים לא כבירים נודע לחרש עצים טוב בכל המחוז ההוא, וכל החרשים אליו השגיחו, אליו התבוננו; בחורף הראשון אחרי תקעם שם את אהלם, נפתחו ארובות השמים, ויפול שלג רב על פני האדמה ויכס את עין הארץ, עד אשר במשך שלשה ירחים, נסגרו הדרכים, ואין יוצא ובא, רבים מתו אז ברעב, יען כי לא היה להם בר לאכול, מפני השלג האיום; הנער לינקאלין אשר היה אמיץ הלב, ולא שב מפני כל, הלך עם חבריו, העשוים כמוהו לבלי חת, בתוך הררי השלג, אל האחוזות הקרובות ויביא אוכל למכביר להעטופים ברעב, ובזה רב טוב עשה למו, ויחלצם ממות, וכאשר בביתו מפעל כפיו לא יכול להחיות את נפש משפחתו, נשכר במקומות אחדים לפועל, ומעמל נפשו ראה וישבע, ולא אכל פרי כחש מיגיע כפיו; בימי האביב בשנת 1831, לינקאלין נסע עוד הפעם לארלעאן, ובשכירת סוחר אחד בנה אנית שיט, היא היתה עמוסה בר ואוכל, ולינקאלין היה רב החובל עד אשר בא אל ארלעאן, וימכור את התבואה יחד עם האניה, אז נשכר לפועל על אנית קיטור אחת, אשר הלכה אל מרום הנהר, ואז שב לביתו ולמשפחתו, בשנה השנית שנה עוד הפעם את נסיעתו, ובין כה וכה אסף על יד כשלש מאות רו"כ.

לינקאלין באשר תמיד נזהר כי עצתו במחשבה תכון, ובאשר נר לרגליו, ואור לנתיבותיו היה, לעשות מלאכתו בסדר ומשטר נכון, מצא חן בעיני הסוחר אשר שלחהו פעמים אל ארלעאן, וישכרהו לבן משק בית חניתו, בָּנְיְיוּ — סעלים; במקום מגורו זה החדש, לינקאלין קנה לו אוהבים רבים, ובימים מעטים אנשים רבים בראותם כי צדק יקראהו לרגלו, וכי הוא זורע צדקות וקוצר לפי חסד, נמשכו אליו בעבותות אהבה, ולא נתנו למוט רגליו, להיות שחוח ונדכא מפני העוני בשבט עברתו, ויהיו לו רעים דבקים מאחים, ובמהרה כלם הללוהו וירוממוהו בקהל עם, «יחי אברהם! דרכיו דרכי אמת, ועל צדקה מצעדיו כוננו», שנה אחת אחרי כן, הכושים הקרובים, החלו להתנפל על מחוז איליאנס, ויעשו בו שמות, ויהי כאשר עיפה נפש אזרחי איליאנס להורגים, התאזרו אנשים צעירים לימים לקראתם, להריק חרבם על ראש השחורים, בין חבל הנערים ההם, לקח חלקו גם לינקאלין, הצידים בחרו את לינקאלין ויתנוהו לראש עליהם, באשר ראו ויבחנו כי הוא בכל דרכיו משכיל ויודע הוא לכלכל דבריו במשפט ובאמונה, הבחירה הזאת היתה לפלא ולתמהון בעיני לינקאלין, ולאחרונה אמר תמיד «אם גם מעודי לא הייתי גבר לא יצלח, ויחילו דרכי בכל עת למצוא חפץ אשר בו אכלכל את נפשי ונפש משפחתי, אך בכל זאת לא פעם אחת ששתי משוש, ולא התענגתי על שום מלאכה ומעשי ידי להתפאר, כאשר התענגתי על הבחירה הזאת, כן אהבתי לנוע, ורגלי לא חשכתי לצאת לקראת נֶשֶׁק הכושים שלשה ירחים, כל עת מצוקה וצרה אשר עברה על ראשי חברי סבלתי נשאתי גם אני, ואף כי הייתי ראש עליהם, בכל זאת לא הייתי כמרים עול מצוקתם מעל לחיי, אך הם ברוחם הנדיבה חלצוני מלהב מלחמותיהם עם אויביהם, הם בעצמם

בעצמם הריעו, אף הצריחו; ועל שונאיהם התגברו, ואותי לא הרגיזו ממקומי.
בין כה וכה הסוחר אשר לינקאלין היה בן משק בית חניתו אבד את כספו בענין רע, ופתע פתאום קמו נושיו וייקצו מזעזעיו, וכל מקנהו וקנינו היה למשסות למו, את מרכולותיו מכרו בלא הון, ולא הרבו במחירם, אז לינקאלין היה טרף לשיני המחסור והעוני, וישאר בלי משען ומשענה, ונשבר לו כל מטה לחם, בכל זאת לא חפץ לשוב אל מגורת אביו, ולעזוב את רעיו הדבקים לו מאחים, אשר עד כה הביעו לו רגשות אהבתם אותו, זמן כביר התהפך לינקאלין בתחבולותיו, וישם עצות בנפשו איה איפוא ימצא עזרה בצרה, — להתמך ולהעזר בה, אמנם כוכבי ההצלחה לא אספו עוד את נגהם בעד האיש הגדול הזה, (אשר לאחרונה עלה מעלה מעלה עד השיגו את נקודת ממשלה העליונה היא תור פרעזידענט...) סוחר אחד מניז — סעלים נתן לו ולאחד מחבריו סחורה בהקפה, ושניהם יחד הכינו הנות, ויחלו לסחור מסחרם, ולעשות מקנה וקנין, אך מסחרם זה לא הצליח למו, אז חברו הציע לפניו לעשות בית מרזח בחנות הזאת, אך בעיני לינקאלין לא ישרה העצה הזאת, באשר יין לא בא בפיו מעודו, על כן לא חפץ לעשות אתו מקנה וקנין, וכן רעהו החל בעצמו לסחור מסחרו בחנות, ובמהרה מקור מסחרו דלל ורשש עד כי עלה בתוהו, בעת ההיא עברת הזמן הבוגד השיבה את לינקאלין עד דכא, ולא השאירה לו אף עוללות, כי מלבד כספו אשר אבד, לא יכול לשלם גם את חובותיו אשר עלו יותר מאלף רו"כ. אז לינקאלין ראה ונוכח כי בפרי עבודתו בסבך עץ קרדומות, לא יהיה לאל ידו לשלם סך כזה, ויום יום דרש לו מקום להשכר שם, העתים הרעים אשר עברו על ראשו כמים זידונים, לא הפילו את רוחו העז, ולא אמר נואש, ונהפוך הוא הם אלצוהו להתהפך מסבות בתחבולותיו במועצות ודעת, ובזאת חכמתו עשתה שורש למטה ופרי למעלה; בפעם הראשון מצא לו מקום ויד שר בבית הרצים בניו — סעלים, ובעת ההיא גמר אומר להפיק זממו מכבר אותה נפשו, היא, ללמוד למודי החוקים והמשפטים, הדבר הזה הכה שורש בלבו עוד בשובו ממלחמת הכושים, ומחשבותיו תארו לפניו את הלמוד הזה כגן העדן. אך ידע כי אין עתותיו בידו להגות בה, וכי עוד נסתרו ממנו דרכיו, על כן בהיותו עוד בחנותו אשר יסד עם רעו, חחל ללמוד למודי החוקים, ובהיותו בן עשרים וארבע שנה החל ללמוד שפת ענגלאנד, וברוח כשרונותיו הטובות אשר חלק לו ה' שכם אחד על חבריו, בזמן לא כביר דבר ויכתוב בשפה הזאת, בלשון צחה, ולא בשפת עלגים, ואח"כ כאשר הוקם בתור שר בית הרצים גמר בנפשו, להגות בחוקי ומשפטי המדינה בכל מעיניו, ואמונת עתותיו תהיינה חכמת ודעת דיני הממשלה, כי חפץ להיות מליץ (אדוואקאט) אך באשר היה איש עני, והמחסור היה לאבן נגף ולצור מכשול בדרך חפצו זה, וידו לא השיגה די כסף לקנות ספרים אשר יכילו בהם את הדברים הנדרשים לו, לוה את הספרים ההם מיד אחד מרעיו, ויהגה בם בלילה, וביום השיב אותם לבעליהם,

וכן

וכן לינקאלין ביום עשה מלאכתו בידים חרוצות בבית הרצים, בשלחו ובקבלו מכתבים, ובלילה עת כל נפש חיה, תתן שנת לעיניה, למד דעת החוקים, כל זאת יכול אך לינקאלין לסבול ולשאת, להיות ער ביום ובלילה, כי מנעוריו החזיק את גוו ע"י המלאכה, על כן גם עתה רוחו העז — וגוו האמיץ באו כמלאכי ישועה לרוחתו ולישועתו, לתת עוז בידו וגבורה בימינו, ולמלא את רצונו בלמודים, וכמו על יובל מים שלחו שרשיהם בכל יצורי גוו, ובדי עורו לתמכם ולהחזיק בם, — בין רעיו נחשב לינקאלין לראש המתאבקים, כי כח ואומץ במתניו, וזרוע עוז לו, ויהי קל ברגליו ומרקד, אשר אין לו ערוך בכל חברת רעיו, בין המשחקים האלה בהרוהו תמיד לפרעזידענט, והוא מלא את משמרתו זאת בטוב טעם ודעת, בשובה ונחת, עד אשר כלם ענו ואמרו כי לו יאתה המשרה.

אחרי כן אחד ממודדי הארץ (Землемѣръ) בקש את לינקאלין למדוד את אדמת ניו־סעלים ויבטיחהו לתת לו חלק אחד ממשכורתו, לינקאלין ראה ונוכח כי משמרת מודד בחבל, תצמיח תועלת גדולה לחייהו על כן לָקחה לשמחת לבבו; ויקנה לו מראה פאת הצפון (קאָמפּאַס), חבל המדידה, וספר המכלכל את דרכי המלאכה הזאת, ובזמן לא כביר שלם חוקו בלמודו, וילך למרחבי ארץ סעלים, למדדה, ולהגבילה, במשמרתו זאת הראה את נפשו טוב בעמלו, ויוכח לעין כל כי «משכיל על דבר ימצא טוב, ובתוך אחי תבונה יחלוק נחלה» אך בהיותו מודד בחבל, לא השליך אחרי גוו את למודי משפטי המדינה, ונהפוך הוא בעת ההיא הוסיף על שפתיו לקח, וכנחל נובע היתה חכמתו ודעתו בלמודי הדינים והחוקים. בשנת 1835 (לספה"נ) לינקאלין בהיותו בן חמש ועשרים שנה, נבחר להיות חבר לחות דעתו באסיפת מורי החוקים במחוז איליאנס, ובשנת 1836 בעת מבחן התלמידים, לדעת אם עשו במשך השנה חיל בלמודים, עמד גם לינקאלין על המבחן, ויענה על כל שאלות המורים, בהשכל ודעת, וידבר דבר על אופניו, בלי כל מכשול ודברים יגעים, אז מצא חן בעיני המורים, ויתנו לו רשיון לעמוד למליץ, להגיד ישרי האדם בבתי המשפטים. בירח אפריל נסע עירה ספרינגפילד, היא העיר הגדולה במחוז איליאנס, ובעת ההיא לקח לו לאשה מבנות האכרים, אשת חיל ממחוז קענטוקקי, משמרת «מליץ» הרחיבה חוג תבונתו, ומיום ליום הלכה הלוך וגדול, ובאשר הוצאותיו בביתו היה מעטות, על כן קבץ על יד מעט כסף, והון לא עתק, בזמן לא כביר נודע שם לינקאלין למשגב, בכל מחוז איליאנס, וכשמו כן תהלתו לדובר צדק, ומגיד מישרים, לינקאלין הראה את כשרונותיו הטובות במשפטים רבים אשר נתכנו לפניו, לחכמה אמר ־ אחותי את, ־ ולתבונה ־ תנחומיך ישעשעוני— קרא להשכלה מעל, תעמוד הכן לפניו, צדק קרא לרגלו, ואמת היתה אזור מתניו, ידע לכלכל את כל דבר משפט באמת ובאמונה —, וכל עקוב שם למישור, כל דברים הקשים אשר סכסכו אלה באלה, והעוו את דרכם, לינקאלין בתבונתו הפתוחה והרחבה חלק אותם.

אותם בקו למפלגות, ויהפכם מצד אל צד כעוגה בלהב התנור, ויחליקם בלשונו עד אשר גם איש נבוב ילבב. ופרא אדם הבין לדעת תוכן דבר, מלבד זאת לינקאלין עמד *כתורן וכנס, באהבתו את האמת, וזמותיו עברו תמיד פיו בלי כחד תחת לשונו את הגיונותיו ומחשבותיו, הוא לא עמד בפרץ להליץ על איש במשפט, אם טרם לא תכן את רוחו, ולא נראתה לפניו צדקת האיש כעצם השמים לטוהר, בעת דברו בבית המשפט, הראה את רגשי רחמיו הנכמרים אל כל איש באשר הוא אדם הולך ומכין צעדיו על דרכי הצדקה, ובזאת תמיד דבריו היו נשמעים באזנים כרויות, וזה מקרה אחד אשר יתאר לפני הקורא את חכמתו הגדולה.

איש אחד צעיר לימים המכונה בשם ארמסטראנג, אשר לינקאלין התהלך אתו כרע כאח מנעוריו, חפאו עליו עדי שקר, וירשיעוהו במעשי רצח, העדים הראו לעין כל את דבר הרצח, עד אשר נראתה ברור רשעת ארמסטראנג, ולא היה גם מליץ אחד מני אלף, לפצות פה ולדבר דבר, להגיד ישרו לקהל השופטים, עדת הרואים רותחה כמרקחה, והמתה בערה בה על ארמסטראנג עד אשר צוו במפגיע להציב שומרים על פתח בית הסוהר אשר שם ישב האומלל, לבל יגע בו העם בשצף קצפו לרעה, כותבי קורות העתים שמחו לקראת אידו ומותו, בהיותו עוד חי, ונפשו לא נתנו עוד לממיתים. ארמסטראנג ואמו נפשם ברעה נמוגה, ואימת מות נפלה עליהם, כי כל פתח תקוה סוגרה בעדם, רחמי לינקאלין נכמרו על האומלל ארמסטראנג, וכאשר ראה ונוכח כי שקר העידו בו העדים, וכי צדקתו תאיר כשמש בצהרים, גמר בנפשו לעמוד לימין אביון, לשלוח דבריו ולרפאו, ולגאל משחת חייהו, טרם כל בקש את פני השופטים למסור את דבר משפטו לשופט אחר, אשר שם לא יודע העם שורש דבר נמצא בו, והחמתם לא תבער עליו בשצף קצף, ובחמה שפוכה, אך גם פה ע"י עדות העדים נראתה רשעתו לעין כל, כל הרואים ראו כן תמהו על לינקאלין, איפוא ימצא עוד זכות ופתחון פה להושיעהו משופטי נפשו, ולפתח בן תמותה, לינקאלין טרם כל הביא עדים כי מעודו ארמסטראנג היה בין נאמני ארץ, וילך בדרך תמים, אח"כ הראה לדעת כי בין ראשי העדים, ובין הנרשע, משלה זה ימים כבירים שנאה עזה, ואז הציע לפני העדים שאלות אחדות אודות מקום ועת הרצח, ויוכח לעיני העומדים, כי דברי העדים מתנגדים אלה לאלה, ראש העדים אמר כי המריבה היתה בלילה בין הרוצח ובין הנרצח, ובאור הירח הכיר את ארמסטראנג, לינקאלין הוכיח ע"י יסודות לוח העתים, כי בעת ההיא לא זרחה הלבנה, התוכחה הזאת ירדה חדרי לבב כל העומדים, וישתוממו למשמע אזניהם, אח"כ הוכיח את ראש העדים על אשר העז בנפשו עוז לחפא שקר על איש תמים, הולך נתיבות ישרות, אשר לעיני העם נגלתה צדקתו, בעת הוכיחו לינקאלין הביט נוכח עיני העד, ומבטו זה פלח את כליותיו כחץ שנון, ולא יכול נשוא את עיני לינקאלין אשר יזהירו קרני צדקה וחסד, ויחד כחצים שנונים יבואו חדרי בטנו, וימהר לצאת מבית המשפט, אח"כ תאר לפני העם את מצב האומלל האסיר אל בור, ורוחו הנואש, כי כל אוכל תתעב

נפשו, ואין גם אחד אשר יפנה אל תפלת הערער, הרואה את שערי מות, ומלאכי שחת בכלי מפציהם, ויכלה את דבריו בדברים כאלה «טרם בוא השמש ירפו את נחושתי הנרשע, ויוציאוהו לחפשי» אחרי חצי שעה צדקו השופטים את ארמסטראנג, כאשר הוא ואמו כרעו ונפלו לרגלי לינקאלין ויביעו לו תשואות חן חן, הוא הציב גבול לרוחו הגבוה, השמח בשמחת הנמלט משחת בלי, ובלי כל גאה וגאון לצדקות עשה, הביט ימה ויאמר «השמש עוד לא באה, ואתה ארמסטראנג חפשי!...» הדברים האלה נגעו עד לבב כל העומדים, ויתפלאו על האיש הגדול הזה, אשר זרח כשמש בצאתו בין פרחי הטבע....

וכן לינקאלין מנעוריו הקדיש חייו למלאכה ולעבודה, וילך מישרים בכל מעגל טוב, על כן היה בכל דרכיו משכיל ומצליח, ויעל בגרם מעלות ההצלחה מעלה מעלה, ועד שמונה ועשרים שנה להולדו, היה רועה צאן אביו, אכר עובד אדמה, קוצר במגל בשדמות עושה אוכל, חוטב עצים בסבך עץ קרדומות חרש עצים, חרש בונה אניות, גם רגליו לא חשך ללכת אל עבודת מסלת הברזל, מלח על אניות תורן, ראש ההובל באניות סוחר, ועל אנית הקיטור, סוחר מרכולות קטנות, בן משק בית חניות, שר חיל בהמלחמה נגד הכושים, שר בית הרצים, מודד בחבל, חבר באסיפת מורי החוקים, ולאחרונה מליץ בבתי המשפט, ועל הנקודה הזאת נקודת מליץ, עמד —, ומעת ההיא במשך עשרים שנה, לא השליך את משמרתו זאת, ולא הלך עוד בגדולות ונפלאות כאשר נסכן.

לינקאלין באשר תבונתו הרחבה שלחה קצירה גם עד ים עניני המדינה, ולפניו נתכנו עלילותיה, לכן גם בהיותו מליץ, לא השליך אחרי גוו מלהגות בעניני המדינה, וימודד בשעל תבונתו, ובמאזני חכמתו את כל אורח ומסלה אשר אחזה לה הפאליטיק. אחרי אשר נבחר באסיפת מורי החוקים באיליאנס, בחרוהו עוד הפעם לשלשה שנָתים (Три Двухлѣтіи) במשמרתו זאת בזמן לא כביר עלה למעלת ראש האסיפה, ונתן בידו נס להתנוסס, בהֶחָשבו על מפלגת ראשי האסיפה מתנגדי העבדות, אשר דרכו הציהם דבר מר, לירות בלב אדוני הכושים, אז לינקאלין דרך קסתו ויכוננה ללב «עם לא יבין, עם אמעריקע הדרומית» וישפוך כמים עברת שנאתו אל «חבורי עצבי הסכלות אלה, אשר נדמו מבלי דעת, כי רעות במגורם ובקרבם להכביד עול העבדות על הכושים, ובעיניהם כבהמה המה להם» דברי לינקאלין גם בעניני המדינה היו ברורים ומזוקקים, וידבר בלב טהור ורוח נכון, ולזאת בזמן לא כביר השמיעו קול תהלתו בקהל רב, כי היה מן המטיפים הראשונים אשר כחם בשפתיהם, ואונם בלשונם להגיד לאדם ישרו ולהציבו על דרך טוב, אמרותיו עוררו רגש קרב איש ולב עמוק, וימשכו אליו בעבותות אהבה מסותרת, ויראה מגולה את כל חברי האסיפה, ובמשך שנים רבות הוא היה מנהל האסיפה, ופעמים לא מעט, הוקם על בתור בוחר פרעזידענט, — נכון לדעת לקורא, כי באמעריקע בעת בחירת פרעזידענטין, אין לאל ידי העם בעצמו לבחור ראש עליו, אך כל מחוז יבחר לו בוחרים, מספר הבוחרים ישוה למספר הצירים הנשלחים מאתם אל אסיפת בחירת

פרעזידענטין

פרעזידענטין, בוחר פרעזידענט לא יוכל להיות לא שלוח הקאנגרעס, ולא חבר האסיפה, והבוחרים אינם באים בסוד האסיפה, אך מחוים דעתם בדבר הבחירה במקום מושבותם, ואחרי רבים מהם יטה הקאנגרעס, וכן לינקאלין פעל ועשה בכל מאמצי כחו לטובת קאנדידאט אחד מבעלי החרות, אח"כ בשנת 1846, אחד ממחוז איליאנס בחר את לינקאלין לראש בהאסיפה בעיר וואשינגטאן, לינקאלין גם שם הביע שנאתו העזה לעבדות המושלת באמעריקע, ויאמר «עד הנה עוד נאחזה הרשעה כלענה בעקב אמעריקע הדרומית, בשאפם לשום עפר בראש דלים ולכתת תחת רגליהם את הכושים, אשר מצור אדם אחד חוצבו אתם, ובצלם אלהים נבראו כמוהם, והכלם לא ידעו הבוערים בעם» אך דבריו הנכוחים והישרים לא היו לעזר ולהועיל לנתק את עבותות העבדות, כי אזרחי אמעריקע הדרומית, הקשו את ערפם לבלתי שמוע ולבלתי קחת מוסר השכל. אולם כל זאת אלצהו לעשות מעתה מעשהו במועצות ודעת, ורוח נכון חדש בקרבו, להוציא יקר מזולל — ויעבור עליו מה — ולהפוך את עמק עכור לפתח תקוה בעד הכושים העניים והגועים מנוער ובשנת 1848, לינקאלין יגע בכל לבו ונפשו, בתוך האסיפה, כי יקימו על בתור פרעזידענט את איש אחד מראשי אסיפת בעלי החופש, את הגענעראל טיעלאר, אשר בעינים מזרות שנאה הביט על האנשים אשר השחיתו והתעיבו עלילה, לשים את צוארי הכושים בעול העבדות, ולמאסם עד כי בתוך בני אדם לא יתחשבו.

לינקאלין כאשר כלה משמרתו שנתים ימים בהאסיפה, לא חפץ לשים עוד את צוארו בעול הקאנגרעס, ובמשך חמש שנים עזב את דבר הפאליטיק המשחקת בתבל ארצו, ולא שמר עוד את מזוזות פתחיה כאשר נסכן, ויבלה את ימיו במשמרת מליץ (אדוואקאט) וידבר נגידים בכל בתי המשפט, חס על דל ואביון, ויצילם מכף מעול והומץ, וביתר שאת ויתר עז, שם עין בקורת על בניו לאמנם על ברכי ההשכלה, אך במשך חמש השנים האחרונות כת מושלי עבדים הלך הלוך וחזוק עד למאוד, וישגה ברוב אולתו על כת הרעפובליק אשר שלח את עבדיו להפשי, ויזרע לו לצדקה לחום על האומללים הכושים אשר מעוצר וממשפט לוקחו, ובשנת 1850 מושלי העבדים גזרו אומר, להשיב את הכושים החוסים בצל כנפי החרות אל בעליהם, לעבוד בם עבודת פרך כבראשונה. אחרי כן בשנת 1853 שמו גם חוק ומשפט, כי כל איש אשר יחבר ספר נגד העבדות אחת דתו להסגר על עשרה או עשרים שנה בבית הכלא, עתה נוכחו כלם כי עוד מעט ומוטות כנפי העבדות ימלאו רוחב גם ארץ הרעפובליק, וברוחה כי עז, תהרס קיר וחומת חירות ההגיון, ואת מעשי הצדקה תפיל במהמורות בל תקום עוד לאור על המתלוננים בצלה.

אך כת מושלי עבדים אשר השחיתו והתעיבו עלילה, ומעשי תעתועיהם לרדות באף ובמקל חובלים עם הכושים, עמדו לאבן נגף וצור מכשול בגורל חבורת שתי כברות ארץ אמעריקע (Американскій Союзъ) ויהיו לפח ולמוקש בעניני המדינה והליכותיה, וביחוד סכסכו את מועצות ודעת לינקאלין. אז אנשי הרעפובליק־ אשר עד כה כמעט לא השיבו חורפיהם דבר, וגם בעת צאתם לקראת נשק קנאת

מושלי

מושלי העבדים שבו תמיד כליהם ריקם , באשר לא עשו מעשיהם בהשכל ובחכמה, בלי תום לבב , בלי סדר ומשטר, וכל מפעלותיהם היו כצרור אבן במרגמה, וישתכרו מפרי מועצותיהם אל צרור נקוב—עתה התעוררו כגבורים ברוח חכמה וברגש תבונה, להשיב צור חרב גאה וגאון כת מושלי העבדים לבל ירימו עוד למרום קרנם , גם האנשים יקרי הערך במחוזות אמעריקא הצפונית שערו בנפשם ויעבור עליהם מה ! לשלוף חרב קנאת הכושים מתערה עד כי יסוגו אחור חפצי רעתם — , בתחילת שנת 1854 טען באמעריקא הצפונית וצפונית מערבית , התעודדה עדה חזקה , ובראשם לינקאלין אשר גם הוא כתואר כלמו, כונן מצעדיו על דרך הפאליטיק , וישם הראה את נפשו טוב בעמלו, ויגע בכל מאמצי כחו לטובת כת הרעפובליק .

באחרית שנת 1854 לינקאלין יחד עם אנשי עדתו יעצו להדיח משאתו את הסענאטאר שילידם , ותחתיו יבחרו את קאנדידאט אחד מעדתם , בדבר הזה לינקאלין הראה לעין כל , כעצם השמים לטוהר, כי לשונו לא תצמיד מרמה בבחירה הזאת , למען יצמח ממנה פרי תועלת לעצמו, כי ישיחו בו יושבי שער, אך תאר את הבחירה בתום לבב — לדבר אמת וצדקה , וישם אותותיו אותות כי אין תהפוכות בלבו, להיות כעוגה בלי הפוכה , ללבוש אדרת שער למען כחש , ולחנן קולו בעד איש אחר, ובאמת יחפוץ טובתו ותועלת עצמו . מן המתנגדים לעבדות , מהם אשר בקשו לבחור את טרומבולא , ומהם ההפצים בלינקאלין, לינקאלין ראה אחרית דבר מראשיתו כי בעת בחירת קאנדידאט,מספר הבוחרים מכת מושלי עבדים,יעל וירבה ממספר הבוחרים מבני הרעפובליק , אז חש עתידות לו ויבקש מאת פני הנכבדים היושבים ראשונה בממשלת הרעפובליק , להרים קולם לטובת טרומבולא , ותקותו לא נשארה מעל כי בחרו את טרומבולא בתור סענאטאר, הבחירה הזאת מכת הרעפובליק היתה כחץ פתאום לכת מושלי עבדים במחוז איליאנס , בשנת 1856 כת הרעפובליק הרים את הקאנדידאט אשר בחר לו, בתור פרעזידענט , וירכיבו את טרומבולא לראש עליהם ובזאת הראו כי חזקים המה באמעריקע הצפונית , אך הקאנדידאט לא באמת היה נבחר בתור פרעזידענט , כי רבים וכן שלמים שם פחדו פחד, פן תפרד ותקרע אמעריקע הדרומית מברית הברתם ואז תהיה לממלכה נפלגה .

בשנת 1858 כלו הימים הקצובים למשמרת הסענאטאר דוגלאס , בוואשינגטאן, כת מושלי העבדים בחרוהו עוד הפעם לקאנדידאט בבחירת היועצים (סענאטארים) וכת הרעפובליק בחרה בלינקאלין לקאנדידאט , טרם הבחירה דוגלאס סבב את כל המחוז להראות את מפעלותיו ועמלו להכין את העבדות ולסעדה, למען ימצא חן בעיני מושלי העבדים הרבים ; לינקאלין בחפצו לשוך את דרכו בסירים , גם הוא במשך שני ירחים , סבב את איליאנס , וחדשים לבקרים דבר דברים יורדים חדרי בטן, בכל עיר וכפר, אך בזאת לא אמר עוד די, כי עוד לקח לו מועד וזמן, להועד את דוגלאס במקום אחד פנים אל פנים , וללחום אתו בלשונו־לאמר «כל איש יגיד מה שחו ודעתו בעניני המדינה , ואז נראה מי מאתנו יגבר, או יחד לא נרומם , וישימו לאל מלתנו» הדברים האלה ירדו כחצים שנונים בלב דוגלאס , בכל זאת לא חפץ להיות לכלמות בעיני כל

העם

העם, בגלותו יראתו להתגרות מלחמת לשון עם לינקאלין ויבטיחהו לבוא ליום הכסא, אחדים מאוהבי לינקאלין שם פחדו פחד, כי רפתה לשון לינקאלין לעמוד נגד מטיף וגבר חכם בעוז כדוגלאס, כי כל לשון תקום אתו למשפט ירשיע, אך באחרונה ראו את אשר לא סופר להם, ואת אשר לא שמעו מעודם, התבוננו כעת בלינקאלין, — הגיונות המיוסדות על אדני פז החכמה — לשון מדברת גדולות — ומחלקת את מבטאיה כחמאות — לב יודע מרת נפש הכושים תחת עול העבדות, ורגשי רחמים הנכמרים כשלהבת יה — . . . כל אלה עשו את דוגלאס לאיש נדהם, וידבר שובב בדרך לבו, לתוהו והבל כלה כחו ולשונו לסכסך את דברי לינקאלין, ולהחשיך עצה במלין בלי דעת, אך לינקאלין לא נוקש באמרי פיו, וירעם קולו הדובר בצדק ומגיד מישרים נגד קול אויב, ומפני עקת רשע, עד כי גם שונאיו ומנדיו הודו כי אתו הצדק והמשפט, ולו נאוה תהלה «אף כי שנאתי את לינקאלין» אמר אחד מהם «בכל זאת לא אוכל כחד תחת לשוני, כי נגידים דברי לינקאלין, ומפתח שפתיו מישרים, ודבריו יוכיחו כי גם רוחו ולבו נאמנים את הצדק» על כן רבים מאויביו יגעו להשמיע בחוץ קולם, כי דברי לינקאלין אשר בין נואמי נאום יתהדר, לא יצאו מפיו, אך כותבי קורות העתים בהחזיקם בתרמית להשמיע קול תהלתו לא בצדק, הרום מלבם, ויכתבום על הלוח בשם לינקאלין, — בכל דבריו לינקאלין הוכיח לרשעים מומם — להעביד בפרך את הכושים, ולהכותם באגרוף רשע —, וישם נוכח פניהם את אשר יעבטון ארחותם, ונתיבות עקלקלות יאחזו בדרך הפאליטיק באמעריקע הדרומית, בעת בחירת הסענאטארים, מספר בוחרי דוגלאס היה 122,000 ובוחרי לינקאלין היו במספר 126,000, אך בוחרי לינקאלין לא הלכו גבר במסלתו, ויהיו בלי סדר ומשטר, הם לוקטו לאחד אחד, במחוזות שונים, ולא כסדר הבחירה אשר מחוזות אחדים יענו ויאמרו פה אחד בעד האיש הישר בעיניהם, על כן הרימו את דוגלאס עוד הפעם בתור סענאטאר, ובין כה וכה מריבת לינקאלין עם דוגלאס, משכה אליה את עיני אמעריקע צפונית, ומערבית, כלם קראו בנפש גרסה לתאבה בתוך לוחות העתים את דברי לינקאלין והגיונותיו, ויכירוהו כלם לאיש אשר צדק יקראהו לרגלו, ובפיו האמת נאדרת בכח, מעת ההיא לינקאלין נודע למשגב בכל אמעריקע, אך רבים ראו אחרית דבר, כי עוד עמל ויגיעה רבה עומדת בדרך לינקאלין על כר הפאליטיק, ועוד יְלַחֵץ להרוס חומה בצורה, וקיר נשגב, העומדים לשטן ולאבן נגף בגורל בני אמעריקע צפונית, בעת ההיא גם העבדים הכושים נמשכו אליו בעבותות אהבה, ואף כי לאדוניהם אבירי הלב, היה הדבר הנשמע באמעריקא, «לשלח רצוצים חפשי» לדבר סתר, בכל זאת העבדים שמעו דבר מאחריהם, כי קרבה אל נפשם גאלה, וכי לינקאלין חושב עליהם מחשבות טובות, לתת להם אחרית ותקוה, ובימים האחרונים חשבוהו לאיש אלהים הבא מסוד אלוה, סוד קדושים רבה, וכראותו כי מלאו מחשכי ארץ נאות חמס, עמד בפרץ לזרוע צדקות ועוז בארץ, ולהוציא יקר מזולל. —

באו ימי הפקודה, קרבה עת בחירת הפרעזידענטין, (בשנת 1860) כת הרעפובליק

הרעפובליק התעוררה לקול התור הנשמע באמעריקא, עוד ארבע שנים לפני כן קדמו אנשי הרעפובליק, ויביאו לטובת הקאנדידאט שלהם שתי חמישיות מחלקי מספר הבוחרים, הקאנדידאטין מכת הרעפובליק היו סיוארד—טשעס—בעטס—ולינקאלין. 16 טען מאַי בעיר טשיקאַהאָ נתאספה אסיפה מכת הרעפובליק לבחור מכל אלה קאנדידאט אחד, האיש אשר לו יתר שאת ויתר עז, היה סיוארד, כי היה גבר חכם בעוז, ותהי האמת נר לרגליו ואור לנתיבותיו, אך האיש סיוארד הלך בגדולות ובנפלאות ממנו, ויעד גאה וגאון, ואנשי אמעריקע הדרומית שנאוהו יותר מלינקאלין, כי את לינקאלין חשבו לאיש הולך בדרך המלך... ולא בונה בשמים עליותיו, אף כי הגיונות שניהם על מצעדי האמת כוננו, והגות לבם תבונות; וכן סיוארד כתב אל רעיו כדברים האלה אשר יריחו בצדק ובמשפט... «מי אשר לא יחפוץ לשים צואריו בעול העבדות, יסיר אגודות מוטה גם מעבדיו, וכל השונא מוסר וחמס ידיו יפלם בארץ, לשוך בסירים את דרך החרות בעד אחרים, לאיש ההוא לא יאתה דרור, ובסוד החרות אל תבוא נפשו».

אל האסיפה בטשיקאהא באו אנשים רבים במספר שלשים אלף לראות איך יפול דבר הבחירה. האסיפה זמן כביר פסחה על שתי הסעפים, ולא ידעה את מי להושיב על כסא הפרעזידענט, פתאום שר אחד אשר השתומם כי אין עד כה מפגיע, ואין קול ואין קשב, הביא לפני העדה שני מטות מהודרים במשבצות זהב, ובפרחים נותנים ריח ניחוח, וכתוב עליהם מלמטה, כי לוקחו משלשת אלפים המטות אשר הטבם ויכינם לינקאלין בידים חרוצות, בהיותו עוד חרש עצים... על המחזה הזה התפלאו כל הרואים, ולבבם רחש דבר טוב ותהלה ללינקאלין, כי בפועל כפיו ובחכמתו כי נבון הוא, התרומם מאשפתות, ויתישב בין נדיבים, נדיבי ארץ, ועל כן בחרוהו למשנה פרעזידענט, מהיום ההוא והלאה בכל מחוזות כת הרעפובליק, חברי בתי המשחקים (Клубы) חפשו ממטמונים את מטות מעשי ידי לינקאלין להתפאר, ויהיו המטות לנגינות, וכלם רננו בקול לכבודם וישאום בשמחה ובחדוה כנס ודגל ארצם, אשר הרתה וילדה גבר חכם בעוז וישמיעו קול תהלתו בקהל רב, וברוב עם שרו לו שירים נעימים, ויעשו לו הדרת מלך...

בחירת לינקאלין בתור משנה (קאנדידאט) עוררה קול שמחה וקול ששון גם בכל חבל נהר מיסיסיפא, וקולות כלי התותח (קאנאנען) כרעם בגלגל נשמעו בכל עבר ופנה, לינקאלין ראה בזה את השנאה העצורה כאש בעצמות כת החרות לדבר העבדות הצרורה בצרור הרשע, ואת רצון אנשי הרעפובליק, בקרבם כתנור לבם לשום רסן ומתג בפי השערוריה האחוזה באשורי מושלי העבדים, וחח־באף ההולכים בשרירות לבם... אולם חזה לינקאלין עתידות מראש כי חומה בצורה עוד עומדת בדרך צדקתם, וחירות הגיונותיהם, ויבן כי רעת מושלי העבדים עוד חזקה היא לבלי חוק, ורפואות תעלה אין לה, אם כי לצאת לקראתה בחרב נוקמת... ואז הלא מרה תהיה לו, כי כלם יגולו על ראשו עון האשמה במבוכת אמעריקא, — לינקאלין גם אחרי אשר הוקם בתור קאנדידאט, לא הלך בגדולות

ולא

ולא דבר בצואר עתק; בעת אשר נפל עליו גורל הבחירה, רעיו אך בכל מאמצי כחם יכלו להוציאהו מהמון העם, ולהראותו לעיני הקהל, וכן גם אחרי הבחרו בתור פרעזידענט באחרונה, הענוה היתה נר לרגליו, ואור לנתיבותיו, בשנת 1861 בשובו עם כל בני ביתו לעיר הבירה, ישב בעגלה הפחותה והשפלה אשר על מסלת הברזל, יחד עם אכרים עובדי אדמה, ואצלו ישבו ארבעה רוצחים אסורים בכבלי ברזל.

לימי אחרית בחירת הפרעזידענט, נשארו ירחים אחדים, רעי לינקאלין בחפצם להודיע את מעלות רוחו בעניני המדינה לתושבי אמעריקא, ולתת בלבם אמונה אומן, כי אמת יהגה חכו, ולא יחצוב לו בארות בארות נשברים אשר לא יכילו המים, אספו את כל הדברים אשר יצאו מפי לינקאלין, וידפיסום בשנת 1858 טען, החבור הזה נדפס יותר ממיליאן עקזעמפלארין. בעת ההיא כאשר כת הרעפובליק היתה לב אחד ומחשבה אחת, ויעש מעשהו בהשכל ודעת, כת מושלי העבדים נפלגה בין שלשה קאנדידאטין, מספר הבוהרים בהקאנגרעס היה שלש מאות ושלשה אנשים מהם 183 היו משמונה עשר המחוזות אשר אחזו באשורי הדעת והתבונה, לשלח את הכושים חפשי, 120 בוהרים מכת מושלי העבדים אשר עוד הקשו את ערפם לבלתי שמוע ולבלתי קחת מוסר.... בוחרי דוגלאס היו במספר 12 בעלי 39 ברעקענרידזש 72 לינקאלין 180, הבחירה הזאת אשר נפלה חבל בנעימים ללינקאלין עוררה את כל אמעריקא הצפונית, לחדות בשמחה את פני הפרעזידענט החדש, ובכל רחובות קריה הידד קראו, אנשים אשר מעודם לא ראו איש את רעהו, מחאו כף על כף, ויאמרו «האח ראתה נפשנו! הפאליטיק חדשה כנשר נעוריה».

מעת בחירת פרעזידענט עד התישבו על כסאו, כמנהג אמעריקע יעברו ארבעה ירחים, במשך הימים האלה, תושבי אמעריקע הדרומית, הודיעו כי נקרעים המה מחבור אמעריקא, ויהיו לממלכה נפלגה, הסער באמעריקע הדרומית הלך הלוך וסוער ומי קנאתם נשאו דכים כקולות מים רבים אדירים, אנשים רבים ממחוזות צפון אשר יראו ופחדו לפלגות אמעריקא הביעו רצונם, כי לינקאלין ישים חוק ומשפט אשר ישקיט את רוח כת מושלי העבדים, ואיש אל ירב, ואל יוכח איש.... רעי לינקאלין התנגדו נגד הרצון הזה, ויאמרו «טרם בואו לכהן במשמרתו, פרעזידענט חדש, יחשב כאחד העם אשר אין לאל ידו לגזור אומר בארצו» גם לינקאלין ראה ונוכח כי לבושת ולחרפה היא לו, לכונן פעמיו אף צעד אחד, ולהתרפס ולהשלים עם הכת ההיא אשר התנגדה נגד בחירתו, בחרקו שן ובהפרדו מאגודת אמעריקע, לכן אמר לינקאלין «אבחר מות מחיים, ויקר המותה בעיני, מתת מוט לרוחי ולעשות דבר מה הנוטה לחפץ כת מה"ע, חלילה לי משלוח בעולתה ידי, ולהיות כמרים עול על לחייהם, כי העלילה הזאת תֵּרָאֶה כי אני קונה לי ממשלה בארץ, וכל ממשלתי אשר על פי חוק הבחירה לי היא, תלויה אך אם אעשה את רצון אמעריקע הדרומית, ואף כי ראיתי חמס וריב

באמעריקע

באמעריקע, ורבה משטמתם על אשר הסירותי את פני הלוט הלוט מעם הארץ, להראותם דרך חיים תוכחות מוסר, ולהתיר אגודות מוטה, בכל זאת לא אמיר כבודי בקלון, לשים שם חוק ומשפט כרצון מושלי העבדים בתקוה חנפה, למען חבוש כעסם וחמתם, חלילה לי מלעשות כזה, החוק אשר חקקתי לטובת החרות, נכון יהיה כיתד במקום נאמן, ואני אשים מחסום לפי, עד יעבור הוות, וישתוללו אבירי הלב הרחוקים מצדקה, ויבושו מעצתם» ואף כי כל ההודעות האלה אשר יצאו מפי לינקאלין, כמופת היו לרבים, בפלסם להם נתיב שלום גם בלבות כת מה"ע, אך לינקאלין חזה עתידות, כי השלום הוא כקיר נטוי וגדר הדחויה, וימיו לא ימשכו, באשר כת אחת אחוזה באשורי הדעת והתבונה, ותכונן צעדיה על פעמי החרות, וכת השנית עוד באחת תבער ותכסל, ולב הותל יטנה להעביד בפרך את ההודים, אפס אחרי כל אלה גם על רוחו לא עלה, כי הריב יאחוז דרך עקלתון, להיות הרב המתהפכת ולעורר סער מלחמה בין שתי הכתות, כי מכל הליכות כת הרעפובליק נראה כי שלוים ושאננים יושביה, ומעולם לא הביטו עמל, כי תשיגם מלחמה עם בני עולה, ורבים מהם בקשו לבער את העבדות בשובה ונחת, בהשקט ובטחה, אך מה"ע פחדו פחד אולי הבטחון אשר הבטיחום תושבי צפון, לבל יתערבו בחוקותיהם אין לו יסוד מוסד, ושרשו אך כקורי עכביש, אשר לא יצלח למאום, ולא יציל את נפשם מיד להבת קנאת הרעפובליק, לכן בקשו לשלח קצירי חוקותיהם ודיניהם בכל אמעריקא ולעולל בעפר את קרן משפטי הרעפובליק, ובהיות כי ראו אחרית דבר כי הפרעזידענט החדש יעמוד לאבן נגף ולצור מכשול להם במפעלותיהם, ואז את כלם ישא רוח יקחם הבל, ולא יוכלו לבצע את מזמותיהם, לכן נפלגו מברית האחדות, המפלגה הזאת היה היתה מכבר, לולא הרחיקוה אנשי הרעפובליק ברוחם אשר אך בין נתיבות שלום ישקוטו, ולא יחפוץ מדנים....

כאשר הפרעזידענט הקודם, ושרי יועציו היו מכת מושלי העבדים, על כן הגנו עליהם בכל מדרך כף רגליהם, שר הצבא שלח אל אנשי חיל דרום, מבית אוצר כלי המלחמה, בצפון אמעריקא, קני רובה במספר 115,000 וכן מעט מעט תושבי אמעריקע הדרומית הכינו הכל למלחמה. לינקאלין הבין את מצבו הרע כעת, ובנסעו אל וואשינגטאן עיר הבירה, אמר אל רעיו «פחד פחדתי ויאתיני, ואת אשר כבר יגורתי, עתה בעיני אראה, כל הדברים יגעים כעת, וכאבי גדל מאוד, הגורל אשר נפל עלי כבד הוא מגורל כל הפרעזידענטין, אשר היו לפני אחרי וואשינגטאן, אך מה אפוא אעשה? הן לא יצא מעפר און, ה' הוא צוה ויעמוד» אך כמעט נחם ממורך לבבו, ומרוחו הקשה, ויאמר «את הרעה נקבל היום, ואת הטוב בימים יוצרו, עת יזרח חביון עוז האמת והצדק כשמש בגבורתו סלה!...

מכל אלה המבין יבין כי לינקאלין בשבר רוח ובעצבון לב, עזב את ספרינגפילד, היא עיר אשר בה עונג ונחת שבע כל ימי היותו בתוכה, ויבלה בטוב ובחיים נעימים את ימיו, כי עתה ראה לפניו חיים חדשים המלאים עמל ותלאה, טלטלה גבר, והרדה לרגעים לקול עלה נדף, היים אשר תשכון עליהם ענגה, ודרכם נסתרה

נסתרה אם לחיים אם למות, טרם הפרדו אמר לשריו «אזכרה ראשיתי ואבינה אחריתי! פה בספרינגפילד אמרתי אשקטה ואביטה במכוני, אצא ואורה צדק לעמי, ואסיר את מסוה הסכלות מפניהם, אך לא כן יעץ אל — הוא צוה לצאת לקראת נשק. . . ולשבוע נדודים, ואני . . . מה אעשה ? !»

בהיותו בדרך לינקאלין עמד בכל הערים הגדולות לנוח מדרכו, בשבתו בעגלת מסלת הברזל, מצאו שומרי ראשו תחתיו כדור כלי התותח, אחרי כן נודע לשרי המחוז, כי התחכמו פריצי הארץ, ויערימו סוד להצמית בבור את לינקאלין, או לתפשהו חיים בבואו אל עיר באליטימאר, ובנסעו ברחובות קריה בלי לוית שומרי ראשו, וסביביו יסובבוהו אנשים רבים לחדות בשמחה את פניו. — וכמעט נטיו רגליו, וילכד ברשת זו טמנו לו, לולא שרי המחוז חשו עתידות לו; ויעבור לינקאלין את באליטימאר בלילה, וחיל צבא רב שמרו אותו מכל פגע ואסון, ויבוא וואשינגטאנה שני ימים קודם המועד אשר חכו לו, ועל כן שונאיו לא יכלו לבצע את מזמותיהם, אחרי כן ברביעי לירח מעריץ, לינקאלין ישב על כסא פרעזידענט ביום ההוא טרם שבועתו להיות נאמן לעמו ולארצו, התעודד כגבור, וידבר דברים כמתלהמים לפני העם בשפתים דולקים, וברום לב, ולשונו לא הצמידה מרמה: ויגד לעמו איכה ימשול עליהם בימים הבאים, ואיך יורה אותם בדרך ילכו. כל, דבריו אשר יצאו מפיו היו נכוחים למבין, וישרים למוצאי דעת, ומתוכם נגלו כספר כל הגיונותיו ומזמותיו, כי הגות לבו תבונות, ואמת יהגה גם חכו, ויותר דבר ויוכח ליושבי אמעריקע דרומית, כי מעשיהם מעשי און, ופעל חמס בכפיהם, ויאמר «תושבי המחוזות האלה, דור סורר ומורה המה, הפרו ברית אשר כרתו עם אמעריקע הצפונית להיות לאגודה אחת, וילכו שובב בדרך לבם, להיות ממלכה נקרעה, על כן באשר הם היו אוילים בדרך פשעם, ויהיו מורדי אור האחדות, גם אנחנו יושבי צפון נפר את הברית אשר כרתנו«לבל נתערב בחוקותיהם ובעניניהם». —

לינקאלין השיב ריקם את פני המבקשים אותו להכריע ביניהם, ובין פלגות אמעריקע, אולם יעצם לאסוף קהל עם, והם יכריעו ביניהם כאשר יש את נפשם, כל אלה יוכיחו כי הענוה היתה נר לרגלי לינקאלין, ואור לנתיבותיו, ויתחשב לעבד עמו, ומעודו לא לבש אדרת שער למען כחש, — כי כמים הפנים לפנים נגלה לפניו רצון העם, העצור כאש בתוכו, לבער את העבדות מארצם כאשר יבער הגלל, וכי—כאש ושלהבת יה תבער בו אהבת רע כנפשו, ויהי עושה ורודף שלום לרחוק ולקרוב, ויבקש להסיר את הריב, לשום דמי מלחמה לשלום, ולכונן שובה ונחת בארצו.

בין כה וכה תושבי אמעריקע דרומית התנפלו פתאום על מחוז אחד ממחוזות צפון, ויאחזו בו, אחרי כן אספו ששת אלפים אנשי חיל, וילכו אל וואשינגטאן, להצר עליה, ובוואשינגטאן בעת ההיא היו אך שש מאות חלוצי הרב תופשי חנית וכידון בכפיהם, לינקאלין בשמעו זאת נע לבבו כנוע עצי יער מפני רוח, כי היה מושלך ונעזב מכל אנשי חילו, אך כוכבי ההצלחה לא אספו בעדו את נגהם, ומעט מעט אנשי חיל מאמעריקא הצפונית החלו לבוא לעזרת העיר וואשינגטאן ולהסך עליה באברת גבורתם, וכן הצילו את עיר הבירה מיד להבה ומכלמות עולם, תושבי

 צפון

צפון התעוררו לקול אויב ומתנקם, וחמתם בערה בם על דור לא נאמן את צדק רוחו, וע"י רוח הקנאה העזה כמות אשר סערה בקרבם. ובאחרית השנה ההיא היו עם לינקאלין חמש מאות אלפים אנשי חיל אשר עצה וגבורה להם למלחמה, תושבי אמעריקע הדרומית הציבו גם הם כמספר הזה, מצדם היתה המלחמה באכזריות נוראה, אך מעט מעט ויד אמעריקע הצפונית רוממה, ובעת ההיא שאלת העבדות הלכה הלוך וחזוק, בשנה הראשונה להמלחמה, נתן חוק לבל יסחרו עם הכושים, ולבל יעשום למקנה וקנין, בשנה השנית לקחו אותם במשמרת הצבא (שבעים אלפים באו בצבא לינקאלין) ויעבירו את העבדות ממקומות אחדים, בשנה השלישית גדל מספר המחוזות אשר באו בם פקודי הממשלה לשבר עול העבדות, ולנתק מוסרותיה, ויגזרו אומר לשלח את הכושים הפשי, גם במחוזות ההם אשר נפרדו מהיות בכלל אגודת אמעריקע, ובאחרונה בשנה הרביעית, אסיפת וואשינגטאן גזרה אומר לכתוב בספר החוקים חוק חדש, «להעביר את העבדות מכל אמעריקא, וממשלת זדון כליל תחלוף».

ככלות ארבע שנים לממשלת לינקאלין, נבחר לינקאלין עוד הפעם לפרעזידענט, מחוזות אמעריקא הדרומית קוו כי יבחר פרעזידענט אחר, ואז מסלותיהם ירומון גם במדרגות העבדות, אשר אוצר כל כלי חמדה היא להם, ומעשי זדונם יוסיפו שורש למטה, ויעשו פרי למעלה, אך מה נמס לבם, בראותם כי תקותם נשארה מעל, ומשתי מאות שלשים וארבעה בוחרי פרעזידענט, שתי מאות ושלשה עשר, בחרו בלינקאלין, אשר הוא באחת ומי ישיבנו לשלח רצוצים חפשי למורת רוחם ולדאבון נפשם הצמאה להשפיל ולהשח לארץ את מין האדם. עתה ראו עין בעין כי כל תקותם אבדה וכל מזמותיהם עלו בתוהו, חילם היה טרף לאבחת חרב ביום מלחמה, ראשי עריהם נפלו בידי אויב, וביתר שאת ויתר עז הביטו בעיני קנאה וכעס על אמעריקע הצפונית אשר תלך הלוך וחזוק מיום ליום, ועצומים עושי דבריה.

השמחה והששון באחרית המלחמה, מצאו נתיבות בלבב כל בני ארץ אמעריקע, ובכל גוי ואדם יחד, לשוא עט, שקר סופרים, לתאר כל חדותם ועליצותם אשר כמשק גבים שקקו בהם, בכל עיר ועיר כפר וכפר עשו משתה ויום טוב, כל החנויות סוגרו, כל עבודה בשדה שבתה לקול התור הנשמע בכל מרחבי גבולות ארצם, בכל מקום הניפו נס, השמיעו קול פעמונים, ולקול המולה גדולה הציתו אש בכלי התותח, וישירו שירי אמונה *), בכל בתי המדרשים, המטיפים הטיפו דברי ששון, וישמיעו בקול תהלת לינקאלין, מנורת שמן בערו בכל רחובות קריה, והם שמו אותותיהם אותות כי יום משתה וחג הוא לכבוד המנצח לינקאלין, עטרת גאות ארצם.

בכל זאת כל הכבוד הזה והדרת מלך, אשר סבבו את לינקאלין, ויעטרוהו בכל מדרך כף רגליו, לא העירו גאוה בלבבו, ולא הסיגו גבול ענותו אשר היתה נר לנתיבותיו מימים ימימה, וגם המזמות אשר חשבו אויביו להצמית בבור חייו לא קראו לחמת נקמתו, להנקם מאויביו חפצי נפשו.

עוד בשנת 1864 — בגליון מכותבי קורות העתים, נדפסו דברים אחדים מסור

*) Религіозныя Пѣсни

מסוד כמוס בין אויבי לינקאלין להרגהו ולהורידהו שאולה, עוד מתחלת ימי המלחמה, יושבי אמעריקע דרומית קראו להורגים במחיר מילליאן דאללערין. לינקאלין ענה אל אזהרות רעיו לאמר, «לא אבין במה ייטיבו הדרומים את דרכם, בהעלותם את מותי על מזבח נקמתם הלא אדם אני ולא אל, ומותי לא יוכל לעמוד למכשול בדרך הצדקה האחוזה באשורי המון העם כעת, — כמעט הקימוני על בתור קאנדידאט, והנה מכל עברים אשמע קול צלצל כנפי מכתבים, אשר יעיפו אלי, וברגליהם זקים חצים ומות, וכלי משחית בידיהם להשמידני, המכתב הראשון הביא פחד בלבבי, ואימת מות נפלה עלי, אך כאשר הסכנתי אתם, לא הרגיזו עוד את לבבי, כי ראיתי ונוכחתי אשר אך מאלה ומכחש יספרו, האזהרות האלה נמשכו עד אשר עליתי על כסא פרעזידענט, ויהיו באזני כשיח שוא וכטיח תפל» בפעם השנית פקיד אחד משומרי ראשו אמר לו כי אם לא יזהר, אז כפשע בינו ובין המות, כי שתו עליו אויביו מסביב פחים וצנים, לינקאלין הקשיב לקול דבריו ולא דבר דבר, ויקם ויוציא מאמתחתו צרור מכתבים, וישליכם על השלחן ויאמר, «הנה המכתבים האלה נוסדו על שורש דבר אחד, וכלם מלאים על כל גדותיהם אזהרות מות, הלא כבר הייתי איש נדהם, ומשוגע ממראה עיני, ואחרד לקול עָלֶה נדף, לו נתתי את לבי לכל הדברים האלה, אם אמנם אנשים אבירי לב הרחוקים מצדקה יבקשו את נפשי לספותה, וישמחו במותי כמוצא שלל רב, הלא לאל ידם להרגני בכל עת ובכל שעה, ומה יבקשו תחבולות ? ; סוף דבר, אין חרצובות למות ואנחנו כלנו בידיו כחומר ביד היוצר, כי מי יעשה חוזה עם שאול ? ! על כן לא יראתי, . . . ולא אפחד . . . ממר המות».

אחרי המלחמה אשר הריע אף הצריח, ועל אויביו התגבר בנצחונו, לינקאלין דבר שלום לכל עמו, ויפח בהם רוח מנוחה והשקט, לשבת איש תחת גפנו באין מפריע ומכלים דבר, ויבקש לבנות בארצו בנין חדש בעניני הממשלה, ולהקים סוכתם הנופלת. 14 טען אפריל בחג «יום ששי הנורא» *) נודע לקהל הרעפובליק, כי הפרעזידענט יבוא אל בית המשחק (טהעאטר) להתענג על החזיונות אשר עתידים להיות בבית פאָרדאַ, המשחק בוס, אשר שחדוהו תושבי דרום, בא אל בית המשחק טרם בוא קהל הרואים. פה בוס בעינים חוקרות התבונן על מקום מושב הפרע-זידענט ויצב את כסאו כאשר דרוש היה לו, למען לא יחטיא המטרה. וירצע במרצע נקב בדלת, לראות מה יעשה בבית מושב הפרעזידענט, וישבר את הבריחים אשר מפנים הבית, בחצי שעה התשיעית בערב, לינקאלין ואשתו, המאיאר רעטבערן, ואשה אחת מבנות השרים, באו יחד אל בית המשחק. — בערב ההוא לינקאלין לא חפץ לנסוע אל בית המשחק, באשר אשתו חלתה מעט, אך בדעתו כי קהל הרואים מחכים עליו בכליון עינים, לא חפץ להשאיר תקותם מעל. בבואו אל בית המשחק, לינקאלין התבונן בעינים מאירות על המשחקים והמְשַחֲקִים, בחצי המחזה השלישי, נגש איש אל פתח מושב לינקאלין ויאמר אל השומר כי בידו מכתבים נחוצים אל הפרעזידענט מהגענעראל גראנט, השומר לא עצרהו מבוא בבית, אז האיש הוציא מאמתחתו קנה רובה, וחיש מהר הכין פעמיו אל כסא

*) Страстная Пятьница

הפרעזידענט, ואף כי המאיאר רעטבערן קם לנגדו, אך הוא הניף עליו להב חרב גדולה, וכרגע נגש אל הפרעזידענט, ויור . . . בראש לינקאלין אצל אוזן הימנית על קדקדו, בראשונה כלם האמינו כי קול קנה הרובה יצא מן המשחקים לרגל הזיונותם, וכרגע אחרי קול קנה הרובה קפץ איש על במתי המשחק, ובידו חרב פיפיות ויצעק בקול רם «זאת היא חרב נוקמת . . . ! וברוצו לאורך מקום המשחק הסתתר. — רגעים אחדים בבית הטהעאטר משלה דממת מות, וקהל הרואים נתעו עוד, ולא ידעו מאין נשמע קול קנה הרובה, אך פתאום נשמע קול מר צורח, אשר הרגיז את לבב כל הרואים «אהה! הצילו את אישי» הקול הזה יצא מפי אשת לינקאלין אשר בהתבוננה על במות החזיונות לא ראתה בבוא הרוצח, ובהרגו את אישה, אך אחרי רגעים אחדים ראתה כי לינקאלין נפל אחורנית בכסאו, חיש מהר בבית המשחק נשמע קול קורא בפחד «לינקאלין מת! מת גבור ונבון עם אמעריקע» היריעה נפלה ותכסה את במות החזיונות, וקהל העם — רותחו כמרקחה . . . .

עד מהרה הוציאו את לינקאלין מבית המשחק, וישאוהו אל הבית הקרוב אליו. האנשים אשר עמדו בחוץ, בדממה עמוקה, ובעצב מקרב ולב עמוק, פנו דרך לפני נושאי לינקאלין, ובעיניהם הנגרות דמעה, לוו אותם עד הביאם אותו לתוך הבית.

החץ חדר בגלגלת לינקאלין, ויבוא עד מוחו, ושם נעצר, מבעד הפצע זרם דם ומוח נשפך על פניו, לינקאלין שכב על ערש המותה בפנים חורים, במנוחה שאננה, ועיניו סוגרו. — הרופאים הנקראים הודיעו כי המכה היא מכת מות, וכי לינקאלין יחיה עוד שעות אחדות, כל רגעיו האחרונים לינקאלין נדהם ונשאר כבול עץ, אך נקרע סגור עיניו, דמי עורקיו הלכו אט, ובכבדות שאף רוח, עד כי בשעה השביעית בבוקר התעלף וימת.

עיר וואשינגטאן בלילה הזה נמלאה יללה ומספד על כל גדותיה, כל יושבי העיר מגדול ועד קטן הורידו כנחל דמעה, ויכלו בדמעות עיניהם על מות גבורם הישר באדם. — המונים המונים בפנים נעצבים עמדו סביב הבית אשר בו שכב לינקאלין, וביניהם נשמע חליפות אך קול בכי ונהי תמרורים, — כל יושבי וואשינגטאן בלילה ההוא לא נתנו שנת לעיניהם ויחפשו ויחקרו את עקבות הרוצח (באחרונה מצאוהו וישפטוהו משפט מות) אחרי כן, במשך ימים רבים כל ארץ אמעריקא וכל יושביה נמוגו בבכי, ובכל מקום קראו למספד ולנהי ברגש וברוח נואש. בבקשת אשת לינקאלין הובילו את המת אל מחוז איליאנס אל עיר ספרינגפילד, במקום אשר חי עשרים וחמש שנים, במקום אשר קנה לו שם «איש תמים ורודף צדק» ובמקום אשר משך אליו את אהבת עמו העזה כמות ואמונתם בו הבוערת עד כה בשלהבת יה . . .

כן נפל חלל לפני רגלי הרשעה האיש אשר כמופת היה לרבים אשר נשא שלום לעמו ודרש טוב לכלם, ואשר הוציא להפשי 4,000,000 עבדים, ויתר מהם אגודות מוטה והרצובות רשע, אשר היו קשורים קשר אמיץ בעקבות אמעריקע הדרומית . . .

